

Nuorten huominen

**Kevään 2026 Kansallisten
dialogien yhteenvetoraportti**

Saara Repo ja Sanna Vehviläinen

**KANSALLISET
DIALOGIT**

Sisältö

Tiivistelmä	3
Kansalliset dialogit	6
Johdanto.....	8
Tiedot keskusteluista	10
Sukupolvet neuvottelevat nuorten huomista.....	16
Kokemusten ja todellisuuksien välinen kuilu	16
Ylisukupolvinen epäoikeudenmukaisuus ja vastuun pakoilu	19
Sukupolvien välinen kunnioitus rakentaa siltaa kuilun yli	20
Miten kuvata sukupolvien välistä vuorovaikutusta?	24
Mikä huolestuttaa?	26
Nuorten kokemat paineet	26
Työttömyys ja toimeentulo	30
Sosiaaliturvan heikennykset	33
Sosiaalinen media ja tekoäly	36
Maailman, ilmaston ja ympäristön tilanne	41
Yhteiskunnallinen ilmapiiri	43
Mielenterveysongelmat	44
Mikä antaa toivoa?	46
Hyvä arki tuo mielenrauhaa	46
Koulun ja kasvatuksen merkitys	49
Harrastukset antavat mahdollisuuden onnistua	52
Tukea uravalintaan ja työllistymiseen	53
Toimivat palvelut	55
Toimijuuden ja osallisuuden kokemus	56
Toiveikkuuden viljely lääkkeeksi toivottomuuteen	58
Nuoret Rajamailla	62
Erityisen haavoittuvassa asemassa olevat nuoret.....	65
Johtopäätökset – Ylisukupolvinen vastuu ja toivon polut.....	71
1. Ylisukupolvisen kuilun kurominen: Konfliktista kohti kumppanuutta	71
2. Suorituspainneiden ja valintojen paradoksin keventäminen	72
3. Rakenteellisen ja taloudellisen turvattomuuden purkaminen	73
4. Matalan kynnyksen palvelut ja yhteisön tuki	73
5. Toivon aktiivinen viljely ja toimijuuden vahvistaminen	74
Liite: ”Kenen käsissä tulevaisuus on?” Nuorten huominen:	
Kevään 2026 tulevaisuustyöpajojen yhteenvetoraportin tiivistelmä	76
Osallistava tulevaisuustyö: saavutettavammät ja esteettömät tulevaisuustyöpajat	78

Tiivistelmä

Kansalliset dialogit -raportti "Nuorten huominen 2026" tarjoaa laajan tilannekuvan suomalaisten nuorten tämänhetkisestä arjesta ja heikentyneestä tulevaisuudenuskosta. Yhteensä 175 rakentavaan keskusteluun osallistui 2 425 iältään 9–87-vuotiasta suomalaista. Dialogien tavoitteena oli rakentaa ylisukupolvista luottamusta, kuulla erityisesti yhteiskunnan marginaalissa olevia sekä luoda julkishallinnolle ajantasaista ymmärrystä yhteiskunnallisesta ilmapiiristä.

Aineistosta tunnistettiin sukupolvien erilaiset tavat hahmottaa nuorten tulevaisuutta. Sukupolvien välistä kuilua luovat elinympäristöjen erot, kuten digitaalisen maailman haasteet, aikuisten nostalgisoiva puhe ja sosiaalisen median algoritmien tuottamat kuplat. Nuoret kokevat myös ylisukupolvista epäoikeudenmukaisuutta, sillä heidän nähdään kantavan vastuun aiempien sukupolvien kuluttamista luonnonvaroista ja heikentämästä hyvinvointivalttiosta. Kuilun ylittämiseksi tarvitaan tasavertaista, arvostavaa ja kuuntelevaa vuorovaikutusta. Eri sukupolvien välistä keskinäisriippuvuutta jäsennetään nelikenttämallin avulla, joka jakaa sukupolvisuhteet konfliktiin, valtaan, suojeluun ja kumppanuuteen.

Nuorten arjen kuormitusta lisäävät nyky-yhteiskunnan individualistiset suorituspaineet ja digitaalinen elinympäristö. Koulutusjärjestelmä edellyttää valintoja ja menestymistä yhä varhaisemmassa vaiheessa, mikä synnyttää virheiden pelkoa ja altistaa valinnan paradoksille. Samaan aikaan sosiaalisen median algoritmit ja tekoäly luovat jatkuvaa hälyä, ruokkivat epärealistisia elämäntyyllipaineita sekä heikentävät nuorten keskittymiskykyä ja opiskelumotivaatiota.

Myös taloudellinen ja rakenteellinen turvattomuus varjostavat nuorten itsenäistymistä ja unelmointia. Sosiaaliturvan ja palveluiden leikkaukset osuvat kipeästi vähävaraisiin nuoriin, ja historiallisen heikko työllisyystilanne tekee ensimmäisen työpaikan saamisesta vaikeaa. Nykyinen järjestelmä koetaan passivoivaksi, sillä työn kokeileminen, opiskelu tai vapaaehtoistoiminta voi johtaa työttömyysetuuksien katkeamiseen.

Toivoa ja mielenrauhaa nuorille tuovat vakaa, ennakoitava arki, perheen antama tuki sekä aidot ihmiskohtaamiset. Erityisen merkityksellisinä pidetään vapaamuotoisia harrastuksia sekä matalan kynnyksen palveluita, kuten etsivää nuorisotyötä ja työpajatoimintaa. Nämä palvelut kulkevat joustavasti nuoren rinnalla ja tarjoavat tukea ilman kliinistä diagnosointi- tai rekisteröintipakkoa.

Raportin keskeisenä johtopäätöksenä on, että vastuu nuorten tulevaisuudenuskon palauttamisesta on ylisukupolvinen. Yhteiskunnan on siirryttävä näennäisestä nuorten kuulemisesta aitoon kumppanuuteen ja ylisukupolvisiin rauhanneuvotteluihin, joissa jaetaan resurssit ja vastuu reilusti. Koulutuksessa ja työelämässä on tarjottava kasvurauhaa sekä joustavuutta. Aikuiset, päättäjät ja media voivat myös vaikuttaa nuorten tulevaisuususkoon tuomalla huolipuheen rinnalle realistista ja ratkaisukeskeistä toiveikkuutta.

Kansalliset dialogit

Kansallisilla dialogeilla on kaksi keskeistä tavoitetta:

1. Tarjota kansalaisille mahdollisuuksia kokoontua yhteen ja keskustella tärkeistä aiheista rakentavasti ja avoimesti.

2. Luoda osallistujien kokemusten kautta julkishallintoa ja muita toimijoita hyödyttävää ymmärrystä ja ajankohtaista tilannekuvaa erilaisista yhteiskunnallisista ilmiöistä, haasteista ja mahdollisuuksista..

Lisäksi Kansallisilla dialogeilla halutaan vahvistaa yhteiskunnallista luottamusta, osallisuutta ja eri toimijoiden kyvykkyyttä käsitellä asioita dialogin keinoin.

Kansallisen dialogit perustuvat julkishallinnon ja kansalaisyhteiskunnan tasa-arvoiselle, avoimelle ja läpinäkyvälle yhteistyölle. Toimintaa ohjaa ydinryhmä, joka vastaa keskustelutarjojen koordinoinnista, dialogien järjestäjille tarjotun materiaalin tuottamisesta, järjestäjien kutsumisesta ja perehdytyksestä, sekä dialogit yhteenve-tävän raportin tuottamisesta ja julkaisemisesta. Keskustelunjärjestäjille tarjotaan perehdytys ja tukimateriaali keskustelun järjestämiseen ja ohjaamiseen.

Mikä tahansa toimija tai kuka tahansa kansalainen voi tulla mukaan järjestämään Kansallisia dialogeja. Tavoitteena on saada mahdollisimman monen eri ihmisryhmän ääni kuulluksi ja että ääneen pääsisivät myös ne ihmisryhmät, joita ei muutoin yhteiskunnallisessa keskustelussa kuulla.

Dialogi keskustelun tapana tarkoittaa tasa-arvoista, osallistujien kokemuksiin perustuvaa keskustelua. Dialogi tähtää ymmärryksen lisäämiseen keskustelun aiheesta, toisista ja itsestä. Dialogilla on usein joustava rakenne, jossa virittämisen ja avoimen keskustelun kautta edetään syventämään ymmärrystä yhdessä. Keskustelussa ei pyritä yksimielisyyteen eikä ratkaisuihin. Dialogissa on tilaa erilaisille näkökulmille ja yllättävillekin oivalluksille.

Johdanto

Tässä aineistossa keskustelevat eri ikäiset Suomessa asuvat ihmiset aiheesta Nuorten huominen. Nuoret ihmiset – yleisen määritelmän mukaan 13–29-vuotiaat – tulevat elämään keskimäärin pidempään kuin heitä aikaisemmat sukupolvet. Nuorilla on siis enemmän panoksia tässä pelissä, jossa ilmastonmuutos ja luontokato ovat kiistattomia tosiasioita. Sen sijaan maailma ja yhteiskunta on meidän kaikkien, riippumatta iästä. Yhdessä meidän täytyy pitää siitä huolta. Jos nuorilla on annettavana tuoreet ajatukset, heitä edeltävät sukupolvet ovat jo ehtineet kerätä enemmän tietoa ja kokemuksia, joiden avulla he voivat tuoda perspektiiviä. Sitä tarvitaan, että voi hahmottaa ja ymmärtää ajassa tapahtuvia kehitysprosesseja. Nuoret tarvitsevat myös kokemuksen tuomaa viisautta kohdata vaikeudet ja uskoa siihen, että ne voidaan kohdata ja voittaa.

Vastuuta ei siis voi säilyttää vain nuorten vastuulle ajatuksella ”tehän olette niin fiksuja ja ajattelette ennakoluulottomasti”. Myös aikuisten on otettava vastuuta, koska heillä on myös enemmän taloudellisia ja henkisiä resursseja. Aikuisten on tietoisesti eläydyttävä nuorten maailmaan, huoliin ja toiveisiin. Ei vertailemalla – ”ennen oli paremmin”, tai ”ennen oli vielä vaikeampaa” – vaan aidosti ottamalla nyky- nuorten silmälasit ja katsottava, miltä tulevaisuus näyttää, minkälaiset ovat ne näköalat, joita heille tarjoutuu. On myös

pohdittava, miksi joku ei näe valoa, ei pysty katsomaan lainkaan eteenpäin. Ja mitä me kaikki yhdessä voisimme henkisesti ja rakenteellisella tasolla tehdä, että toivo heräisi ja toimijuus vahvistuisi.

Aineiston keskustelijoiden suhde aiheeseen Nuorten huominen on kahtalainen: aikuiset pohtivat, miltä huominen mahtaa näyttää nuorten näkökulmasta. He ovat huolestuneita ja peilaavat tuntemiansa nuorten – ammatillisista suhteista tai perheestä tuttujen – näkemyksiä, mutta myös yhteiskunnassamme vallitsevia puhetapoja, jotka ovat mediasta tuttuja. Nuoret taas ovat osallisia, asianosaisia. He kertovat, miten he tulevaisuuden näkevät, mitä ajattelevat muiden nuorten ajattelevan ja kokevan. Myös heihin vaikuttaa yhteiskunnan ja aikuisten ajattelu ja puhe.

Varmaa on, että aineisto Nuorten huominen sisältää hyvin monenlaisia näkökulmia. Nuoret eroavat monessa suhteessa toisistaan jo lähtien siitä, onko kyse 13-vuotiaasta vai 28-vuotiaasta. Eroa näkökulmiin tuovat ainakin asuinpaikkakunta, opiskeluala ja opiskelutilanne, työllisyystilanne, sosioekonominen asema, harrastukset ja perheen antama tuki.

”On hassua, kun puhutaan nuorista yhtenä klönttinä, vaikka kyseessä on laaja joukko johon kuuluu valtavasti erilaisia nuoria ja alakulttuureita. Kaikki nuoret eivät ole kiinnostuneita samasta asiasta, vaan kaikki pitäisi pystyä ottamaan huomioon omina yksilöinä. Nuorten tavoittaminen laajasti on haastavaa.”

Nuoren ajattelua selittää myös hänen yhteiskunnallinen positionsa. Tässä aineistossa on useita keskusteluja, joissa huomista pohtivat erityisen haavoittuvassa asemassa olevat nuoret: neuroepätyypilliset, vammaiset ihmiset, pitkäaikaissairauden tai parantumattoman sairauden kanssa elävät ja kehitysvammaiset nuoret. Juuri näiden nuorten ajatusten kuunteleminen on erityisen tärkeää.

Tiedot keskusteluista

175

keskustelua

Nuorten huominen 132

Rajamaa 25

Työelämän huominen 18

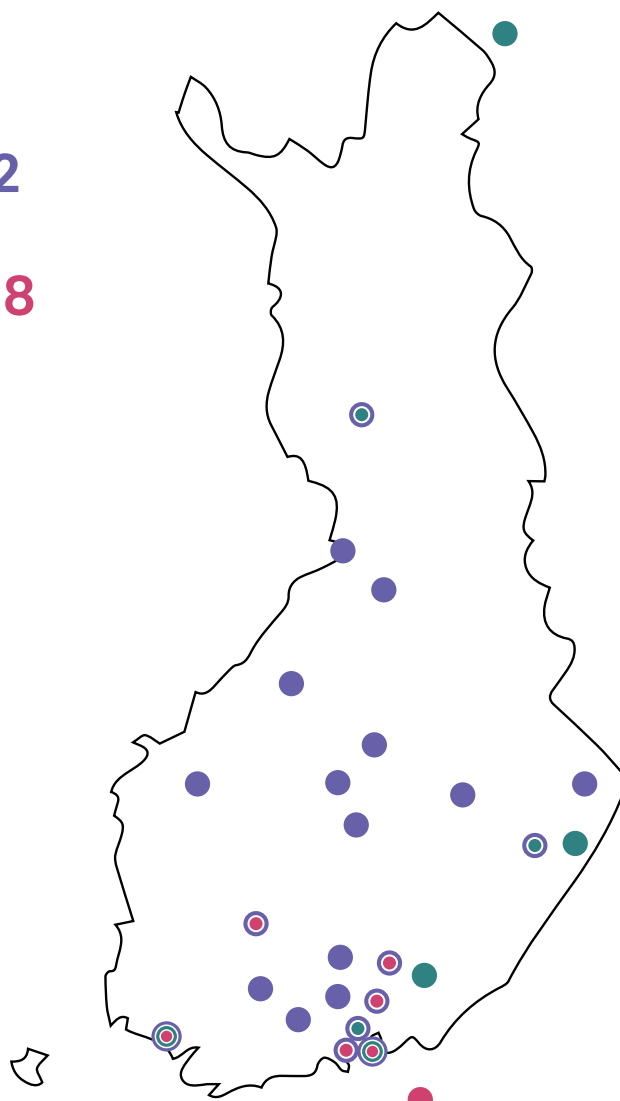
2425

keskustelijaa

Keskustelijoiden ikä:

9–87

vuotta

Keskusteluissa käytettiin neljää kieltä: suomi, ruotsi, englanti, viro

Paikkakunnat:

Nuorten huominen : Espoo, Forssa, Helsinki, Janakkala, Joensuu, Jyväskylä, Järvenpää, Karkkila, Kuopio, Lahti, Oulu, Pohjois-Karjala, Riihimäki, Rovaniemi, Saarijärvi, Seinäjoki, Tampere, Toholampi, Turku, Tuusula, Vaala, Vantaa, Viitasaari

Rajamaat Helsinki, Ilomantsi, Joensuu, Kouvola, Norja (Kirkkonieni, Pykeijä, Vesisaari), Rovaniemi, Turku, Vantaa

Työelämän huominen Espoo, Helsinki, Järvenpää, Lahti, Tampere, Turku, Viro

Ketkä keskustelivat?

Keskusteluihin osallistui monipuolinen ja laaja joukko suomalaisia, kuten lukiolaisia, peruskoululaisia (erityisesti yläkoululaisia ja ysluokkalaisia), ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoita, kansainvälisiä opiskelijoita, työpajanuoria (kuten etsivän nuorisotyön ja Vamos-pajojen osallistujia), lastensuojelutaustaisia ja sijoitettuja nuoria, romanitaustaisia nuoria ja aikuisia, kehitysvammaisia nuoria, fyysisesti vammaisia nuoria, neuroepätyypillisiä ja nepsy-nuoria (kuten autismin kirjon, Asperger- ja ADHD-nuoria), erilaisia oppijoita, neurologisesti sairastavia nuoria, vakavasti ja parantumattomasti sairastuneita nuoria, läheisensä menettäneitä nuoria ja sururyhmäläisiä, maahanmuuttajia ja kiintiöpakolaisia, kansainvälisiä asiantuntijoita ja heidän puolisoitaan, maaseudun nuoria ja viljelijöitä, nuorisovaltuutettuja, vaikuttajanuoria, 4H-aktiiveja, akateemisia naisia, eläkeläisiä ja senioreita, järjestötyöntekijöitä ja -aktiiveja (erityisesti nuoris- ja sivistysjärjestöistä), kirkon ja seurakuntien työntekijöitä sekä nuoria seurakuntalaisia, urheilijoita ja urheiluseuratoimijoita, kulttuuri-, museo- ja taidealan ammattilaisia, marttoja, Kalevalaisia naisia, ympäristöaktivisteja ja ekolukupiiriläisiä, valtion ja kuntien virkamiehiä sekä sote- ja työllisyysasiantuntijoita, lasten ja nuorten vanhempia sekä huoltajia, Mannerheimin Lastensuojeluliiton toimijoita, rikostaustaisia ja vankilakierteestä kuntoutuvia nuoria sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia nuoria.

Keskusteluja järjestivät:

Kunnat, hyvinvointialueet, seurakunnat ja valtionhallinto

Forssan kaupunki / hyvinvointityö, HUS Syöpäkeskus, Janakkalan kunta, Janakkalan yhteinen kirjasto -hanke ja koulunuorisotyö, Turengin yhteiskoulu ja Janakkalan lukio, Jyväskylän kaupungin osallisuuspalvelut, Jyväskylän kaupunki, Jyväskylän kaupunki/Nupa osallisuuskasvatus ja osallisuuspalvelut, Jyväskylän nuorisotoimi, Nuorten taidetyöpaja, Järvenpään kaupungin nuorisovaltuusto, Järvenpään kaupunki, kotoutumispalvelut, Kristiansandin kunta ja KS (Norja), Kuopion kaupunki, Lounais-Suomen elinvoimakeskus, Opetus- ja kulttuuriministeriö, Pohjanmaan ETNO: Pohjanmaan elinvoimakeskus, Riihimäen kaupunki, Tampereen hiippakunta (Suomen ev.lut. kirkko), Toholammin kirjasto / demokratiahanke, Toholammin kunta, kirjasto, demokratiahanke, Tuusulan kunta/ Lapsi- ja perheasiainneuvosto, Työ- ja elinkeinoministeriö, Vaalan kunta, Valtiovarainministeriö/Avoin demokratia -verkosto, Kansalaisjärjestöakatemia.

Yritykset ja yksityiset ihmiset

Attendo, Bolt Works, Inka Koutaniemi, Outi Kinnunen, alustajana Viivi Pentikäinen, Mikael Järvenkylä, Rakennusteollisuus RT ry, Sofigate.

Säätiöt, instituutit ja koulutusorganisaatiot

Aalto-yliopiston ylioppilaskunta AYY, Diakonissalaitos, Harjulan Settlementti ry / Harjulan kansalaisopisto / Työelämän suomea -hanke, Hidden Gems Spouse Programme, Tampere University, Itla ja YOUNG-ohjelma, Kehittämiskeskus Opinkirjo, Kvs-säätiö, Opintokeskus Sivis ja Nuorisola ry, Rinnekoti, Savonia-ammattikorkeakoulu ja Itä-Suomen elinvoimakeskus, Sitra, Tukena-säätiö yhdessä Kanta-Hämeen hyvinvointialueen kanssa, Yhdenvertainen ja monimuotoinen elämä -tutkimus- ja kehittämisohjelma, Metropolia Ammattikorkeakoulu. Suomen sosiaalipedagoginen seura, Visio-säätiö, Yleisradio.

Kansalaisjärjestöt ja yhdistykset

Akwa Cross Community in Finland ry, Autismiyhdistys PAUT, D-asema Kallio, D-asema Kannelmäki, Dialogue for Peace ry, Eläköön maaseutu! -verkosto, Erilaisten

oppijoiden liitto ry, Iljala ry:n lähimmäis- ja vapaaehtoiskeskus, Joensuun Kalevalaiset Naiset ry, Kehitysvammatuki 57 ry, Kestävyyspaneeli, Nuorten Agenda 2030 -ryhmä, Nuorten luonto- ja ilmasto-ryhmä NUOLI, Kohtaava dialogi, Kohtuus vaarassa -liike, Pohjois-Karjalan kansanteatteri Pokka, Karelia-ammattikorkeakoulu, 'Kohtuusratkaisuilla kohti sisukasta, vihreää ja oikeudenmukaista Suomea' -tutkimushanke (SISU), Suomen sosiaalipedagoginen seura, Kouvola romaniyhdistys ry, Kouvola kaupunki ja Suomen Operaatio Libero ry, Kynnys ry, Landen kaiku ry, Leader Ykkösakseli, Luovuutta Luonnossa -hanke (Suomen Nuorisoseurat), Karkkilan Nuorisoseurat ja Karkkilan Nuorisopalvelut, Maaseudun Sivistysliitto / maaseutupolitiikan KERÄ-verkosto, Mahdollisuus Lapselle, Mannerheimin Lastensuojeluliitto,

Marttaliitto, Mediakasvatusseura, Mieli Rovaniemen Seudun Mielenterveys ry, Museoliitto, MUST-tutkimushanke ja Lappeenrannan kaupunki, Naapuritalon ympäristölukupiiri, Neuroliitto, Nuorisokeskus Metsäkartano ja Nuorten Suomi Ry, Nuorten Suomi ry, Osallisuuden aika ry, Oulun kaupungin Kaikkien Oulu -hanke ja Rauhankasvatusinstituutti, Pelastakaa Lapset ry, Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry, Samha ry, Startup Refugees, Suomen 4H-liitto, Suomen Nuorisoseurat, Nuori Kulttuuri ja Sivistysliitto Kansalaisfoorumi, Suomen Olympiakomitea ry, Suomen Operaatio Libero ry, Suomen Palliatiivisen Hoidon Yhdistys, PALLIAKID, FICAN, Suomen Valkonauhaliitto ry yhteistyössä Helsingin Valkonauha ry:n kanssa., Suomi-Seura ry, Tampereen polarisaatioverkosto, Think Africa, Toivo Teoiksi -yhteisö, Vanhustyön keskusliitto, Vantaan Akateemiset Naiset ry, Varsinais-Suomen Viro-keskus ry, Viitasaaren 4H ry ja Viitasaaren kaupunki, YHDESSÄ-yhdistys/TOGETH association ry.

Keskustelujen tarkennetut aiheet ja kokemukset dialogeista

Järjestäjiä pyydettiin dialogikoosteen lisäksi raporttoimaan, jos he olivat tarkentaneet aihetta jollain omalla painotuksella. Lisäksi heitä pyydettiin lyhyesti kuvaamaan, miten järjestäjät ja osallistujat olivat kokeneet dialogit.

Nuorten huominen -dialogeissa käsiteltyt tarkemmat aiheet voi jakaa viiteen teemaan. Yhden teemakokonaisuuden muodostivat työllisyys ja työelämä sekä uuden teknologian, kuten tekoälyagenttien, rooli uratukena. Toinen merkittävä teema

oli hyvinvointi, terveys ja erityinen tuki, jossa esiin nousivat autismikirjon nuorten, vakavasti tai parantumattomasti sairaiden sekä neurologisista sairauksista kärsivien nuorten asema ja tuki. Kolmanneksi dialogeissa korostuivat vaikuttaminen, osallisuus ja sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus, joissa etsittiin keinoja nuorten äänen kuuluville saamiseksi päätöksenteossa sekä järjestöjen ja hallinnon välisen kumppanuuden kehittämiseksi. Edellä mainittuja teemoja käsiteltiin paljon dialogeissa, jotka olivat osa Diakonissalaitoksen tulevaisuusselonteon 2. osan valmisteluja. Neljännen teemaryhmän muodostivat yhdenvertaisuus ja arvot, joissa pureudutaan rasisminvastaisuuteen, yhdenvertaisuuskysymyksiin sekä yhteiskunnan ekologiseen kestävyYTEEN ja globaaleihin rajoihin. Viidentenä teemana käsiteltiin kulttuuria, luovuutta ja digitalisaatiota, kuten tekoälyä, tekijänoikeuksia sekä sosiaalisen median ikärajoja. Näitä aiheita käsiteltiin erityisesti dialogeissa, jotka käytiin osana Valtioneuvoston kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanon valtakunnallista Kulttuurikierrosta. Lisäksi aiheet kiinnittyvät paikallisuuteen ja maaseutuun.

Rajamaa aineiston lähes kaikissa keskusteluissa tarkempaan teemana oli kulttuurin huoltovarmuus ja resilienssi.

Lisäksi muun muassa seuraavia tarkempia aiheita oli käsitelty: Romanien asema suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämässä, eri sukupolvien jäsenyys ja osallisuus yhdistyksessä, haasteet yhteenkuuluvuuden ja turvallisuuden tunteissa nykyhetken Suomessa sekä oppimisen vaikeuden vaikutus niihin, yhteisöllisyyden ja arjen kriisinkestävytyden vahvistaminen Marttojen näkökulmasta sekä monilajisen yhteenkuuluvuuden rakentamisessa Lappeenrannassa.

Lähes kaikissa Työelämän huominen -keskusteluissa käsiteltiin työperäistä maahanmuuttoa. Sitä pohdittiin muun muassa rakennusalan korkeakoulutettujen, virolaisten, pakolaisten, turvapaikan hakijoiden, paluumuuttajien ja nuorten näkökulmasta. Aiheina olivat muun muassa työperäisen maahanmuuton pitovoima, koulutuksen rooli maahanmuuttajien työllistymisen tukena sekä työperäinen maahanmuutto elinkeinoelämän näkökulmasta.

Kansallisten dialogien järjestäminen koettiin erittäin inspiroivaksi ja antoisaksi kokemukseksi, johon valmiit materiaalit tarjosivat erinomaisen pohjan. Vaikka nuorten osallistujien houkuttelemisen mukaan vaati järjestäjiltä paljon työtä, nuoret yllättivät vetäjät positiivisesti kyvyllään asettua rakentavaan vuoropuheluun. Osallistujat antoivat tilaisuuksista poikkeuksellisen myönteistä palautetta ja kuvasivat keskusteluja

syvällisiksi, puhdistaviksi ja rauhoittaviksi. Keskusteluissa onnistuttiin luomaan avoin, turvallinen ja lämminhenkinen ilmapiiri, jossa oli mahdollista puhua luottamuksellisesti ilman painetta nopeista ratkaisuista. Erityisen arvokkaana pidettiin sitä, että kiireen keskellä oli aikaa pysähtyä ja syventyä rauhalliseen ajatustenvaihtoon ilman älylaitteita. Toisaalta nuorten puheenvuorojen kuuleminen herätti joissakin järjestäjissä myös huolta ja surua, sillä ne toivat esiin nuorten kohtaamia raskaita arjen realiteetteja. Dialogit koettiin kuitenkin elintärkeiksi kohtaamisen paikoiksi, jotka toimivat tarpeellisena vastavoimana sosiaalisen median polarisoituneelle ilmapiirille. Sekä järjestäjät että osallistujat toivoivat vahvasti keskustelujen jatkumista ja sitä, että nuorten ääni otettaisiin aidosti huomioon valtakunnallisessa päätöksenteossa.

Aineiston analyysi ja raportointi

Aineisto koostui 175 dialogiyhteenvedosta. Dialogien järjestäjien toimittamista anonymisoiduista kirjauksista koostuvia tekstejä analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä¹. Analysoijia oli kaksi. Teemarunko luotiin yhteisessä dialogissa, kun molemmat analysoijat olivat tutustuneet riittävään määrään aineistoa. Sen jälkeen toinen analysoija luokitteli ¼ aineistosta ja toinen ¾ aineistosta.

Aineisto on luokiteltu aineistolähtöisesti seuraavien kysymysten pohjalta:

1. Mikä huolestuttaa?
2. Mikä tuo toivoa?
3. Mitä voimme tehdä parantaaksemme nuorten tulevaisuususkkoa?
4. Miten eri sukupolvet puhuvat nuorten huomisesta?

Saatua luokittelua verrattiin lopuksi suljetun tekoälyohjelman Gemini Notebook -ohjelman luokitteluun. Näin pyrittiin varmistamaan tarkastelun kattavuus ja moninäkökulmaisuus. Tekoälyn luokittelu vahvisti ja täydensi analysoijien tulosta. Tekoälyä käytettiin raportin kirjoittamisessa muun muassa osuvien tekstilainauksien löytämisessä.

Suoria lainauksia keskusteluista on paljon, jotta lukija saa kuvan aineiston monipuolisuudesta. Yhtä teemaa on usein havainnollistettu useammalla lainauksella eri keskusteluista. Nuorten puheenvuorot on merkitty pinkillä ja aikuisten vihreällä. Jos lainaus sisältää useita puheenvuoroja samasta keskustelusta, on keskustelijat ja heidän puheenvuoronsa erotettu kirjaimilla. Lainauksien kielioppia on muokattu mahdollisimman vähän; ainoastaan, silloin kun merkitysten selventäminen tai keskustelun luettavuus on sitä vaatinut.

- Nuorten puheenvuoro
- Aikuisten puheenvuoro

¹ Sarajärvi, A., & Tuomi, J. (2017). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi: Uudistettu laitos. Tammi.

Sukupolvet neuvottelevat nuorten huomisesta

Sukupolvien välinen suhde on aineiston läpileikkaava teema. Se herättää keskustelijoissa – niin nuorissa, keski-ikäisissä kuin ikääntyneissäkin – voimakkaita tunteita, huolta ja syyllisyyttä, mutta toisaalta myös toivoa ja vahvaa kaipuuta ylisukupolviseen yhteyteen.

Kokemusten ja todellisuuksien välinen kuilu

Sekä nuoret itse että aikuiset puhuvat siitä, että nuoruus tässä ajassa ja aiemmin ovat niin eri asioita, että niitä ei voi verrata. Digitaalinen meteli, sosiaalisen median jatkuvat paineet, tekoälyn tuoma epävarmuus sekä globaalit kriisit luovat nuorille kuormitusta, jollaista ei vanhempien sukupolvella nuorena ollut.

”Keski-ikäiset eivät ole olleet nuoria digiympäristössä tai ilmastokriisissä. Digitalisaatio on tuore ilmiö. Emme ole eläneet nuoruutta tekoälyn aikana. Vain tämän päivän nuorilla on se kokemus.”

A: ”Niin. Ehkä meitä aikuisia ahdistaa enemmän, että tämä on niin hankalaa.”

B: ”Niin, ehkä se pelko on enemmän meillä heidän puolestaan, kuin heillä itsellä. Sekin on mahdollista.”

A: ”Jäin pohtimaan, et kun tää maailma aika nopeesti muuttuu ja ennustettavuus vaikeutuu, meitä huolestuttaa, että miten niille nuorille käy. Ne on elänyt täs maailmas ja koko ajan on joku kriisi meneillään. Ne on sopeutuvia, tää on heidän elämänsä. Ei ees ehkä osaa ajatella, et se olis jotenkin muunlaista. Kokeeko ne sitä samanlaisena menneen maailman menetyksenä, niin ei varmaankaan koe, koska se on niiden todellisuutta. Ihminenhan on hirveen sopeutuvainen. Jos mietitään, miten korona-aikana me sopeuduttiin niihin oloihin.”

Keskusteluissa on huomattava määrä nostalgiapuhetta, entisen ja nykyisen elämän vertailua, ennen oli kaikki paremmin -hengessä. Aikuiset keskustelijat sanovat, että ennen oli helpompaa luoda sosiaalisia suhteita, työllistyä, valita koulu-tus ja päästä aloittamaan oma elämä. Tämä kommentti saatettiin esittää siinä hengessä, että ymmärretään nuorten olevan ennenkokemattomien haasteiden edessä ja vaatimusten muuttuneen radikaalisti. Se saatettiin esittää myös siitä kulmasta, että nuorten pitäisi pystyä siihen mihin vanhemmat itsekin ennen pystyivät. Nuori saattaa kokea tällaisen puheen ylimielisenä tai vähättelevänä.

"Aikuisilla sellainen tietynlainen ylimielisyys, että olen nähnyt elämää. Tietynlainen vähättely nuorta kohtaan. Puhuttiin esimerkiksi Tiktokista, että mun vanhemmat ei ole diginatiiveja, mun pitää alkaa selittää niille, mikä Tiktok on. Ymmärrystä molempiin suuntiin."

A: "Kuvastaa tietämättömyyttä siitä, että kun joku vaikka saattaa sanoa, että minä nuorena vain kävelin johonkin paikkaan ja menin kysymään että onko töitä ja niitä silloin sai. Eli ehkä just kuulee sitä enemmän sitä semmosessa kontekstissa, että kuinka osa ehkä ymmärtää ja osa ei, että kuinka erilaista se työnhaku prosessi nykypäivänä on. Ei oo enää sitä, että työllistytään yhteen paikkaan ja ollaan siellä 30–40 vuotta."

B: "Joo tohon mäki oon törmänny et helposti vanhemmat ihmiset on pitkään samas paikas. Ja nykyään enemmän pätkätöitä. Pysyvän monen kymmenen vuoden työpaikka vaatii ehkä nykyään erilaisen työpaikan. Ja nykyään on paljon työpaikkoja, joita ei esimerkiksi ennen ollut, esimerkiksi influensserit."

Monissa keskusteluissa aikuiset tuovat esiin, että ennen ihmiset olivat sitkeämpiä ja elämä kovempaa, jolloin nuorten ongelmia ei oteta tosissaan. Heitä pidetään liian herkkinä, itsekkäinä tai vaativina. Mielen-terveysongelmista puhumista pidetään heikkoutena. Erot liitetään myös sukupolvien erilaisiin arvomaailmoihin.

A: "Huolenaiheena on onnellisuus. Hyvien fiilisten tavoittelu ja helppojen palkintojen saaminen on nuorilla oleellista. Omassa nuoruudessa kaikki meni parempaan suuntaan. Nyt tuntuu, että kaikki menee vähän huonompaan suuntaa. Mistä sen elämän tyytyväisyyden ja onnellisuuden saa? On totuttu niin hyvään. Ne namit otetaan nyt pois. Ensisijainen tavoittelu on fiiliksessä, mikä on juurisyy pahoinvointiin. Elämä olisi kuin ikuista vappua. Mun nuoruus ei ollut auvoista, mutta siinä oli sellainen tunne, että mennään hyvään suuntaan."

B: "Aiemmin oli niin, että minä perustan perheen ja saan lapsia. Nykyisin on minä, minä, vähän narsistista."

Dialogeissa myös päivitellään nykyajan menoa. Tällaista puhetta voi kuvata nuorisotutkimuksen käsitteellä moraalinen paniikki.² Sillä tarkoitetaan tilannetta, jossa jokin nuoriin liittyvä ilmiö, käyttäytyminen tai nuorisoryhmä määritellään julkisessa keskustelussa poikkeuksellisen uhkaavaksi, vaaralliseksi tai yhteiskuntaa rapauttavaksi, vaikka ilmiön todellinen laajuus tai vaarallisuus ei välttämättä vastaa siihen kohdistuvaa huolta.

² Käsite on peräisin brittiläiseltä sosiologilta **Stanley Cohenilta**, joka kehitti sitä teoksessaan *Folk Devils and Moral Panics* (1972)

”Nykypäivänä ei ole mitään kunnioitusta ketään kohtaan, ei vanhuksia kohtaan, ei naapureita kohtaan, ei toisten tavaroita kohtaan, että minä en niinku ymmärrä, että missä vaiheessa nää niinku kasvatustavat. On saanut tällaisen käänteen, että minä olen ainakin yrittänyt itse niinku opettaa sen vanhan kansan tavoilla niinku minut on opetettu.”

Toisaalta aikuiset tunnistavat sukupolvien välisen kuilun ja kokevat sen ongelmaksi. Vaikka sukupolvien välille syntyy aina kuiluja, sosiaalisen median algoritmit saattavat lisätä niitä. Algoritmit syöttävät ihmisille lisää sellaista sosiaalisen median sisältöä, joita he muutenkin käyttävät. Sitä kautta ne ruokkivat ennakkoluuloja, erillisiä kuplia, jotka sitten saattavat tuottaa turhia konflikteja eri sukupolvien välillä.

”Ylisukupolvisuus on iso ongelma Suomessa ja se on ihan kaikilta pois. Mitä yhteiskunnassa oleminen jää pois, jos ei keskustele eri ikäpolvien välisesti. Lapset ja nuoret ovat halukkaita tekemään, puhumaan ja osallistumaan.”

A: ”Ollaanhan me lajiliitoissa seuroissa olevista lapsista todella kaukana. Meillä aikuisilla on jotain tietoa mutta ei paras tieto.”

B: ”Ei osata arvostaa nuorten ääntä. Jos pysytään vanhassa kaavassa mikään ei voi muuttua parempaan suuntaan. Olis super jos saatais hallituksiin joku alle 30 vuotias edustaja.”

C: ”Info ja mielipiteiden kysely ei hirvein usein yllä nuorille.”

Kuilun voi luoda myös kokemus erilaisesta nuorten kielestä, jota vanhemmat ihmiset eivät ymmärrä.

”En itse ainakaan, ehkä eivät muutkaan aikuiset aina ymmärrä, mistä nuoret puhuvat. Siellä on niin paljon käsitteitä, ettei tiedetä, mistä puhutaan. Miten voi ymmärtää ja olla vuorovaikutuksessa nuorten kanssa?”

Aikuiset pohtivat, että nuoret voidaan kokea uhkana, kuten seuraavassa harrastustoimintaan liittyvässä keskustelussa tulee esiin.

”Siihen on kyllä tuoreetkin kokemukset, että nuoret nähdään helposti uhkana tai erillisyyksikkönä kun kyseessä harrastus, joka ei ole sidonnainen ikään tai sukupuoleen tms. niin siinä yllättävää, että jollakin on sellainen näkökulma, että nuoret pitäisi olla erillisenä tuolla jossakin suljettujen ovien takana, että eivät vahingossakaan kohtaa meitä muita harrastajia.”

Ylisukupolvinen epäoikeudenmukaisuus ja vastuun pakoilu

Aineistossa käsitellään sukupolvien välistä epäoikeudenmukaisuutta. Jotkut nuoret ajattelevat, että aiemmat sukupolvet ovat omilla toimillaan heikentäneet hyvinvointivaltiota, kuluttaneet luonnonvaroja ja leikanneet nuorten palveluista ja tuista. Tällöin heistä ei tunnu oikeudenmukaiselta, että vastuu tulevaisuuden yhteiskunnasta lasketaan nuorten varaan. Tämä herättää nuorissa jopa vihaa vanhempia sukupolvia kohtaan, joiden nähdään ajavan vain omia etujaan. Myös talous- ja eläkekeskustelut ajavat ikäpolvia vastakkain ja luovat pelkoa siitä, kenen pussista ja kenen ehdoilla niukkoja resursseja jaetaan.

”Viha vanhempia sukupolvia kohtaan. Mennään heidän mielipiteet ja tarpeet edellä, enemmistön päätösvalta, nuorten (vähemmistön) mielipiteet jää varjoon tai niitä ei huomioida. Näennäinen kuuleminen.”

Myös monet aikuiset näkevät tällaisen asetelman ja kokevat nuorten kritiikin oikeutettuna. Vanhemmat sukupolvet ovat monessa suhteessa olleet etuoikeutettuja.

”Nuorten ahdistus, tulevaisuususkon rapautuminen – tein viime syksynä lasten ja nuorten säätiölle selvityksen, ja se asetelma vielä että nuoret kokee vanhempien sukupolvien aiheuttaneen sen ja sit ne pakenee, moimoi, koittakaa pärjätä.”

A: ”Että paljon puhutaan myös tällaisesta sukupolvien välisestä epäoikeudenmukaisuuden kokemuksesta, joka on nuorilla on ja mä ajattelen, että se on kyllä todella oikeutettu, että jos mietitään edellisiä sukupolvia, niin sitä aikaa kun me ollaan oltu nuoria ja kasvottu aikuisiksi, niin meillä on ollut kasvurauha ja sellainen turvallinen kasvuympäristö ja hyvinvointivaltion sellainen rakentamisen aikakausi, jolloin oli hyvin siis taloudellisesti.”

B: ”Vakaata ja aiemmilla sukupolvilla ollut omistusasunnot, hyvät koulutukset, vakituinen työpaikka, elinkelpoinen ympäristö ja kaikki. Tää on jotenkin niinku riskissä nuorten osalta, että kyllä mä ajattelin, että me aikuiset rakennetaan niillä päätöksillä mitä me tehdään tänään ja niillä valinnoilla sitä nuorten tulevaisuutta. Ja kyllä meidän pitää pistää niitä perusasiat kuntoon niin kuin lapsia lapsiperhe.”

Sukupolvien välinen kunnioitus rakentaa siltää kuilun yli

Eläytymällä ja kuuntelemalla nuoria aikuiset voivat saada paremman ymmärryksen siitä, minkälaista on olla nuori tässä ajassa; mikä innostaa ja luo toivoa, mikä taas ahdistaa tai pelottaa. Mitä esimerkiksi tarkoittaa nuoren arjessa, että suurin osa sosiaalisesta vuorovaikutuksesta tapahtuu internetin välityksellä ja puhelimen avulla? Miltä tässä tapauksessa tuntuisi somen täyskielto?

A: "Toisilla sukupolvilla ei ole kattavaa ymmärrystä nykynuorten haasteista. Työnhaku on hyvä esimerkki. Kevät on raskasta aikaa, kun opiskellaan täyspäiväisesti ja haetaan kymmeniä ja kymmeniä kesätyöpaikkoja, johon jokaiseen paikkaan on tuhansia hakijoita."

B: "Nykynuoret koetaan liian herkeksi. Pieniä asioita ymmärretään, mutta ei kattavasti ymmärretä."

Erityisesti perhepiirissä, mutta myös koulussa, harrastuksissa ja työelämässä, sukupolvet voivat myös tehdä yhteistyötä, ylittää sukupolvien rajoja. Eri ikäiset ihmiset tuovat käsiteltäviin asioihin oman näkökulmansa ja yhteinen tekeminen tai tavoite syntyy yhteistyössä. Vanhempi sukupolvi voi myös luoda turvaa tukemalla nuoria tai jakamalla elämäkokemuksen tuomia perspektiivejä.

"Mutta pitäisi olla, nuoria ja vanhoja. Vanhoilla on kokemusta ja nuoret tuovat virikkeitä. Kauan eläneet ihmiset voivat olla hyvinkin nuorekkaita. Ei se katso ikää."

Parhaimmillaan tätä tapahtuu perheissä ja monet nuoret kuvaavatkin lämpimästi perheen tukea. Myös tutkimusten mukaan³ lähipiirin kannattelu edistää nuoren kykyä ylipäätään kuvitella omaa tulevaisuuttaan.

"Kun lapsi opiskelee äiti tai isä tarvitsee tukea heitä. Kun minä olin lapsi perheeni tuki minua, kun minä menen liian kauan aika äiti soittaa missä sinä olet. Hän ei ollut vihainen, kun minä tein jotain väärin. Kun minä en halunnut mennä kouluun hän sanoi, että tulevaisuus on minun käsissäni. Äiti aina auttaa minua. Hän aina huolehtii."

"Äidin kaa pystyn puhuu luotettavasti ja se ei huuda jos on tehnyt väärää et pystyn puhuu ilman et laitaa valheita päälle."

"On paljon kavereita ja perhe joka oikeesti huolehtii."

Joissain ryhmissä pantiin merkille, että nykynuorten ja vanhempien väliset suhteet ovat monelta osin avoimempia kuin aiempina vuosikymmeninä:

³ Aaltonen, S., & Lappalainen, S. (2013). Samalla viivalla? Koulutuspolulta poikenneiden nuorten resurssit ja toisen asteen koulutus. In Ammatillinen koulutus ja yhteiskunnalliset eronteot (pp. 110-127). Gaudeamus Helsinki University Press.

Armila, P., & Käyhkö, M. (2018). Koulutusyhteiskunnan reunamerkit – Syrjäseuduilla asuvat nuoret ja toisen asteen koulutukseen hakeutuminen. Koulutuksen lupaukset ja koulutususkko, 129-161.

Armila, P. (2025). Toimijuus. Teoksessa Tolonen, T., Aaltonen, S. & Armila, P. (toim.) Nuoruutta tutkimassa: sosiologisen nuorisotutkimuksen käsitteitä ja keskusteluja. Tampere: Vastapaino.

"Monella nuorella on todella hyvät suhteet omiin vanhempiin. Voivat heidän kanssaan keskustella mielenterveyshaasteista ym. Puolessa vuodessa on ollut paljon keskustelua nuorten haasteista, mm. mielenterveydellisistä haasteista. Meillä on avoin keskustelukulttuuri. Nuoret voivat keskustella paremmin omien vanhempien kanssa kuin aikaisemmin."

Vaikka monet jakavat huolen nuorista, eräässä keskustelussa tuotiin esiin, että eri sukupolvet jakavat tähän aikaan liittyvät ongelmat, esimerkiksi sosiaalisen median ja tekoälyn tuomat haasteet ovat suuressa määrin yhteisiä. Pitäisikö meidän olla huolissamme myös aikuisista?

"Me aikuiset ollaan vähän osa eristäytyneitä, ei ole kylässä käymisiä tai vierailuja enää – aikuisuudesta olen vähän huolissaan. Aikuisten tehtävä on huolehtia nuorista. Ryhmytymistilanteet – nuoren nouseminen tuolista voi kestää 3-4-vuotta."

"Meidän pitää tehdä asioista yhteisiä. ei niin että nuoret puhuu nuorisovaltuustossa nuorten asioita ja aikuiset oikeita asioita. Se tässä nuorisopuheessa hinkkaa, ollaan samaa kansaa vaikei samaa sukupolvea."

Yks Eri sukupolvien yhteistyön mahdollistaa keskinäinen arvostus ja tasa-arvoinen vuorovaikutus. Vaikka nuoret ovat helposti alisteisessa asemassa suhteessa vanhempiin, Suomessa tilanne on kuitenkin

kin kohtuullisen hyvä. Jälkimmäisessä lainauksessa eräs ulkomaalaistaustainen nuori vertaa Suomen tilannetta omaan kotimaahansa, kun keskustelun vetäjä kysyy, ovatko nuoret kokeneet tilanteita, joissa heitä ei oteta vakavasti.

"Nuorten tulisi olla samalla tasolla, kun vanhemmat sukupolvet. Ei laiteta sukupolvia eri laatikoihin. Joka päivä katsotaan nuoria eri tasolla."

"In Finland no, but in my own country yes. I still feel that. Of course we have in my own country, the youngest don't have opinion. Here everybody should be the same. When I was much younger it happened many times with my father."

Kuuntelemalla nuoria ja laittamalla omat "nostalgialasit" sivuun voi ylittää sukupolvien välistä kuilua. Nuorilta voi oppia tuoreita ajatustapoja, ja tämä voi tuoda aikuisille toivoa.

"Ihanaa että voi oppia nuorelta uudistuvaa nuorisokulttuuria. Muuten hankala päivittää omaa tietoa musiikista. Meidän vanhojen

velvollisuus huolehtia että nuoret saa välineet ymmärtää ja tietää kulttuuriperinnöstä ja kertoa yhdessä jatkumosta. Oltiin lapsen kanssa länsi-afrikassa ja pystyttiin laulamaan suomalaista kansanperinnettä yhdessä.”

”Mä olen siis vanha ihminen jo yli neljäkymppinen, niin sitten yrittää aina jotenkin itse ottaa ne nostalgialasit päästä ja ja kun että kohtaa sen nuoren niinku tässä ja nyt eikä eikä niin kuin jotenkin kasaa niitä huolia hänen päälleen just tää, että no ennen oli sitä ja ennen tehtiin asiat näin ja minä olen elänyt elämäni silloin joskus backin the days niin sitten se että miten me päästäisiin niinku siitä puheesta jotenkin eroon, että tota nyt on nyt.”

”Alustuksesta tuli mieleen, epävarmoinakin aikoina nuoruuteen liittyy kyky nähdä uudella tavalla ja muuttaa maailmaa. Se on hieno lause. Nuoret ovat kokemukseni mukaan valtavan välittömiä. Asiat eivät välttämättä kiinnostaa, mutta he ovat hereillä. Kyllä näpäyttävät tarvittaessa. Näen siinä älyä ja nokkeluutta.”

Yhtenäiskulttuurin aikana useat sukupolvet katsoivat yhdessä televisiosta tiettyjä ohjelmia. Vaikka tämä aika on laajassa määrin ohitse, vielä on ohjelmia ja joitain tilaisuuksia, joissa yhteiset kokemukset ovat mahdollisia. Television lisäksi suosittujen musiikkiyhtyeiden keikat voivat luoda tällaisia kokemuksia. Myös pienillä paikakakunnilla jonkin harrastusryhmän kokoon

saaminen vaatii ikään katsomatta kaikki ne henkilöt, jotka kylässä jakavat saman kiinnostuksenkohteen. Kuilua kaventaa myös yhdessä tekeminen. Erilaisia yhteistyöprojekteja kuvattiin monissa kulttuuri-alan dialogeissa.

”Katsojatilastot näyttävät miten jotkin tuovat edelleen sukupolvia yhteen katsomaan mm. UMK kun lapset saavat valvoa ja katsoa yhdessä pisteenlaskua sekä urheilutapahtumat. Ne ovat isoja tunnetta tunne-elämyksiä jotka rakentavat siltoja sukupolvien välille. Kun miljardi katsoo yhdessä samaa niin sekin tuo yhteisöllisyyttä.”

Monet keskustelut puhuivat eri sukupolvien välisestä keskinäisriippuvuudesta: olemme samassa veneessä. Eri sukupolvet voivat tukea toistensa vahvuuksia, kunhan vahvuudet tunnistetaan.

”Nuoret on sivistyneitä, he ovat tulevaisuuden pelinrakentajia. Niitä jotka pistävät meille vanhat suomalaiset filmit pyörimään hoivakodissa.”

Sukupolvien välinen keskinäisriippuvuus tulee esiin erityisesti ilmastonmuutoksesta puhuttaessa. Seuraavassa otteita YLE:n striimaaman Kestävyyspaneelin kirjauksista. Keskustelemassa oli neljä professoria ja viisi nuorta. Kestävyyssongelman ratkaisuun tarvittaisiin paneelin mukaan laaja-alaiset sukupolvien väliset rauhanneuvottelut, jossa talkoohengessä kaikki jakaisivat vastuun toteutuksesta. Tulevaisuuden ratkaisuihin tarvitaan ylisukupolvista ja ei-itsekeskeistä kuvittelutaitoa. Ilmastonmuutoksen ratkaisua ei pidä sysätä vain nuorten vastuulle. Seuraavat Kestävyyspaneelin lainaukset eivät olleet keskustelussa peräkkäin.

A: "Ilmastonmuutos etenee niin kovaa tahtia, että meidän sukupolvi ei ehdi ratkomaan sitä, ennen kuin tulee teidän ikäiseksi. Kyllä se on meidän kaikkien asia siis. Tarvitaan toimenpide, joka lisää luottamusta: ryhdistäytyminen – talkoot. Ei se, että sanotaan, että meillä on kaikki hallussa. Onko?"

B: "Yhteenveto on syntynyt päässäni. Tämän kestävyysmurroksen ratkaisemisen tulisi olla kaikkien yhteinen ongelma, ja aikuisten tulisi ottaa nuoret mukaan. Talouskeskustelu ja sen

korostuminen ajavat sukupolvia vastakkain. Minuakin pelottaa, että alkavatko nuoret leikkaamaan minun tulevista eläkkeistäni. Koska ajaudutaan talouspuheen takia vastakkain, ei löydy yhteistä motivaatiota ratkoa ongelmia yhdessä. Ei nuorisojärjestöt ja mummokerhot erillään, vaan heidän tulisi yhdessä ratkoa ongelmia".

C: "Kestävyysmurroksessa ja sen ratkaisemisessa on kyse siitä, että teemme näkyväksi niitä rakenteita ja voimia, jotka ovat näkymättömiä. Yksi tässä on pääoman valta. En tarkoita ilkeitä kapitalisteja, vaan se on rakenteissamme. Kysyin tauolla, että voisitko puolittaa eläkkeesi, jos kestävyysmurros saataisiin siten toteutumaan. Vastaus oli, että 'ilman muuta'. Tarvitaan rauhanneuvottelut laajassa mielessä, laaja-alaiset rauhanneuvottelut eri sukupolvien välillä kestävyysmurroksen toteuttamiseksi."

D: "Jäin miettimään toivottomuuden ja riittämättömyyden tunnetta ja sille vastapainoa. Se mitä tarvitaan, on ylisukupolvinen ja ei-itsekeskeinen kuvittelutaito. Se tukee tekoja, jotka siitä seuraavat. Tätä yhteiskunnan tulisi tukea. Kansalaispaneelit voisivat ajaa asiaa."

Miten kuvata sukupolvien välistä vuorovaikutusta?

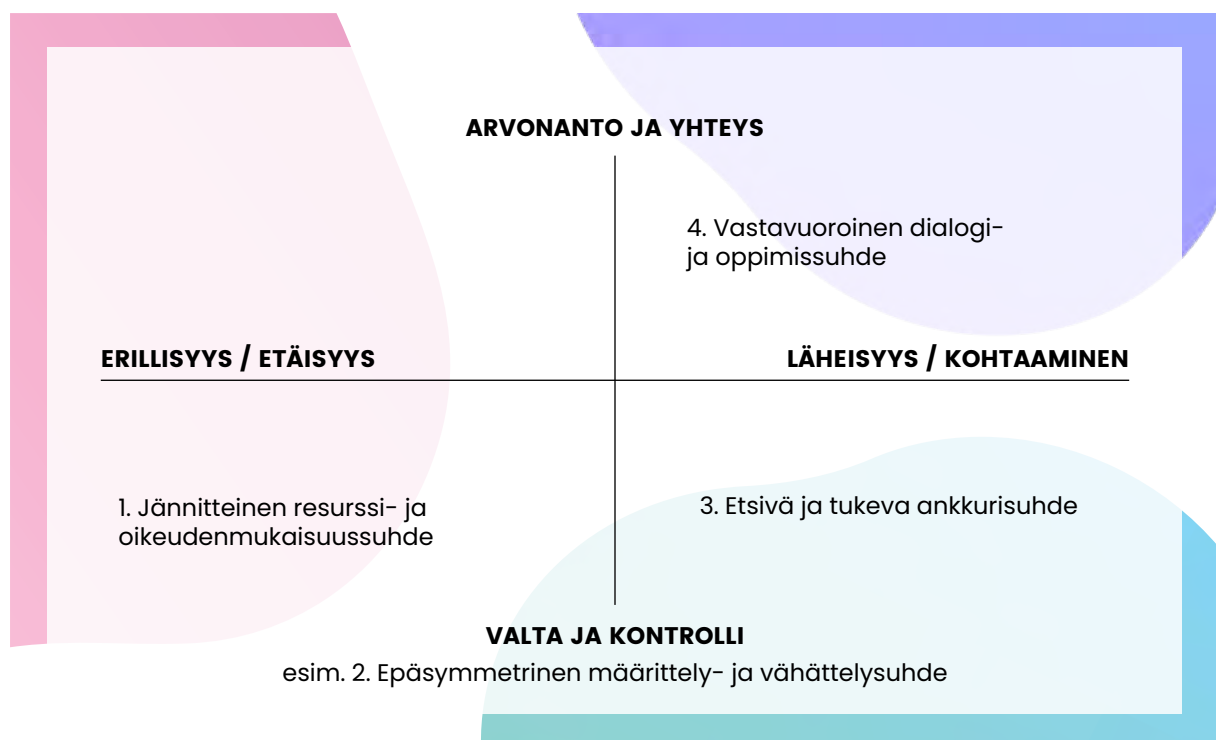
Jäsentämämme analyysi sai vahvistusta myös tekoälykierroksella. Tekoälyä hyödyntämällä saimme kiteytettyä mallin, joka jäsentää keskusteluissa esiintynyttä sukupolvien välistä keskinäisriippuvuutta ja monipuolisia suhteita. Malli koostuu kahdesta ulottuvuudesta:

1. **Erillisyyys ja etäisyys – läheisyys ja kohtaaminen**
2. **Valta ja konnrolli – tasa-arvoinen suhde ja yhteys.**

Tähän nelikenttään asettuu neljä eri vuorovaikutustapaa.

1. Jännitteinen resurssi- ja oikeudenmukaisuussuhde (Konfliktiulottuvuus)

Eri sukupolvet nähdään kilpailijoina tai vastapuolina taloudellisesta, sosiaalisesta ja ekologisesta tulevaisuudesta. Nuorten kokemus siitä, että vanhemmat sukupolvet ovat kuluttaneet elinkelpoisen maapallon ja heikentäneet hyvinvointivaltiota ja nyt leikkaavat nuorten toimeentulosta suojelukseen omia eläkkeitään. Vastaavasti vanhemmat pelkäävät, alkavatko nuoret leikata heidän saavutettuja eläkkeitään.

Kuva 1. Sukupolvien välisten vuorovaikutussuhteiden ulottuvuudet ja muodot

2. Epäsymmetrinen määrittely- ja vähättelysuhde (Valtaulottuvuus)

”Ylhäältä alaspäin” suuntautuva suhde, jossa aikuiset määrittävät nuorten todellisuutta, tarpeita ja rajoja heitä itseään aidosti kuulematta. Nuorten kokemusten vähättely (”olet liian nuori ymmärtämään”), ”nuorpesu” (näennäinen ja seremoniallinen kuuleminen ilman todellista vaikutusta) sekä aikuisten tarve kontrolloida tai kieltää asioita (kuten sosiaalinen media) sen sijaan, että he yrittäisivät ymmärtää nuorten digitaalista elinympäristöä.

3. Etsivä ja tukeva ankkurisuhde (Suojelu-ulottuvuus)

Turvaverkkoihin ja kollektiiviseen vastuuseen nojaava suhde, jossa aikuinen asettuu nuoren puolelle mahdollistajaksi, rajojen asettajaksi ja kuuntelijaksi. ”Koko kylä kasvattaa” -ajattelun elvyttäminen. Kokemus siitä, että yksikin turvallinen, luotettava ja läsnä oleva aikuinen (kuten isoäiti, nuorisotyöntekijä tai opettaja) voi pelastaa nuoren syrjäytymiseltä. Aikuisen rooli on olla kannustaja, toivon ylläpitäjä ja kasvurauhan takaaja.

4. Vastavuoroinen dialogi- ja oppimissuhde (Kumppanuusulottuvuus)

Tasavertainen, ennakkoluuloton ja molempuoliseen kunnioitukseen perustuva suhde, jossa ymmärretään ylisukupolvisen vuorovaikutuksen rikkaus. Sukupolvirajojen hälveneminen ja oivallus siitä, että vanhemmilla sukupolvilla on tarjota viisautta, lämpöä ja kokemusta kun taas nuorilta voi oppia tunnetaitoja, avoimuutta ja diversiteetin ymmärtämistä. Konkreettinen yhdessä tekeminen, slangisanaston tai muun oman kielenkäytön opettaminen puolin ja toisin tai yhteiset kulttuuriprojektit, joissa nuorilla on aito omistajuus.

Mikä huolestuttaa?

Nuorten kokemat paineet

Kolmasosassa keskusteluista oltiin huolissaan nuorten kokemista paineista, ja huolen jakoivat sekä aikuiset että nuoret. Paineita aiheuttaa erityisesti ajan henki, jossa nuorilta odotetaan oman elämän sankaruutta, että ihminen voi tehdä elämässään mitä vaan. Tavallisuus ei tunnu enää riittävän. Myös opinnoissa saatetaan asettaa kohtuuttomia vaatimuksia suhteessa käytettävissä olevaan aikaan tai oppimisresursseihin. Jotkut kokivat, että koulussa ei saa olla rauhassa oppimassa vaan opiskelijoita valmennetaan tiiviisti työelämää varten.

”Niinku joo musta tuntuu että se on just semmoinen että vaaditaan hirveää tehokkuutta kaikessa. Ja siinä ylisuorittamista tavallaan niin se varmaan uuvuttaa ihmisiä. Kun, mutta sekin on mistä tekee niinku hyvin asiat vaikka just jossain töistä tai jossain niistä vaaditaan koko ajan vaan lisää lisää lisää. Että se ei niinku riitä että tekee hyvin vaan pitää tehdä paremmin koko ajan.”

Koulutusjärjestelmä on muuttunut sen suuntaiseksi, että yhä varhaisemmassa vaiheessa nuoren pitää tietää, minkälaisiin opintoihin hän suuntaa. Hänen pitää myös osata tehdä tavoitteitaan tukevat valinnat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tämä on ristiriidassa sen kanssa, että nuoren kehitykseen kuuluu keskeneräisyys,

harhapolut ja eksyksissä olo. Tähän nuoret tarvitsisivat tukea, ei niinkään lisää painetta. Ennenaikaiset ratkaisut voivat tulla yhteiskunnalle kalliimmaksi kuin vaikkapa välivuoden pitäminen. Yhteiskunnan monimutkaistumisen myötä nuorille on tarjolla runsaasti koulutusvaihtoehtoja, mikä voi edelleen vaikeuttaa valinnan tekemistä.

A: ”Minulla jäi päällimmäisenä mieleen, se stressi mikä me on annettu nuorille. Lukiolaisen tulisi tietää jo hyvissä ajoin, mihin hakee, mistä saat pisteitä. Lukiolainen tietää jo, mitä pitää vähiten tehdä, että saa pisteitä. Miten nuoria pitäisi tukea siinä, että he alkaisivat jo aiemmin tietämään, mitä tekisivät isona. Että en ota ruotsia, vaan jotain muuta. Mitkä ovat ne tukipalvelut, mistä niitä saa?”

B: ”Ei ole lohduttavaa nuorelle, että tämä asia on menossa käsittelyyn, että tässä menee nyt vuosia. Millaisia paineita annetaan nuorelle, 14–15-vuotias on vasta lapsi. Ei ole ihmekään, että kantavat huolta tulevastakin, eivät saa olla lapsia ja nuoria.”

"Mikä niinkun harmittaa ja huolestuttaa niin omasta mielestä laitoin asian nimeltä nuorten painostaminen ja tarkoitan tällä ehkä vähän sitä tällä hetkellä mitä on seurannu ni tuntuu jotenkin, että niinkun nuoria hirveesti painostetaan sekä koulutukseen että siihen että pitäis hankkia työpaikka. Että sillai ku ottaa huomioon, että vaikka koulunkäynti on muuttunut paljolti mitä se on aikanaan ollut niin sekään kuitenkaan mitään helpoo oo niin kun kevyttä. no tietysti osa pystyy ja osa ei. Mielestäni ois tärkeätä että nuorille annettais aikaa olla nuoria ja kasvaa ja tehdä päätöksiänsä mielellään eikä esim. että lähtee koulutukseen taikka töihin ihan vaan sen takia että on se. Ihan niinkun että nuorille annettais aikaa."

Vanhemmillekin tuottaa vaikeuksia auttaa nuoria selviämään monimutkaisessa yhteiskunnassa. Lisäksi aikuiset olettavat diginatiivien tietävän paremmin, mikä joskus on myös totta.

C: "Pitäisi olla niitä mahdollisuuksia, kun me on ollaan luotu niitä stressitekijöitä, että pitäisi tietää millaisen opiskelijapaikan haluat, me ollaan luotu sellainen järjestelmä nyt, että erehtyminen ei oikein sovi. Ja nimenomaan erehtyminen on sitä, milloin se oppiminen tapahtuu."

"Nuorena ei oo varaa haahuiluun, kaiken pitäis mennä kertalaakista oikein, nii sit sul olis helppoa. Tai jos on rahaa, nii vois olla helpompaa."

"Nykyään vanhemmilla pitäisi olla kykyä, taitoa, tietoa tukea nuoria moniulotteisessa maailmassa. Mutta ovatko aikuisetkin siitä pihalla, kun ollaan niin murroksessa ja luottamusta syö monenlaiset asiat. On sirpaleisempaa, mitä nuoret ajattelevat omasta suunnasta, mitä vaihtoehdot on. Ennen oli selkeämpi polku (vapaus). Siirtyminen aikuisen elämään on nyt pidempi ja se on hankalampaa."

Nuoret ovat hyvin eriarvoisessa asemassa kotoa saadun tuen suhteen. Toisilla kotona on taloudellisia ja koulutuksellisia resursseja, jotka tasoittavat nuoren tietä. Toisaalta koulutetut vanhemmat asettavat nuorille helposti myös enemmän paineita.

”Nyky-yhteiskunta vaatii perheeltä paljon. Toisilla on tuki, toisilla ei. Matala koulutustaso – tuki ei tule yhtä lailla perheeltä, jos opiskelu on kovin itseohjautuvaa. Toisaalta myös paineet tulevat perheeltä. Korkeakoulutetut vanhemmat odottavat, että lapset saavuttavat sen.”

Tämänhetkinen työllisyystilanne asettaa nuoret kilpailemaan toistensa kanssa sekä paineen erottua edukseen muista, jotta saisi ensimmäisen työpaikan tai harjoittelupaikan. Ja sitten kun sen saa, niin sitten pitäisi jo osata, eikä saa olla rauhassa harjoittelemassa työelämätaitoja.

”Mulle tuli tuosta mielen siis tällaiset kaikki työelämätaidot, koska nyt etenkin kun työmarkkinat ovat näin, ovat mitä ovat, töitä on hyvin vaikea saada, niin jotenkin vielä tuntuu se, että se on niin kun korostunut ja oletus, että siinä vaiheessa kun sinä aloitat edes työelämässä ensimmäisissä työpaikassa, sulla pitäisi olla sellaiset työelämätaidot, töissäkäyntitaidot, jotka eivät välttämättä aikaisemmin ole olleet kesäheppun ekana kesänä odotuksena, että hän tietäisi näitä asioita. Mutta nyt on varaa valita ja odotukset tuntuu, että jotenkin on noussut myös tämän suhteen.”

Sukupolvien välistä vastuunjakoa käsittelevässä luvussa toimme esiin koko nuorten sukupolvelle säilytetyn vastuun ratkaisuta ympäristö- ja ilmastokriisi. Erityisesti vaikuttajanuoret ovat kokeneet tällaista painetta. Kaikkinensa nuorten nähdään elävän moninaisten, usein hahmottomien paineiden keskellä, eivätkä he välttämättä osaa kuvata niitä tarkemmin.

”Musta tuntuu että on aika paljon semmoista niinku, jotenkin uupumusta tai sellaista, että ihmiset on tosi kuormittuneita ja mä en ole ihan varma mihin kaikkeen se niinku liittyy.”

Nuoret kokevat voimakkaasti ulkonäköön liittyviä vaatimuksia, joita sosiaalinen media rakentaa ja voimistaa. Aikuisten, jotka ovat kasvaneet nuoruutensa ilman sosiaalista mediaa, voi olla vaikea tavoittaa näiden paineiden laatua ja merkitystä nuorten elämässä. Sosiaalisessa mediasa leviävät silotellut kuvat ja filtrit luovat nuorille epärealistisia kauneusihanteita.

”Some luo ulkonäköpaineita, kun kuvia voidaan muokata filtereillä ns. ihanteiden mukaan. Se voi myös tuottaa vääristyneitä käsityksiä aikuisuudesta ja siitä, millaista elämää pitäisi elää.”

A: ”Somekin vaikuttaa. Siellä on kaiken ikäisiä ja kaikenlaisia persoonia, niin sieltä saa vaikutteita. Olen huomannut, että kaikki pyrkii näyttämään todella samalta, vaikka hiustyyli ja meikit ja elämäntyyli. Ne ei ole välttämättä todellisuus, mutta ihmiset ottaa ne todellisuutena ja mielenterveys kärsii siitä.”

B: "Sosiaaliset mediat ovat tosi monille nuorille ehkä jopa se ainoa tiedonlähde... Somessa toisten kiiltokuvaelämää seuratessa saa vähän vääristyneen kuvan. Ei tulla aina arvioiduksi onko se oma toiminta kohtuullista, kun vaikka ostaa koko ajan netistä vaatteita?"

Yhteiskunnassamme, jossa individualistinen arvomaailma on vallalla ja suorittamisen vaatimukset suuria, sekä aikuiset että nuoret kärsivät näiden haittapuolista. Muutamissa keskusteluissa pohdittiin helpottuisivatko vaatimuksen nuorille, jos aikuiset eivät vaatisi itseltään niin paljon.

A: "Det har varit viktigt att reflektera över hur unga har det. Jag har mer och mer tänkt på vi vuxnas roll i hur vi fungerar som rollmodeller och vad vi för vidare till barn och unga. Vi bör sänka kraven på båda oss själva och de unga. Vi behöver föra fram ett både livet och samhället går i cirklar och att det för det mesta ordnar sig, inskjuta framtidstro."

B: "Et är viktigt att vi tar det lugnare, säker tempot och kravningarna, för att vi ska hinna lyssna på och ta hand om varandra."

Paineet toimia tai käyttäytyä tietyllä tavalla voivat kuitenkin olla myös hyvä asia. Ne laittavat ihmisen liikkeelle; tavoittelemaan asioita ja ponnistelemaan niiden eteen. Yhdenmukaisuuden paine, vaatimukset elää normien mukaista elämää kuuluvat kaikkiin yhteiskuntiin, vaikka normien sisäl-

löt vaihtelevat. Tämän hetkisen yhteiskuntamme normisto painottaa individualistista tapaa muokata omaa elämäänsä, tehdä siitä "omannäköistä" ja löytää "oma juttu".

Tämän aineiston pohjalta näyttää siltä, että paineet tuntuvat nuorista kohtuuttomilta, jos heillä ei ole edellytyksiä tai resursseja toteuttaa niitä. Toisaalta on mahdollista, että individualismiin kuuluva omien tarpeiden voimakas korostuminen tekee paineiden kantamisen tai odotuksiin sopeutumisen nuorille vaikeammaksi. Myös se, että nuorilla on niin sanotusti "koko maailma auki", periaatteessa mahdollisuus hyvin monenlaisiin koulutus- ja uravalintoihin, onkin paradoksaalisesti kokemuksena vaikeampaa kuin muutamasta vaihtoehdosta valitseminen. Toisaalta mahdollisuuksien runsaus ei koske kaikkia nuoria, ja heikompi resursseja omaavalle nuorelle näkymä on sitäkin kapeampi.

Sosiologi Barr Schwartzin⁴ valinnan paradoksi kuvaa tätä tilannetta. Sillä tarkoitetaan sitä, että lisääntyvä valinnanvapaus ei aina lisää koettua vapautta. Valintavaihtoehtojen lisääntymisen myötä niiden vertailu vaikeutuu ja päätöksen tekeminen hidastuu. Nuoren epävarmuus lisääntyy myös väärän valinnan pelon myötä. Nuoren identiteetin muodostumisen kannalta tärkeää on sosiaalinen vertailu ja kuormitusta lisää pohdinta siitä, mitä muut tekevät, mikä on yleensä ja omassa lähi-piirissä arvostettua. Myös pelko siitä, että muut tekevät paremman valinnan kuin minä, voin nousta esiin.

⁴ Schwartz, B. (2004). The paradox of choice: Why more is less. Ecco.

Työttömyys ja toimeentulo

Aineistossa puhutaan paljon yhteiskunnallisesta polarisaatiosta eli jyrkkenevästä eriarvoisuudesta eri ihmisryhmien välillä. Heikko työllisyystilanne vahvistaa näitä eroja. Luonnollisesti meneillään oleva historiallisen huono työllisyystilanne puhuttaa tässäkin aineistossa. Nuoret kokevat, että on turhauttavaa tehdä kymmeniä hakemuksia, kun tietää että paikoista on kova kilpailu ja hakijoita samaan paikkaan on satoja, ellei tuhansia. Monet eivät ole saaneet ensimmäistäkään työpaikkaansa, koska heillä ei ole aikaisempaa työkokemusta. Harjoittelupaikat ovat kiven alla, ja jos sellaista ei saa, voi valmistuminen lykkääntyä. Työnhaku vaatii panostamista ja sitoutumisen viestimistä työnantajalle. Tällöin tuntuukin kohtuuttomalta, että työnantajat ovat välinpitämättömiä eikä tietoa hylkäyksestä tule tai se tulee persoonattomalla tavalla sähköpostilla ehkä pitkällä viiveellä.

Työttömyys vaikuttaa nuoren arkeen. Arkinen, mielenterveyttä ylläpitävä, rytmi katoaa ja siihen voi olla vaikeaa palata. Työttömyyteen liittyy myös negatiivinen stigma, ajatus, että työttömyys olisi yksilön vika. Osa-aikatyön tai vapaaehtoistyön tekeminen ilman, että se heti leikkaa työttömyysturvaa (ns. suojaosa), auttaisi nuoria pitämään yllä arkirutiinia, joka myöhemmässä vaiheessa voisi auttaa kokoaikaiseen työllistymiseen.

”Yksi vahva este on työttömän oikeus vapaaehtoistoimintaan. Tällä viikolla on tullut ilmi, että hyvinvointialueella huomattava määrä vapaaehtoistoimintaan osallistuneista on toimeentulotuki laitettu arviointitilaan – voi olla kolmenkin kuukauden odotus, että saa tukia taas. Riippuu paljon virkailijasta ja alueesta miten näitä asioita tulkitaan. Se vaikuttaa ihan kaikkiin vapaaehtoisiin. Jos joutuu keskeyttämään opinnot, jotta saa työttömyysturvaa tai mikä tahansa. Jos olen työtön – miksi kysytään vapaaehtoistoinnasta? Jos osallistun tietyn määrän aikaa vapaaehtoistoimintaan, miksi se tulee vastaan? Se että he ovat kertoneet että osallistuvat vapaaehtoistoimintaan, on evännyt työttömyysturvan.”

Työn saamista edistää, jos nuorella on verkostoja. Näiden avulla voi löytyä myös niin sanottuja piilotyöpaikkoja, jotka eivät ole julkisessa haussa.

”Jos esim. miettii töitä, kun niitä on jo nyt vaikeaa saada, nii joku, joka ei oo vaik vuoteen tehny mitään, niin on entistä vaikeempi saada. Ne jotka ovat haavoittuvassa asemassa ni se vaikeutuu vaa entisestään.”

Jos nuori saakin työtä, hän voi altistua hyväksikäytölle, koska ei ole tietoinen esimerkiksi työaikaan tai palkkaukseen liittyvistä säännöksistä. Työelämä koetaan myös usein kiireisenä ja vaativana, jossa ihmisten pitää koko ajan kehittyä ja kilpaila toistensa kanssa. Lisäksi paineita sekä nuorille että aikuisille tuo tekoälyn tuoma työelämän murros, jonka vaikutuksia työmarkkinoihin, työnjakoon ja töiden sisältöihin kukaan ei osaa varmasti ennustaa. Varmaa on vain muutos, sen laatu jää nähtäväksi.

Jotkut nuoret kokevat, että ovat tulleet huijatuksi. Opintojen alussa luvattu varma työpaikan saaminen esimerkiksi yhteiskasvattajana, koodarina tai sairaanhoitajana ei toteudukaan.

”Työmarkkina ja lähinnä ehkä tossa harmittaa ja huolestuttaa niin on vähän ehkä huijattu olo, että yhteiskunta tai hallitus ois vähän niinku valehdellu. Se tulee siitä, että esim peruskoulussa on sanottu, että jos esim. on hyvä kielissä tai tieteessä nii aina pärjää työelämässä eikä oo mitää hätää ja esim. ansioluettelossa, että taidot palkitaan. Nyt tuntuu siltä, että esim mulla on tieteen kandidatkinto yliopistosta, ulkomailla asunu viis vuotta ulkomailla, tehty töitäkin ja silti en edes pääse haastattelukierrokselle missään. Tuntuu että on tehnyt kaiken oikein, eikä riitä siltikään mihinkään.”

Toisaalta joillakin aikuisilla on myös kokemus, että nuoret ovat hyvin vaativia työn suhteen. Mikä tahansa työ ei kelpaa, vaan työn sisältöä ja palkkaa arvioidaan kriittisesti. Nykyisin rahaa myös tarvitaan perustoimeentuloon enemmän kuin aikaisemmin ja elintasovertailu nuorten välillä onkin kovaa.

”Nuorilla on usein suurempi rahantarve kuin aiemmilla sukupolvilla, mutta vähemmän keinoja ansaita sitä. Tämä voi johtaa kokemukseen, että ”ei ole mahdollisuuksia päästä töihin eikä tulevaisuus ole omissa käsissä”. Työllistymiseen liittyvä epävarmuus liittyy myös laajemmin tulevaisuuden pelkoon ja motivaation haasteisiin.”

Erityisryhmillä haasteet ovat moninkertaiset. Osatyökykyisille ei tunnu löytyvän töitä ja työnantajat eivät joustu vaatimuksista, kun työkykyisiäkin on tarjolla työmarkkinoilla. Tuettu työtoiminta onkin erityisnuorten pelastus. Sitä toimintaa yhteiskunnan kannattaisi pitää yllä. Esimerkiksi MS-tautia sairastava nuori pohtii asiaa seuraavasti:

”Työskentely ja opiskelu huolettaa, miten pystyy olemaan töissä, sairastavana kuormittaa myös työnantajaa. Ei myöskään saa niin helposti töitä ja työnantajalle on pakko kertoa sairaudesta.”

Tällaisessa kilpailullisessa tilanteessa kehittymisen rauhaa ei ole tarjolla, ja se voi tuntua joistakin nuorista musertavalta paineelta.

A: ”Etsivät itseään ja sallittava se, ettei tarvii olla hirveän suunnitelmallinen.”

B: ”Nuorille pitäis myös aina luoda mahdollisuuksia yrittää huonossakin taloustilanteessa. Musta esimerkiksi on ihan käsittämätöntä, että nuoria työttömiä ja yleisemminkin työttömiä rangaistaan pienistä keikkatöistä ja vapaaehtoistöistä, niin että vaarana on työttömyysetuuden menettäminen. Tällainen käytäntö passivoi nuoria, niin kuin siellä esitteessäkin todetaan. Jos työttömiltä nuorilta kielletään vaikkapa juuri yhteiskunnallisesti hyödyllinen vapaaehtoistyö, niin helposti se masentaa nuoria ja

sammuttaa toivon kipinöitä. Kyllä vapaaehtoistyö antaa nuorille merkitystä elämään, kehittää taitoja ja tuo sosiaalisia kontakteja. Tästä kaikesta on hyötyä tulevaa työelämää varten.”

C: ”Hyvin sanottu, ihan samaa mieltä. Mulle tulee mieleen yks mun pojan kaveri, joka kuulemma auttaa työkkäriltä salaa sukulaispoikaa matematiikan koulutehtävissä. Tämän pojan vanhemmat haluais antaa rahaa tästä auttamisesta, mutta tämä kaveri ei halua ottaa mitään palkkiota vastaan. Hän vain auttaa mielellään, kun hän tähtää matematiikan opettajaks ja kokee, että hän saa itsekin tästä harjoitusta tulevaa unelma-ammattia varten. Vielä ei ole sopivaa työtä löytynyt ja tämä kaveri hiukan jännittää, että työkkärille paljastuu tää vapaaehtoistyö. Ihan älytöntä tällainen piilottelu, mun poika sanoo, ja mä oon samaa mieltä.”

Epävarma työllistyminen ja sitä kautta epävarma toimeentulo juuri aiheuttavat nuorissa huolta. Heidän on vaikeaa kuvitella tulevaisuuttaan. Tulevaisuudessa ei ole näköpiirissä itsenäistymistä, koska ei ole varaa muuttaa pois vanhempien luota ja perustaa omaa perhettä ja taloutta. Tämä puolestaan lisää mielenterveyden haasteita, masennusta ja ahdistuneisuutta. Masentuneella nuorella sitten näköalat tulevaisuuteen ovat lyhyet ja rajalliset, tai tulevaisuuttaan ei pysty ajattelemaan paria tuntia tai päivää pidemmälle.

”On tosi toivoton olo. Ei tiedä tulevaisuudesta mitään. Koko aika leikataan kaikesta. Ei tiedä mitä tapahtuu ja mistä saa rahaa – pääseekö opiskelemaan tai töihin? –huonontaa motivaatiota tehdä töitä tai mennä opiskelemaan, kun tulot ei ole turvattuna. Turhauttavaa.”

Paineinen kokemus oman tulevaisuuden rakentamisesta saa nuoret toivomaan tukea uravalintaan ja mahdollisuutta kokeilla. Näitä kaikkia asioita tarjotaan peruskoulun, sekä toisen asteen opinto-ohjauksessa sekä muissa ohjauspalveluissa, mutta niiden ei aina katsota riittävän. Kysymys lieneekin siitä, miten kohdataan ne nuoret, joille pohdinnan paikka ei aukene instituutioiden olettamalla tavalla. Oheiset nuorten sitaattit kuvaavatkin mahdollisesti tilannetta, jossa urapohdinnan kysymykset ovat aktualistuneet nuorelle eri kohdassa kuin koulujärjestelmän valmiit tarjoumat.

A: ”Olisi tietoa erilaisista opiskelu – ja työmahdollisuuksista. ei ole tietoa koulussa tms.”

B: ”Opiskellessa oli tutustumispäiviä, mutta niistä ei jäänyt juuri mitään mieleen. enemmän tutustumispäiviä omaan alaan.”

C: ”Koulutusalojen tulisi mainostaa millaista oikea työ on mitä opiskelee.”

Sosiaaliturvan heikennykset

Hallituksen leikkaukset, jotka ovat kohdistuneet sosiaaliturvaan, työllisyyspalveluihin ja koulutukseen, herättävät huolta ja kiukkua keskustelijoissa. Nuoret esimerkiksi pohtivat saako tulevaisuudessa enää terveydenhuoltoa tai tarvittavia lääkkeitä.

”Millä perusteella päättäjät tekevät valintoja leikkausten kohteista: ymmärtävätkö päättäjät oikeasti sen, miten leikkaukset vaikuttavat vaikkapa nuorten hyvinvointiin? Toivottaisiin, että säästöjä tehtäessä päättäjät miettivät sitä, miten leikkaukset konkreettisesti vaikuttavat ihmisten elämään, joiden elämään leikkaukset vaikuttavat.”

A: ”Talous. Minkälaisia päätöksiä tehdään? Mitä vaikka hallitus on päättänyt. Niin auts! Ne kirpaisee. Ei voi ehkä allekirjoittaa niitä.”

B: ”Taloudesta – Suomen velkaantuminen ja tämmöinen.”

C: ”Valtio leikkaa lapsiperheiden tuet. Hallitus leikkaa. JA sitten ihmetellään että lapsia ei synny, kun ei ole tukia. Tällä poliittisella järjestämällä ja näillä puolueilla, en oo varma että saadaanko me ratkaistua nämä ongelmat. Mulla ei ole ihan täyttä luottoa siihen, että saadaanko me näillä päättäjillä ratkaistua näitä ongelmia.”

Nuorten kanssa työskentelevät näkevät hallituksen leikkausten vaikutukset. Seuraava keskustelu on nuorten kuntouttavan työtoiminnan ammattilaisia.

A: "Ajattelen myös – ja kysyinkin, voiko täällä sanoa poliittisia mielipiteitä – että hallituksen leikkaukset näkyvät omassa työssäni todella vahvasti. Kelan linjaukset ja leikkaukset, jotka ovat myös hallituksen aikaansaannoksia, ovat entisestään heikentäneet nuorten toimeentuloa. Erityisesti opiskelevien nuorten, mutta myös työttömien nuorten kohdalla vaatimukset ovat aivan kohtuuttomia."

B: "Esimerkiksi työllisyyspalveluissa tapahtuva nöyryyttäminen ja kyykyttäminen on todella rankkaa. Minun asiakkaani ovat usein vielä heikommassa asemassa olevia; kaikki eivät ole töissä tai koulussa eivätkä edes siinä kunnossa, että siihen pystyisivät. Siellä näkyy hyvin selvästi luottamuksen romahdus yhteiskuntaan. Tämän hallituskauden aikana se on monen nuoren kohdalla romahtanut täysin. Viikoittain kuulen nuorilta viestin, ettei enää luoteta yhteiskuntaan eikä mihinkään."

C: "Se koskee varmasti myös niitä nuoria, jotka ovat koulussa tai töissä. Tämä kehitys on todella huolestuttavaa ja pelottavaa. Elämme kyllä todella raskasta aikaa."

Keskusteluissa puhutaan paljon palveluiden heikentymisestä ja mielenterveyspalveluista kannettiin erityistä huolta. Eri alojen palveluissa on myös kuluja: miten esimerkiksi siirtyä koulusta ja opiskelusta työllisyyspalveluiden piiriin tai miten KELAn palvelut ja työllisyyspalvelut täydentävät toisiaan?

"Harmittaa että tilanne on päästetty tähän kohtaan että hallitus kela ja työkkärikään eivät tiedä miten homma toimii."

Vammaisten ihmisten palveluissa on paljon kehittämisen varaa. Nämä tulisi tehdä asianosaisia kuulemalla. Muuten palvelut ovat vääränlaisia tai kohdistuvat väärin asioihin. Kehitysvammaisten keskustelussa tuli esiin seuraavia asioita:

"Keskustelussa nousi esiin pelko siitä, että palvelut voivat olla olemassa vain paperilla, mutta niitä ei käytännössä saa tai niiden laatu ei vastaa tarpeita. Osallistujat puhuivat muun muassa palveluiden laadun heikkenemisestä, tukitoimien vähenemisestä, palkkatukipaikkojen vähyydestä, asiakasmaksujen korkeudesta, nuorten toimeentulon epävarmuudesta ja vaikeudesta saada oikeanlaista tukea oikeaan aikaan. Keskustelussa kuvattiin tunnetta siitä, että epävarmuus on tullut aiempaa lähemmäs arkea."

Keskusteluissa maailman tilanne ja hallituksen leikkaukset yhdistyvät omaan hankalaan tilanteeseen ja aiheuttavat katkeruutta. Myös vaalilupausten pettäminen aiheuttaa huijatuksi tulemisen tunteen.

A: "Tulevaisuus ahdistaa, maailmantilanne ahdistaa, hallitus ja rahatilanne on paskaa, niin aika paljon ahdistuksen ja epävarmuuden tunnetta, en tiedä, miten asioita tulee järjestymään. Tällä hetkellä asiat on ok, pystyn ostamaan asioita, mutta hallituksen ihanat päätökset, en tiä, miten jatkossa pärjää."

B: "Haluaisin, että elämä voisi olla kirkasta, mutta valitettavasti meidän hallitus on kussut meidän työttömien, ja melkein kaikkien muiden tulevaisuuden, niin en ole

hirveen positiivisesti katsomassa tulevaisuuteen, ja Amerikkakin on kussut muihin. Aika samanlaista, emmä tiedä murehdinko tulevaisuutta, mutta silleen apaattisesti. Päätöksentekijät on mitä on, Suomessakin maksetaan 3 miljardia junaradasta mitä ei tarvita, ja puoli miljardia tehtiin leikkauksia. Katoin uutisia, että halpoja brändejä ei saa enää olla kaupoissa, että en tiä miten me kallistetaan meidän ruuan hintaa varsinkaan tässä tilanteessa. Ja joudutaan hakemaan opintolainaa, varsinkaan kun ei oo mitään tukiverkkoja, en nää, miten tää säästää millään tavalla. Ne vaan haluaa näännyttää kaikki köyhät pois. Ei tää säästä ollenkaan, jengi vaan alkaa varastaan kaupasta. Ei kovin hyvältä näytä Suomessakaan."

"Ensinnäkin hallitus, tuntuu et ne koko ajan leikkaa nuorilta ja kaikilt muiltaki. Työtilanne, tuntuu et työtilanne on ihan surkee tällä hetkellä, ei oo tarpeeks töitä. Inflaatio, tuntuu et kaikki hinnat kokoaja nousee. Joo tosi hyvii, mulki oli tohon liittyen hallituksen huonot päätökset esim. tukitoiminnois ja kuntouttavan toiminnan alasajos ja huono työllisyystilanne."

Sosiaalinen media ja tekoäly

Lähes puolessa keskusteluista puhuttiin huolista, jotka liittyvät sosiaaliseen mediaan tai tekoälyyn. Paljon huolta aiheutti nuorten keskittymiskyvyn heikentyminen. Sosiaalinen media tarjoaa nopeatempoista videomateriaalia, klikkiot-sikoiden takana olevia lyhyitä uutistekstejä sekä viestittelyä erilaisissa verkostoissa. Tämä kaikki vahvistaa nopeaa reagointia ja aiheuttaa riippuvuutta jatkuvalle kuva- ja uutisvirralle. Some-riippuvuuden lisäksi riippuvuus peleihin nostettiin huolenaiheeksi.

Ongelmaan tarjottu ratkaisu, älypuhelisten kielto kouluissa, puhuttaa. Keskittymiskyvyn lisäksi keskusteluissa on tunnistettu älypuhelisten heikentävän motivaatiota ponnistella oppimisen eteen. Tieto on nopeasti saatavissa netistä ja tekoäly tekee puolestamme koosteita ja analyysjä. Vaivalloinen asioiden harjoittelu ei tunnu motivoivalta.

Kieltoon liittyvistä positiivista puolista puhutaan useissa keskusteluissa. Tässä lainaus yhdestä nuorten keskustelusta, jossa avataan myös eri-ikäisten nuorten suhdetta älypuhelistiin:

”Meillä oli sillei vielä ettei puolellaakaan ollu puhelimia ja sit on välissä ne ketkä on syntyneet puhelin kädessä ja se on ihan älyttömän hienoa että lapsetkin vielä leikkii samoja pelejä ja ne on näit ihan pieniä ja on hyvä nähdä että on mahdollisuus päästä pois siitä puhelimesta. Kun meille tuli se rajoitus kaikki reagoi kielteisesti siihen mutta se on hyvin vaikuttanut ja kaikki on jotenkin elollisempia ja pitää oikeesti keskustella muiden kanssa. Meillä on sellanen pelikärri ja ihmiset on ruvennu pelaamaan yhdessä lautapelejä. alakoulussa on rajoitettu kokonaan puhelin ni on kiva ku ne leikkii ulkona. Vaikka mulla oli alakoulusta asti puhelin ni mäkin kuitenkin leikin.”

Täydellinen kielto ei kuitenkaan ole kestävä ratkaisu. Yhdessä keskustelussa tuotiinkin esiin, että kautta aikojen nuorison on ajateltu olevan ”pilalla” ja ratkaisuna on toiminnan kieltäminen, mutta ”kieltolaki ei toimi.” Keskusteluissa puhuttiin paljon kasvatuksen ja koulun mahdollisuudesta kehittää kriittistä suhdetta älypuhelisten käyttöön ja medialukutaitoa esimerkiksi siihen, että nuoret tunnistaisivat tekoälyn tuotokset. Mediakasvatuksen asiantuntijat toivat esille seuraavia ongelmia älypuhelisten kiellossa:

A: ”Jotenkin sen ajatuksen, minkä haluaisin nostaa esille. on se että kun kielletään sosiaalisen median palveluita, niin sitten pitäisi olla aika tarkasti mietitty, mitä ne ovat. ja mikä on haitallisuusaste. Ja sitten toi ikuinen kysymys mediakasvatuksen kulkemisesta siinä rinnalla, että miten se taataan.

Koska rajaaminenhan itsessään ei pelkästään toimi, sen tiedämme kaikista tutkimuksista. Niin, miten me takaamme sen kasvatuksen siinä ohella. Ikään kuin laki ratkaisee sen rajaamisen, mutta se ei ratkaise sitä mikä on se Isoin homma, että se kasvatus, ei jää sinne yksilön vastuulle. Tai sen huoltajan tai tai muun aikuisen vastuulle tai yksilön vastuulle.”

B: ”Itse ajattelen, että olisi hyvä nostaa keskusteluun näitä vaikutuksia. Mitkä ne vaikutukset tulevat sitten olemaan tällaisella kiellolla. Ja mitä muita vaihtoehtoja kasvatuksellisesti meillä olisi.”

C: ”Se, mikä julkisessa keskustelussa on jo tuotu hyvin vahvasti esiin on juuri tämä. Mitä aiemmin sanottiin, että kiellot ei tule toimimaan. On jo näyttöä, että se ei toimi muualla. Niin se ei toimi suomessakaan. Ja toinen on se, että se yhteiskunnallinen osallisuus nuorilta käytännössä vähenee tuon myötä. Ne ovat semmoiset itsestäänselvät jutut.”

Nuoret tarvitsevat apua älypuhelinriippuvuuteen. He tarvitsevat positiivisia malleja siihen, miten säädellä ja rajoittaa omaa käyttöään. Älypuhelimet tuovat myös maailman huolet ihmisten jatkuvan tietoisuuteen. Maailmassa on aina ollut sotia ja kriisejä, mutta nyt ne ovat eri tavalla jatkuvasti ihmisten tietoisuudessa ja siksi aiheuttavat huolta huomista.

”Ite laittanu asetuksen, et en lue. Provosoit ahdistusta. Puhunu monen kaverin kaa, jotka on tehny saman. Jos oikeesti tulee hätä, nii saan tietää muuta kautta, kun sillä, et luen uutisia. Omaa mielenterveyttä suojellu. Mä yhden kaverin kautta kuulen. Hän osaa niin selkeesti selittää ne asiat. Ku meen uutisiin, en ymmärrä. Sen kautta saan tietää. Uutiset lähtee lietsoo pelkoo. Aika monella ystävällä samoja ajatuksia, paljon juteltu. Ikinä ei tiiä, mihin kannattaa uskoa.”

”Nuoret kasvaa jatkuvassa metelissä somessa ja koululuokassa. Vanhempien voi olla vaikea ymmärtää, millaisen metelin keskellä nuoret elää. Itse poistin somen puoleksitoista vuodeksi ja hämmennyin kun latasin ne takaisin, että millainen meteli oli ympärillä. Tukea tavallistenkin rutiinien rakentamiseen. Vaikka nukkumaanmenoaikaa ja ruokarukousta. Apua rutiineihin.”

Sosiaalinen media, erityisesti Instagram, Snapchat ja Tiktok, sekä erilaiset viestitelykanavat ja -alustat kuuluvat lähes kaikkien nuorten sosiaaliseen elämään. Monenlaiset somevaikuttajat pyrkivät niiden välityksellä vaikuttamaan nuorten ajatteluun ja kulutustottumuksiin. Somen algoritmit sekä mahdollisuus viestiä anonymisti lisäävät keskustelijoiden mukaan nuorten polarisaatiota. Erilliset kuplat voivat edistää poliittista radikaloitumista. Jos aikaisemmat sukupolvet uskoivat edustukselliseen demokratiaan, nyt ollaan uuden äärellä. On ymmärrettävä, miten demokratia toteutuu sosiaalisen median välityksellä sekä mitä etuja ja ongelmia siinä on erityisesti nuorten tulevaisuuskannalta. Seuraavassa keskustelussa asiaa on pohdittu etsivän nuorisotyön näkökulmasta.

A: "Ja nykyään netissä on niin helppoa toimia anonymisti. Mun mielestä siihen pitäisi puuttua enemmän. Monet eivät sanoisi samoja asioita omalla nimellään kuin nimimerkin takaa."

B: "Anonymisuus antaa mahdollisuuden huudella todella rajusti ilman vastuuta."

C: "Netti mahdollistaa sen, että poliittisia mielipiteitä voidaan levittää todella laajalle. Esimerkiksi puolueet hyödyntävät TikTokia ja muuta somea tehokkaasti."

D: "Internetissä politiikka on paljon kärkeämpää ja mustavalkoisempaa kuin oikeassa elämässä. Ihmiset uskaltavat olla netissä paljon äärimmäisempiä kuin kasvotusten."

Näitä teemoja käsitellään myös toisessa nuorten ja nuorten aikuisten dialogissa.

A: "Nuoret ottaa toinen toisistaan mihin vaan asiaan vaikutteita, kaikkeen. Vaikuttaa omaan hyvinvointiin se some. Harval varsinkin teini-ikäisillä on medialukutaitoa. Uskoo kaiken, mitä näkee, välil tosi hurjaa. Enemmän hallaa ku hyötyy. Osittain hyötyy... jotku, jotka ei pysty näkee kavereita, nii saa paljon kavereita [somesta]. Mäkin oon saanut. Hyvät ja huonot puolet."

B: "Aattelen kans, et paljon hyvää ja paljon huonoo. Mitä nuoremmista puhutaan, sitä enemmän huonoi ku hyviä puolia. Nuoret aikuiset hyötyy somesta enemmän. Lapset saa haittavaikutukset."

C: "Lähtee vaikuttajastaki. On hyvii ja paskoja. Jotkut paskoista menestyy hyvin. Paskat vaikuttajat manipuloi ja aivopesee nuoria syöttämällä paskaa. Nuori ihminen, 24-vuotiaaks asti kehittyy. [yleinen (mutta kiistelty) käsitys siitä, että etuotsalohko kehittyy 'valmiiksi' 24-25-vuoden iässä, jolloin ollaan ns. aikuistuttu] Onks siit [somesta] jotai hyötty?"

D: "Ei. Syövyttää vaa aivoja. Ei oo nii sosiaalinen, ku tuijottaa puhelinta."

E: "Tuomion aikana oppinut, ku ei pääse puhelimelle. Virkee mieli ja ajatus kulkee selkeemmin."

Sosiaalinen median käyttö oman itsen esittelyn kanavana on lisännyt ulkonäkökeskeistä ajattelua. Ihmisten kuvia kommentoidaan usein negatiivisesti, ja tämä ohjaa itsestään kuvia laittavia muokkaamaan omaa ulkonäköä ja kuvia mahdollisimman edulliseksi itselle. Nuoret ovat ulkonäkönsä suhteen erityisen herkässä vaiheessa. Heihin kohdistetuista kirjallisista kommenteista voi jäädä pysyviä jälkiä omaan minäkuvaan, mikä puolestaan vaikuttaa siihen, minkälaisena näkee oman tulevaisuutensa.

Ulkonäköön liittyvän kiusaamisen lisäksi myös muunlainen häirintä on sosiaalisen median kanavilla yleistä. Tästä on vastuussa koko yhteiskunta, niin aikuiset kuin nuoret itse. Pahantahtoista keskustelukulttuuria on vaikeaa suitsia. Se vaatisikin isomman yhteiskunnallisen liikkeen.

Nuorten kokemaa häirintää sosiaalisessa mediassa aikuisten saattaa olla vaikeaa hahmottaa. Se vaatii perehtymistä siihen, millä kaikilla tavoilla nuori käyttää sosiaalista mediaa. Monillakaan aikuisilla ei ole tällaista suhdetta omiin nuoriinsa, vaan nuori jää yksin kokemustensa kanssa.

A: "Elokapinasta oli puhetta ja ajattelen, että vaatii aika paljon etenkin nuorilta ihmisiltä, että osallistuu politiikkaan ja osallistuu vapaaehtoistoimintaan tai yhdistystoimintaan, kynnystä voisi madaltaa jotenkin, mutta oli myös keskustelua siitä, että aika useasti tulee se riski, että sua tullaan kuvaamaan tai otetaan videoita ja ne päätyy nettiin ja kuka tahansa voi kommentoida videoita tai omaa kehoa tai omia tekoja, se lisää riskiä nuorille, että ei haluaisi osallistua yhtä paljon, vaikka pitäisikin olla matala kynnyks, mutta ehkä se lisää riskiä."

B: "Kuvaaminen oli hyvä pointti, esim Sofia Virran FB-sivu, jossa esittää fiksun ehdotuksen, niin kommentit niin ala-arvoisia, että sitä on pöyristyttävä lukea, tänä päivänä erit. naispolitiikolta vaatii aivan mieletöntä rohkeutta lähteä mukaan. Teksti hirveää, ulkonäköön, ajatuksiin jne. liittyvää, netti on tehnyt paljon pahaa jälkeä tähän kohtaan."

Jos älypuhelin toimii pääaisallisena väli-
neenä sosiaalisissa suhteissa, nuori ei saa
harjoitusta kasvokkaiseen vuorovaiku-
tukseen. Tämä voi aiheuttaa sosiaalista
ahdistuneisuutta, mikä estää nuorta liittymästä kasvokkaiisiin tilanteisiin.

**”Kokouksiin ja muihin toimintoihin
lähteminen on nuorelle vaikeaa
nykyään, totuttu käyttämään
whatsapp ja nettiyhteydet, joissa
tavataan toisia. Jalkautuminen
toimintaan ei ole enää samanlaista
kuin joskus ennen. Ei koeta tarvetta
lähteä mihinkään.”**

Epänormaali näytetään normaalina, some
normalisoi asioita hyvässä ja pahassa.

**A: ”On vaikutus, ettei pysty
keskittymään todelliseen
maailmaan; tekoälyllä luodut videot
ovat nykyisin niin aidon näköisiä,
että joutuu pari kertaa katsomaan,
mikä oli mitä, disinformaatiota on
paljon ja tosi brutaalia. Vaikuttaa
paljon nuorten maailmaan.”**

**B: ”Toivosta puhuttaessa, iso
epävarmuutta lisäävä asia on se,
ettei pysty yhtään erottamaan,
mikä on uskottavaa tai luotettavaa.
En valitettavasti ihan täysin aina
usko suomalaiseen tieteelliseen
tutkimukseenkaan, on tekijöitä,
jotka voivat vaikuttaa siihen, mitä
halutaan kertoa. Ärsyttää, kun aina
juttuja lukiessa pitää miettiä, onko
tähän jotain haudattuna, ja tekoäly
lisää ongelmaa tosi paljon.”**

Oppimiseen ja ajatteluun liittyvään lais-
kistumisen lisäksi tekoälyn nopea ja
ennakoimaton kehitys aiheuttaa nuorissa
epämääräistä huolta. On vaikeaa, jopa
mahdotonta ennustaa, miten tekoäly
tulee vaikuttamaan työmarkkinoihin. Mitkä
ammatit katoavat kokonaan ja miten työn
tekemisen sisällöt ja toimintatavat muut-
tavat eri ammattiteissa? Seuraava nuoren
fantasia kiteyttää hyvin tämän tulevai-
suuden kuvittelun ristiriitaisuuden: jotain
vanhaa pysyy ja jotain uutta teknologian
kehityksen myötä on tulossa. Mutta kukaan
ei voi tietää varmasti. Ehkä onkin juuri
tärkeää säilyttää kuvittelun taito.

**”No mulla on aika usein semmone
mielikuva yks et ei olis mitää metsiä
johon menis koiran kans lenkille
ja toinen on semmone et koko
maailma ois täynnä jotain ihme
lentoautoi ja robottei.”**

Yhteiskunnallisen luottamuksen kannalta
huolestuttavampi asia on se, että nuoret
ja aikuiset puhuvat siitä, että mihinkään
julkaisuun ei voi enää varmasti luottaa.
Tekoäly on soluttautunut niin osaksi inter-
netin julkaisuja, että kriittisempikin henkilö
tulee välillä huijatuksi. Joissain keskus-
te-
luissa ajatellaan, että nuoret ovat tekoälyn
suhteen kuitenkin keskimäärin vanhempia
ihmisiä valveutuneempia. Aikuisten voi olla
hyvä myöntää, että nuoret kerta kaikkiaan
elävät teknologian ja sitä kautta tule-
vaisuuden suhteen aivan toisenlaisessa
maailmassa kuin edeltävät sukupolvet.

A: "Oon myös hyväksynyt, että nämä nuoret, kun nyt kasvaa, niin ne on ihan erilaisia kuin me. Elää aivan erilaisessa todellisuudessa, sekä vapaa-ajan että työelämän osalta. Se on niinku fakta. Niitten työelämässä todennäköisesti jos ne ei osaa tekoälystä ottaa hyötyä, niin niil ei oo työpaikkaa. Niitten täytyy oppia siel digitaalisessa ympäristössä ottaa kaikki tehot irti."

B: "Mä en ole oikeestaan sitä mieltä, että tää maailma on menossa ihan hyvään suuntaan. Että se on niinku henkilökohtanen mielipide. Tää vauhti on aika kovaa, että meiltä ihmisiltä menee aivot. Meiltä vaaditaan jotenkin nyt liikaa."

A: "Ei keretä sopeutuu."

B: "Ei. Jos tää vauhti on tämmöstä, niin nuorten mielenterveysongelmat ja työkyvyttömyyseläkkeet ja kaikki ne, ei ne varmaan tule putoamaan. Että tää on tosi haastavaa aika monella tavalla, mutta erityisesti tämän tiedon valtava määrä, mitä on joka puolella tarjolla. Sit viel ehkä ton somen algoritmit on yks semmonen, mikä on musta tekoälyn lisäksi tosi huolestuttavaa. Että sä ehit kiinnostua jostain aiheesta, on se sitten sota tai mikä tahansa, itsensä viiltely, niin sehän rupee."

Maailman, ilmaston ja ympäristön tilanne

Maailmassa käynnissä olevat sodat sekä ilmastonmuutos herättävät huolta niin nuorissa kuin aikuisissa. Ne lisäävät epävarmuuden tunnetta, minkä takia tulevaisuutta on vaikeaa ajatella luottavaisin ja positiivisin mielin.

"Toi mitä puhuitte...nyt nää parikymppiset opiskelijat ne ei kertaakaan eläneet positiivista toivon aikaa. se on kokoajan kriisiä, sotaa. meillä on opiskelijoille ahdistusryhmiä ilmastokysymyksistä, koska he ei pysty opiskelemaan kun heitä ahdistaa."

Ilmastonmuutoksen osalta huolta lisää suoraan Suomen ilmastoon ja ympäristöön vaikuttavat asiat, kuten talvien lämpeneminen, kesien kuivuminen sekä ilmaston ääri-ilmiöiden lisääntyminen. Lisäksi epävarmaa on, miten esimerkiksi ilmastopakolaisuus tulee vaikuttamaan Suomeen.

Ukrainan sodasta sekä Lähi-Idän sodista puhutaan yleisesti levottomuutta aiheuttavana asiana. Lisäksi Suomen ilmatilaan lentäneet droonit herättävät konkreettista pelkoa. Myös sotateollisuuden kasvua Suomessa ei katsota pelkästään hyvällä, vaikka se taloudellista vaurautta Suomeen lisääkin.

Useammissa keskusteluissa puhutaan, miten tärkeää aktiivisen vaikuttamisen kokemus on nuorille.

A: "Nuoret ovat huolissaan ilmaston tilasta, saattavat siirtyä kasvis- tai vegaaniseen ruokavalioon, ei tuomita sitä."

B: "Ilmastoahdistus iso, ahdistaa iso mörkö, mutta puuttuu kaikki keinot joilla edistää asiaa. Miten luotaisiin matalankynnyksen keinoja joilla nuoret tuntuu että pystyvät torjumaan sitä."

"Suuresti huolestuttaa ilmastonmuutos, sodat ja eriarvoistuminen."

Kuten sukupolvi-luvussa toimme ilmi, ilmastonmuutos on selkeästi sukupolvia jakava asia. Nuoria se huolettaa keskimääräistä enemmän, koska heillä on enemmän tulevaisuutta edessään. He ajattelevat asiaa myös mahdollisten omien lastensa näkökulmasta. Minkälainen maailma heille jää perinnöksi?

A: "Huoli ympäristöstä – siitä on aikaa mut se oli vaikuttavaa mulle, kun lapsi oli 16-17 ja oli aktivistina. Olin kattomassa miekkaria kun poliisi lähti purkamaan tilannetta ja mä tiesin ettei mun lapsi ole ainoa alaikäinen. Alaikäiset on tilanteessa jossa he joutuvat altistumaan tuolle kohtelulle. Tekevät plakaatteja itse myös koska aikuiset heittävät heitä kivillä. Siitä putkaan, lastensuojeluilmoitukset ja sakot... en tiä se oli tosi pysäyttävää. Miks? Ei lapsilla ole kuitenkaan valtaa päättää. Miksi siellä on lapset eikä ne jotka on aiheuttaneet ja voivat päättää toisin. On turhautuminen, miksi heidän ja heidän lasten tulevaisuus pilataan. Mistä se itsekkyyks tulee meillä?"

B: "Miten tällä hetkellä nuorten huoliin ei tartuta tarpeeksi vakavasti, ilmastonmuutokseen tai heidän tulevaisuuteensa. Niihin ei tartuta tarpeeksi vakavasti, vähätellään. Nuoret ovat asenneilmapiiiristä ahdistuneita."

C: "Nuorten näkemyksen kova aliarviointi ja vähättely pinnalla."

Yhteiskunnallinen ilmapiiri

Edellä kuvatut ilmiöt heijastuvat yhteiskunnalliseen ilmapiiriin. Keskusteluissa nousee vahvasti esiin ajatus siitä, että nuorten kokema ahdistus ja toivottomuus eivät synny tyhjiössä, vaan ne ovat suora heijastuma ympäröivän yhteiskunnan tilasta, retoriikasta ja arvovalinnoista. Nuorten kokemukset ovat yhteiskunnan ilmapuntari.

“Vinouma yhtälössä toi mieleen nuorten tulevaisuususkon, he ovat oikeassa. Se on kuin ilmapuntari. Näyttää, että nuoret ovat aidosti huolissaan. Vika ei ole siinä, että he uskovat väärin. Pitäisi hakea ratkaisuja ongelmiin. Suomen ja Ruotsin tilanne ovat samanlaisia. Tämä ei ole mikään ainutlaatuinen asia, vaan isompi ongelma länsimaisessa kulttuurissa. Tyttöjen ja poikien selkeä hyvinvointiero askarruttaa myös. Kehitys näyttää olevan samankaltaista.”

Yhteiskunnallista ilmapiiriä leimaa aineiston mukaan jatkuva kriisien ketju – ilmastokriisi, pandemiat, sodat ja taloudelliset vaikeudet – joista uutisoidaan herkeämättä. Klikkiotsikoihin ja huonojen uutisten korostamiseen keskittyvä media lannistaa ja pelottelee nuoria. Tämä herättää nuorissa toivottomuutta ja tarpeen suojautua uutisvirralta oman mielenterveyden turvaamiseksi.

Keskustelujen mukaan aikuiset ja päättäjät ovat itse olleet luomassa synkkää ja näköalatonta yhteiskunnallista keskustelua. “Huolisäkki”-puhe ja yleinen pessimistinen ilmapiiri tarttuvat nuoriin ja synnyttävät yhteiskunnallisen “aivosumun”, jossa kukaan ei enää tiedä, mitä tulevaisuudessa tapahtuu.

“Köyhyys tai mielenterveyskriisi ja tota. Kyllä se joku tuossa totesitkin, että jos me ajattelee aikaa taaksepäin niin kyllä viimeiset 15 vuotta on ollut jotenkin niin synkkää yhteiskunnallista keskustelua ja sellaista niinku näköalattomuutta, että kyllä sillä me aikuiset ollaan ruokittu kriisitietoisuutta ja se on kyllä peiliin katsomisen paikka ja ehkä sellainen asia johon me voitaisiin kiinnittää.”

“Yleinen kulttuuripuhe on “huolisäkki” eli täynnä huolia ja hankaluuksia. Miten tätä sävyä voitaisiin muuttaa?”

Aikuisten on hyvä tiedostaa, että tällainen huolipuhe valuu nuorten arkeen ja nuoret saattavat imeä itseensä aikuisten ahdistuksen silloinkin, kun se ei olisi välttämätöntä.

Mielenterveysongelmat

”Olla nuori tässä ajassa. Ei oo ihan helpoin hetki.”

Edellä kuvatut huolet, paineet, sosiaalinen media, tekoälyn kehitys, maailman ja ympäristön tila ja yhteiskunnallinen ilmapiiri, vaikuttavat yksilöllisellä tasolla nuoriin ja heijastuvat nuorten mielenterveyteen. Lisäksi keskusteluissa pohditaan, miten koronan ja eristysajan vaikutukset heijastuvat edelleen nuorten elämään ja pahentavat mielenterveysongelmia.

A: ”Just julkaistiin nuorten et miten ne näkee tulevaisuuden. Ne on valtavan huolestuttavia, ja varmasti pandemia tulee vaikuttamaan hyvin pitkään vielä, varsinkin näihin sosiaalisiin taitoihin. Jos some on ihmiskoe, niin pandemia on varmasti sellainen joka tulee jättämään jälkensä tähän kasvavaan. Muutamalta vuosikurssilta jäi kokonaan kaikki nämä kommellukset ja mokailut, koska he ovat kasvaneet pandemian aikana. Nuorella ei pitäisi olla realistisia rajoja, vaan hänen pitäisi olla elämän parhaat vuodet edessä ja pää ja maailma auki. (puhui haastattelussa olleesta nuoresta pandemia-aikana)”

B: ”Pandemia tarjosi sellaisia haitallisia tapoja toimia, kuten esim. sukulaisnuori joka opiskelee sairaanhoitajaksi ja kaikki on edelleen etäopetuksessa. Todella raskasta, vaikka se on kätevää. Ei oo hyvä tapa tuon ikäiselle, eri asia aikuisopiskelijalle.”

A: ”Jep. kun siinä oli jotenkin vielä semmoista, että ne on koronan aikana on mahdollisuus jotenkin hidastaa ja miettiä jotenkin jotain tai jotain tällaista niinku diskurssi oli aika paljon niinku jossain mediassa ja sitten me vaan niinku miettiä että että tää on niin raju katkos mun omassa elämässä ja niinku että että mä en ole ikinä nähnyt että mun lähipiirissä nimenomaan mun ystävät voi näin huonosti niinku ihmiset joilla meni ihan hyvin ennen sitä. Niin mä olin silleen että mulla ei ole ikinä mennyt näin huonosti, mutta mulla menee silti paremmin kuin suurimmalla osalla mun lähipiiristä niinku että se oli jotenkin tosi. Tosi raju. Niinku ne kaikki nimenomaan niinku henkiset vaikutukset. Ja niinku se eristäytyneisyys ja semmoinen niinku. Jotenkin se niin se tuntuu, että se ei niinku jotenkin että se oli tosi näkymätöntä kaikelle.”

B: ”Joo kyllä siitä koronasta oli se varmaan kyllä on semmoinen aikamoinen niinku sukupolvikokemus.”

Mielenterveyspuhetta myös kyseenalaise-
tetaan. Keskusteluissa tulee esiin, että
mielenterveysongelmat näyttävät lisää-
ntyneen, koska niistä puhutaan avoimem-
min. Lisäksi mietitään, määritelläänkö
nuoruuteen normaalisti kuuluvia asioita
turhaan ongelmiksi ja onko mielenterveys-
ongelmat jo jonkinlainen muotitrendi.

**”No siis suoraan sanottuna
suurin osa ystävistä niin on
mielenterveysongelmaisia ja muuta
tällaista vastaavaa. Itselläkin
historia siitä. Niin olen huomannut,
että siinä on vähän semmoinen
trendi. Jos sä istut himassa ja selaat
somea niin se altistaa tosi paljon
enemmän sellaisille et sä ajattelet
ylipäättään myös itseäsi hirveän
paljon enemmän kuin jos sä vaan
menisit ulos ja tekisit asioita ja
saisit sieltä niitä kokemuksia ja
onnistumisen kokemuksia.”**

Vaikka nuorten mielenterveyspalveluihin
on yhteiskunnassa satsattu, näyttää siltä,
että ne eivät aina riitä tai kohtaa asiakasta
häntä auttavalla tavalla. Myös maksul-
lisuus osassa palveluista saattaa estää
niiden käytön.

**”Ja tässä tullaan taas siihen, miten
palvelut on eroteltu toisistaan.
Terapiapalvelut ovat erikseen,
ohjauspalvelut erikseen ja etsivä
nuorisotyö erikseen, vaikka
käytännössä ihmiset tarvitsisivat
kokonaisvaltaista rinnalla
kulkemista.”**

Mielenterveyshaasteet kietoutuvat myös
neuroepätyypillisiin piirteisiin, kuten ADHD-
ja autismin kirjon diagnooseihin. Erääs-
sä keskustelussa rikostaustaiset nuoret
kertoivat kokeneensa, että terveyspalvelut
jättivät heidät yksin ongelmiansa kans-
sa ja että puuttuminen aikaisemmassa
vaiheessa, jo lapsuudessa, olisi voinut
auttaa.

Aineiston pohjalta voidaan todeta, että
tämänhetkinen yhteiskunta vaatii ihmi-
siltä paljon ja ongelmien kanssa jäädään
helposti yksin ja eristyksiin. Jos nuorella on
mahdollisuus saada erilaista yhteisöllistä,
erillisyyttä ja yksinäisyyttä purkavaa tukea,
haasteet normalisoituvat ja muuttuvat
mahdollisiksi selättää.

Aineistoss näkyy selvästi se, että mielen-
terveysongelmat tulevat helposti esite-
tyksi yksilöiden ongelmina – nuoret voivat
yksilöinä huonosti, samoin tuskastuvat
heitä hoitavat ammattilaiset, jotka eivät
pysty auttamaan heitä riittävästi. Ongel-
ma on kuitenkin yhteiskunnallinen – sen
juuret ovat yhteiskunnallisissa ilmiöissä,
joiden ratkaisut ovat rakenteellisia: sosi-
aalisia, taloudellisia ja kulttuurisia. Seuraa-
vissa luvuissa käsittelemme, mikä tämän
aineiston pohjalta tuo nuorille toivoa ja
mihin toimenpiteisiin olisi yhteiskunnassa
hyvä ryhtyä nuorten paremman huomisen
edistämiseksi.

Mikä antaa toivoa?

Toivoa tuovat nuorten elämään tuovat yksinkertaisesti asiat, joissa ei ole edellä kuvattuja huolia. Keskusteluista voi siivlöidä ajatuksen siitä, minkälaista on hyvä nuoruus tai hyvä nuoret ihmisen elämä. Lisäksi voimme kysyä, minkälaiselta näyttää näiden keskustelujen valossa yhteiskunta, joka tukee tässä ajassa sellaista nuoruutta, jossa olisi turvallista ja houkuttelevaakin kasvaa aikuiseksi.

Hyvä arki tuo mielenrauhaa

Sekä nuoret että aikuiset katsovat, että tasainen ja rauhallinen arki vailla uhkaa tuo nuorille toivoa. Tämä tarkoittaa säännöllistä ja ennakoitavaa elämän rytmiä, vanhan viisauden mukaista keskittymistä kuhunkin päivään ja hetkeen kerrallaan. Hyvä arjen voi tuoda opiskelu, työ tai harrastus sekä terveelliset elämäntavat kuten liikunta, ruokavalio ja ulkoilu luonnossa.

A: "Mielenrauhaa, että voisi paremmin, olisi tasaista. Isoa, tiettyä toivetta ei ole, mutta semmoista normaalia arkea ehkä jossain muualla kuin Helsingissä."

B: "Elää hetki ja päivä kerrallaan, eikä mieti liikaa tulevaa ja niitä mahdollisia uhkakuvia. Sama mitä tapahtuu, niin kyllä joka aamu se aurinko sieltä kuitenkin nousee. Suomi on hyvä maa asua ja turvallinen."

C: "Pinnalle nousi se, että tulevaisuus on ehkä isona kokonaisuutena jännittävä ja pelottava, mutta jos sen elää päivä kerrallaan niin siitäkin selviää."

Monelle nuorelle myös mielekäs tekeminen, jossa on jokin suurempi päämäärä, tuo toivoa.

"Nuorempana kasvanut niin mä oon tosi paljon nähnyt mun elämässä sitä tavallaan, että työ on semmoista kasista neljään puurtamista ja mennään vaan putkivisiolla ja ollaan vaan siellä koska on niinku pakko olla ja mulla itselle tuntunut, se on niinku no niin semmoiselta. Painajaiselta, että mä oon niinku ajatellut että mä halua mennä töihin jos se on tämmöstä, että jotenkin joutuu just sotimaan omia arvoja vastaan ja mun mielestä on tosi mahtava kehityssuunta, että nuoret nykyään ajattelee niinku tosi niin kun monimuotoisesti niinku asioita, että ei vaan silleen että joo menen töihin että saan rahaa, vaan myös just niitä asioita mitä voi edistää ja mikä on silleen itselle tärkeintä."

"Ajatus siitä mistä se merkityksellisyys elämään löytyy, se ei ole aina työnteko, jos työkykyä ei ole. Onko ajatus yhteiskunnallisesta osallisuudesta liian kapeaa, jos ei ole mukana työelämässä? Mitä se tekeminen voisi olla. Suvaitseva ympäristö. Itsellä tullut kannustus kotoa oppimiseen. Jos halutaan että nuorella mahdollisuus itsensä kehittämiseen, pitäisi rakentaa tila, jossa se on turvallista. Koulu ei välttämättä oikea paikka, jos ei koe sulautuvan joukkoon."

"Moni koki, että nyky-yhteiskunta korostaa liikaa menestystarinoita ja yksilösuorittamista. Todellisuudessa ihmiset kaipaavat aivan tavallisia asioita: merkityksellistä tekemistä, yhteisöä ja tunnetta siitä, että oma työ on tärkeää. Pohjimmiltaan me kaikki haluamme tuntea olevamme tärkeitä ja hyödyllisiä, teki sitten mitä tahansa työtä."

"Ehkä toivoa herättää tällä hetkellä se, että opiskelen alaa, joka on itselle mieluisa. On ajatus siitä, että ehkä valmistumisen jälkeen voisi tehdä jotain hyvää omalla osaamisellaan ja käyttää sitä yhteiseksi hyväksi."

Työ ja sitä kautta toimeentulo mahdollistavat nuorille itsenäisen elämän. Siitä seuraa myös uskallus luottaa tulevaisuuteen ja rohkeus suunnitella sitä. Monet ahdistukset helpottuvat, kun nuori saa työtä.

A: "No tietenkin koko aikainen työ ja sit jos asuis omillaa nii ois iha kiva! ei tarvii mikää omistusasunto olla, ihan vuokrakämpä kelpaa kuhan en 25v asu vanhempien kaa enää."

B: "Pienempänä haaveilin asuu omas kämpäs mut nyt se vaa hiipuu : D jos voisin asuisin koko elämäni mutsin katon alla mut se ei mahdollista ole. Monelle nuorelle kotoa muuttaminen on tärkeätä ja se on yks iso osa aikuisuuteen menemistä mut kohta ei oikeesti vaan ole varaa monella. Kaikki ei nimittäi opintolainaa halua ottaa."

Hyvään arkeen kuuluvat myös kannattelevat sosiaaliset suhteet. Nuoren tukiverkosto koostuu parhaimmillaan omasta perheestä, kavereista sekä koulun ja harrastusten aikuisista. Kaikille nuorille tuki on tärkeää, mutta erityisesti jollain tavalla erilaisiksi itsensä kokevat nuoret korostavat hyväksyvän tuen merkitystä. Monipuolinen sosiaalinen vuorovaikutus tarjoaa roolimalleja ja peilauspintoja. Nuorilla on sosiaalisia suhteita paljon myös verkossa. Pienempiä paikkakuntia kiitellään siitä, että kaikki tuntevat toisensa ja sosiaalinen kontrolli toimii.

”Porukassa on fiksuja tyyppejä. Vaikka netissä näkee paljon vihaa ja muuta ikävää siitä, miten ihmiset kohtelevat toisiaan, niin kuitenkin loppujen lopuksi suurin osa ihmisistä on ymmärtäväisiä ja hyviä toisilleen. Toivoa ei todellakaan olla menetetty :).”

A: ”Jos muuttaisin johonkin suurkaupunkiin, niin se olisi ihan eri maailma. Täällä jos tekee jotain typerää, niin kyllä se muistetaan ja siitä muistutellaan. Ja se on hyvä asia, koska kaupungissa voisi tehdä mitä vaan ilman, että kukaan edes huomaa. Ihmiset ovat siellä kuin varjoja toisilleen.”

B: ”Eli täällä on jonkinlaista suojaavaa yhteisöllisyyttä?”

C: ”On. Ei täällä kehtaa ihan mitä vaan tehdä. Sukulaisetkin asuvat täällä. Kyllä Jyväskylässä on mukava käydä, mutta on myös mukava tulla takaisin tänne.”

A: ”Kaverit mä näen roolimalleina, niin se auttaa tosi paljon, että näkee sen, mitä ite haluaa.”

B: ”Tuki; oli se sitten perhe kaverit ketkä tahansa, sitten tämmönen ku Vamos ja kaikki tämmöset, ite koen semmoset tärkeeks; ulkonen tuki on tosi tärkeä. Tukiverkostot ja mahdollistavat verkostot, Vamos ja Startti ollut mulle ainakin tulevaisuutta ajatellen. Sisäinen kompassi ja itseluottamus, kun sitä lähtee tukemaan, niin sekin vie aika pitkälle: itseluottamus on semmonen moottori. Mut perhe, ystävät ja harrastukset on tukenut hyvin.”

Koulun ja kasvatuksen merkitys

Hyvään nuoruuteen kuuluvat mielekäs opiskelu ja harrastukset. Koulu tarjoaa kaikille nuorille vakaan arjen rakenteen. Lisäksi opiskelu ja sivistys auttavat nuoria ajattelemaan itsenäisesti. Kun nuoret saavat opintojen kautta tietoa ja ymmärrystä maailmasta ja sen ilmiöistä, epämääräinen maailmantuska vähenee ja muuttuu toiminnalliseksi toivoksi, jolloin tulevaisuus alkaa näyttäytyä passiivisen vyörymisen sijaan asiana, jota tehdään yhdessä.

”Sit myöskin opiskelu ja sivistys, että osaa ajatella itselleen ja osaa miettiä minkälaisen tulevaisuuden haluaa ja miksi ja minkälainen olisi omasta mielestä hyvä tulevaisuus.”

Kouluympäristön opettajat ja ohjaajat, jotka aidosti kuuntelevat, välittävät ja kohtaavat nuoren ilman arvostelua, ovat käännteentekeviä toivon ja itsetunnon vahvistajia. Toivoa herättää se, kun koulussa on mukana myös nuorisotyöntekijöitä tai muita helposti lähestyttäviä aikuisia, joille voi puhua. Myös koulussa tapahtuva tulevaisuuskasvatus ja mahdollisuus jakaa pelkoja yhdessä vähentävät epävarmuutta.

”Osalla mun opiskelijoista ammattikoulussa on aika pessimistinen asenne tulevaisuutta ja työllistymistä kohtaan. Heidän puheistaan tulee aina välillä esiin, että heillä on yleensä taustalla omaa kokemusta työttömyydestä ja pessimistisistä ajatuksista lähipiirissä. – – Mulla on tietyt keinot, joilla yritän heitä auttaa: rohkaisen heitä puhumaan ja kuuntelen ilman arvostelua, kerron tarinoita onnistumisista ja autan heitä asettamaan ja saavuttamaan pieniä tavoitteita. Kyllä täntapaiset keinot osaan nuorista auttaakin ja saa heidän itseluottamuksen vahvistumaan. Muistaakseni näistä asioista oli tosiaan puhetta viime syksyn keskustelussa. Kuitenkin välillä tuntuu, että opettajana kaipaais joskus jotain hyvää täydennyskoulutusta, joka liittyis tulevaisuuskasvatukseen. Musta siinä esitteessä olikin tosi hyvä se kohta, jossa puhuttiin opettajien ja muiden nuorten parissa toimivien tulevaisuuskasvatuksen osaamisen vahvistamisesta. Siinähan ehdotettiin, että nuorten parissa toimiville tarjottais täydennyskoulutusta tulevaisuusaiheesta ja kytkettäis tulevaisuuskasvatus opetuksen osaks. Musta olis hyvä, jos opetukseen kuuluis vaikka säännöllinen tulevaisuusteemapäivä tai -viikko, kuten siinä ehdotettiin. Sen aikana vois sitten nuoret saada tärkeää tietoa ja keskustella yhdessä meidän aikuisten kanssa tulevaisuudesta.”

Suomalaisen koulun ja oppilaitosten vahvuuksia tuodaan keskusteluissa esiin. Ulkomaalaiset ihmettelevät, miksi suomalaiset eivät itse arvosta omaa koulutustaan ja laita sen resurssointia etusijalle.

”Luovan ajattelun pisatulos parin vuoden takaa. Suomalaiset nuoret kärkitasoa luovassa ajattelussa, on potentiaalia kun osaamme kuunnella tai valjastaa sehän on myös iso arvo että sellaista ajattelua on.”

”I believe in education and lifelong learning. I started to learn Japanese last summer, it is very hard. Education is the main purpose of the mankind. That is why politics are important.”

Erityisesti vaikeiden elämäntilanteiden tai perheen kriisien, kuten läheisen vakavan sairauden, keskellä koulu toimii nuorelle äärimmäisen tärkeänä normaalina kiintopisteenä ja päivärytmin ylläpitäjänä. Palliatiivisen hoidon yhdistyksen keskustelussa puhuttiin seuraavaa:

”Keskustelu suuntautui myös siihen, mitä tukea yhteiskunnan tulisi tarjota, kun nuori on omaisena tällaisessa tilanteessa. Koulun roolia pohdittiin erityisesti. Keskimäärin koulu on nuorelle hyvin tärkeä kiintopiste normaalissa elämässä sairauden rinnalla. On tärkeää, että koulu ymmärtää tilanteen ja nuoren erityistarpeet. Parhaassa tapauksessa koulu joustaa aikatauluissa ja vaatimuksissa, tarjoaa nuorelle turvallisen tilan olla oma itsensä ja käsitellä tilannetta.”

Ratkaisumalleja hahmotellessaan aikuisilla oli monia ajatuksia siitä, että tulevaisuuden toivoa rakennetaan kehittämällä nimenomaan koulukasvatusta. Varhaiskasvatus ja peruskouluhan kohtaavat koko ikäluokan. Aineistossa mietittiin, että kouluun pitäisi tuoda monenlaista uutta nykyajan vaatimaa taitoa ja osaamista, kuten tunnetaitoja, mediataitoja, ihmissuhdetaitoja ja arjen taitoja, mutta toisaalta myös pitää kiinni siitä, minkä aikuiset tunnistavat vaalimisen arvoiseksi sivistyksi, kuten kirjat, kirjoittaminen ja taide.

”Talous- ja tunnetaitojen opettaminen. Työnhaun opettaminen jo peruskoulussa.”

”Taiteen perusopetus on tärkeä muoto. kuinka paljon maahanmuuttaja perheistä tullaan taiteen perusopetukseen. sehän on tärkeä yhdistävä voima. ja osa integroitumista.”

"Millaisia juttuja pitäisi pitää pysyvänä? Kirjat ja kirjoittaminen ovat tärkeitä, olisi hyvä pitää ne mukana."

**"Kulttuuri on leikkiä.
Leikki on inhimillisyyttä.
Toistaiseksi kehollisuus liittyy elämyksellisyyteen. Kulttuurinen tekeminen alkaa pienestä pitäen leikin kautta."**

**"Opetetaanko kouluissa yhteisvaikuttamista?
Valmennetaanko siihen?"**

"Tähän pitäisi lisätä medialukutaito."

Muutamissa keskusteluissa pohdittiin myös, että aikuisten tehtävä ei ole pelkäämään kysyä nuorilta, mistä he tykkäisivät, vaan arvostaa sitä mitä aikuisilla itsellään on nuorille välitettävänä ja johdattaa sitkeästi nuoria heille aluksi vieraidenkin asioiden pariin. Tämä tuli esiin useissa sivistystä ja lukutaitoa puolustavissa puheenvuoroissa sekä somehuolipuheenvuoroissa. Tavallaan aikuisten siis tulisi uskaltaa olla aikuisia ja luottaa siihen, että heillä on nuorille jotain annettavaa.

Keskeisenä lopputulemana monissa keskustelun juonteissa oli se, että nuoret tarvitsevat aikuisten turvallista ohjausta ja läsnäoloa. Aikuisten ei tulisi nostaa käsiään, vaikka nuorten maailma oudokuttaisi: nuori tarvitsee aikuisia, jotka ovat läsnä ja välittävät, pysyvät rinnalla.

"Nuorille enemmän tukea ja ilmaista tekemistä, vierellä kulkevia ihmisiä/ ohjaajia."

"Kehu nuori -kampanja, ei tarvittaisi kuin että yksi aikuinen sanomaan sen, kannustamaan ja kehumaan."

"Keskustelussa nousi vahvasti esiin kokemus näkymättömyydestä. Usein huomio kohdistuu samoihin nuoriin, jotka ovat jo valmiiksi näkyviä, lahjakkaita tai sosiaalisesti taitavia. Moni nuori tarvitsee kuitenkin ennen kaikkea sitä, että joku huomaa yrittämisen, kohtaa aidosti ja sanoittaa nuoren merkityksellisyyttä."

"Kliseetä sanoa, mutta nuoret tarvitsevat, (myös nuoret aikuiset) turvallisia aikuisia ympärilleen. Miten ne nuoret, joilla ei ole niitä? Nyky-yhteiskunta edellyttää paljon vanhemmilta tukea. Tarvitaan myötäeläviä aikuisia, jotka ei välttämättä ole omat vanhemmat tai opettaja, esim. nuorisotyötä."

Harrastukset antavat mahdollisuuden onnistua

Harrastukset – niin urheilun, taiteen, vapaaehtoistyön kuin arjen puuhastelun muodossa – ovat keskeinen keino siirtyä passiivisesta huolesta aktiiviseen toimijuuteen. Harrastukset tuovat mahdollisuuden liittyä samasta asiasta kiinnostuneiden yhteisöön. Siksi erilaiset nuorten harrastukset ja kokoontumispaikat voivat olla hyvinkin kriittisiä toivon ylläpitäjiä. Pienillä paikkakunnilla harrastuksissa kohtaavat luontevasti myös eri sukupolvet, koska saman ikäisiä ei riitä kaikkiin harrastuksiin. Sosiaalinen media tarjoaa myös monenlaisia harrastuksia, kuten peliyhteisöjä ja keskusteluryhmiä.

”Työskentelen lasten ja nuorten kanssa taidealalla, luotan taiteeseen vastauksena nuorten yksinäisyyteen, ajattelen että taide voi ylittää maailmassa rakennetut muurit ja eronteot, on tärkeää tehdä asioita yhdessä, näen työssäni miten voimauttavaa on että nuoret näkevät toisensa erilaisissa uusissa rooleissa.”

Harrastukset myös tarjoavat onnistumisen kokemuksia paineettomassa ilmapiirissä. Aineistossa korostuu kaipuu vapaamuotoiselle, ei-kilpailulliselle ja maksuttomalle harrastamiselle, ”höntsäilylle”. Kun harrastamisesta poistetaan liika suorituskeisyys ja kalliit lisenssit, useampi nuori pääsee kokemaan osallisuutta ja yhteistä tekemistä.

A: ”Kulttuurissa tai harrastuksissa on tärkeää yhteen tuleminen, kohtaaminen. Koulussa pitää tietää, pärjätä, osata, kun taas taiteessa, kulttuurissa tärkeää on kohtaaminen ja ihmiset, ei tarvitse pärjätä, kelpaat.”

B: ”Ei latisteta, sekin luo jo turvaa.”

Nuorten osallistuminen, itse tekeminen ja taiteellinen ilmaiseminen nähtiin tärkeänä, samoin se, että toiminta on omaehtoista, nuorista itsestä lähtevää.

”Pitää kysyä nuorilta mitä he itse haluavat.”

”Ei tädit keskenään! Ei silleen et tädit päättää et oisko hei joku tiktok kiva, joku semmonen räppi sinne [kaikki nauraa, pitkään], eihän nuoret silleen, siis ei yhtään! aikuisen pitää kuunnella, mahdollistaa, tukea, nuorista pitäis lähteä aina, sieltä käsin.”

”Man ska ändå höra på vad barn och unga har till att säga. Kommer väldigt starka krav att barnen och unga ska vara med.”

”Man kan också bara fråga av barn och unga hur dom tänker, och med va har dom utvecklingsidéer.”

”Lysnande, på alla ställen var vi har olika ålders människor involverad borde vi fråga och lysna på va alla har till att säga. Och inte bara göra saker för att vi har alltid gjort så.”

”Oikeasti kuunnelkaa nuoria. nuorten hyvinvointi on tärkeää koska me ollaan tän maan tulevaisuus, muistakaa se kun teette päätöksiä koska joka ikinen niistä vaikuttaa nuoriin.”

”No se, että nuorilla kysytään enemmän, että miten he ajattelee eri asioista, ja että nuoret saa päättää myös erilaisista asioista.”

Aineisto puhuu myös siitä, että mikään yhteisö ei yksin kasvata vaan koti, koulu, harrastus- ja muut paikallisyhteisöt parhaimmillaan tekevät sen yhdessä. Nuorten tulevaisuuden rakentaminen on kaikkien kasvattavien yhteisöjen yhteinen haaste – kyse on siitä, miten aikuiset ottavat rohkeasti paikkansa kasvattajina eri rooleissaan.

”Jotenkin mä oon siitä turvallisesta aikusesta miettiny monta kertaa tuolla koulunuorisotyöllä. Työssä olen ollut jonkin verran mukana. Mä oon joskus kaivannut niitä talonmiehiä ja talonmiehen akkoja, tai naisia, vaimoja, mitkä on siinä läsnä. Tai kerrostalossa yhtä lailla, että on semmosta yhteisöllisyyttä tai sellasta vähän koko kylä kasvattaa -mentaliteettia. On ollut siellä taloyhtiöissä tai kouluissa.”

Tukea uravalintaan ja työllistymiseen

Koska työllistyminen on konkreettisista huolenaiheista eniten esille tuotu, aineistossa myös etsittiin monenlaisia keino- ja tuoda nuoret lähemmäs työelämää ja huokoistaa työelämän rajoja, tehdä kokeileminen ja askelittainen siirtyminen työelämään tai yrittämiseen tutustumisen mahdollisemmaksi. Näin nuorilla olisi näköpiirissä jotain, jota kohti edetä eikä tulevaisuus olisi näköalaton yhteiskunnallisen tilanteen takia. Yksimielisiä oltiin siitä, että kynnys työelämään on suurelle joukolle nuoria nykyisin aivan liian korkea. Uravalinnan rinnalla kulkeva ohjauksellinen tuki tuotiin tässäkin esiin.

A: ”Mahdollisuus kokeilla eri aloja, jotta oma juttu löytyy. Sitouttaisi paremmin opintoihin.”

B: ”Apua tulevaisuuden suunnitteluun. Opiskeluun ja töihin hakemiseen.”

”Are there any communities for people who try to get a job where you could discuss and do something related to what you have studied? Could be beneficial.”

”Mentorointi on tärkeää. Ollaan tehty sitä ylätasolla, toteutettu pilottia, valtakunnallisesti pitäisi saada pyöräytettyä, pitäisi mainostaa ja olla yhteydessä oppilaitoksiin, erittäin tärkeä yhteistoiminnan muoto, jonka järjestö voi tarjota ja on tarjonnutkin.”

”Sitten toinen kohta on siltoja koulutuksesta työelämään. Nuorille romaneille tarvitaan enemmän ohjausta, mentorointia ja mahdollisuuksia työharjoitteluun. Tämän päivän työelämä muutenkin on se, että se pelkkä koulutus ei riitä. Jos ovi työelämään ei vaan avaudu, niin se ei tietysti avaudu, mutta ensisijaisesti tarvitaan entistä enemmän nuorisotyötä ja tukea monellakin eri työalueella.”

Lisäksi nuoret ehdottivat monenlaisia muita keinoja, kuten yritys- ja järjestöhy-teistyötä, mentorointia ja kielitaitovaati-musten höllentämistä.

”On esimerkki yritysmaailmasta, että he tarjoavat nuorille kesätoita ja omat ohjaajat kesätyöläisille. Ohje esim. siitä, että yrityksessä tulee olla 5% tietynlaisia ihmisiä töissä ja valtio tukee toimintaa, on hyvin konkreettinen ja selkeä.”

”Musta myös kunnille, yrityksille ja järjestöille pitäis tarjota jotain kannusteita, jotka helpottais nuorten pääsyä ensimmäisiin työpaikkoihinsa ja saamaan työkokemusta.”

”Täydellisen kirjakielen hallinta ei saisi olla este työelämään osallistumiselle. Käytännön kommunikaatiotaito, motivaatio ja halu oppia nähtiin usein tärkeämpinä kuin kielipillinen täydellisyys.”

”Mentorointi, kokenut yrittäjä luotsaisi nuoria kummina ja auttaisi nuoria eteenpäin.”

Toiveita herättävistä asioista korostuivat nuorten puheissa tärkeänä konkreettise-na toimintamuotona työpajat. Niissä on monia toivoa tuovia ulottuvuuksia: syntyy kontakteja toisiin ihmisiin, myös toisiin nuoriin, on työtä tehtävänä, siellä oppii taitoja ja saa vastuuta, on jotain, jonka takia nousta aamulla sängystä. Nuorten työpajat eivät ole mikään uusi ilmiö, mutta ne toteuttavat edellä mainittua työelämän rajan huokoistamisen tehtävää tavalla, jonka monet nuoret kokevat omakseen, kuten on summattu työpajakokemuksia omaavien nuorten dialogin antia seuraavassa. Lainaukset eivät olleet keskustelussa peräkkäin.

”Tulisi työkokeiluun nuorten taidetyöpajalle<3”

”Nuoret suosittelivat työpajatoimintaa, joka tukee työllisyyttä.”

”Nuorten aktivointi esim. työpajoilla on tärkeää.”

”(pajojen antina) Tiedon lisääminen. Kokemus, että työpajalla on saanut enemmän tietoa työllisyyteen liittyen, kuin työkkäristä.”

Toimivat palvelut

Aineistossa yhteiskunnan palveluiden rooli nuorten tulevaisuudenuskon ja toivon rakentajana herättää paljon keskustelua. Palvelut kannattelevat nuoria vaikeina aikoina. Eniten kiitosta aineistossa saavat matalan kynnyksen palvelut, jotka perustuvat aitoon, kiireettömään kohtaamiseen. Tällaisia ovat esimerkiksi etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta. Työpajat tarjoavat nuorille merkityksellistä tekemistä, sosiaalisia tilanteita ja selkeän arjen rakenteen. Etsivää nuorisotyötä kiitellään siitä, että se ”kulkee rinnalla” arjessa ja ottaa nuoren tilanteen kokonaisvaltaisesti haltuun – työntekijät voivat tavata nuorta jopa useita kertoja viikossa ilman klinisiä raameja. Etsivän nuorisotyön asiakkuus voi myös tuoda hyvin käytännöllistä iloa ja terveyttä, kuten ilmaisia kuntosalikortteja, mikä tukee suoraan nuoren hyvinvointia.

”Luottamus tulevaisuuteen syntyy siitä, että voi luottaa yhteiskuntaan. Että jos vaikka jalka murtuu tai tarvitsee mielenterveysapua, niin sitä myös saa nopeasti eikä tarvitse pelätä jäävänsä yksin.”

Seuraavassa on kuvaus siitä, miltä nuoresta tuntuu, kun hän on vihdoinkin saanut tarvitsemaansa ammattilaisen tukea oman tulevaisuutensa hahmottamiseen.

”Itel hoito, et ku vihdoinkin ja viimein saa mitä on kaivannut vuosii. Tuonu tunnelin päähän valoo. Pallo mun käsissä. Työskentelen itteni kanssa. Pääsee paskoista tavoista ja muuttaa elämää. 4 vuotta tapeltii oma väylä-kuntoutusta ja pääsin alkuvuodesta, iso apu. Tehtiin eilen tosi hauskaa harjoitusta. Mietitään paljon tulevaisuutta ja työelämää. Eka tarina ilmiselvästi [tulevaisuudennäkymästä], toinen samasta mut pienellä twistillä ja kolmas ihan villi kortti. Hauska lähtee miettii. Katotaan pitemmälle työelämä ja opiskelu. Oma tyyli, et elän viikon kerrallaan. Mulle iso apu. Pystyy ammattilaisten kaa miettii, mitäs jatkossa. Avas ittelleen ajatuksii. Eilen illal mietti, et nii, mitäs lähtis tulevaisuudes tekemään.”

Lisäksi nuorisotyöntekijöiden tuominen suoraan koulujen arkeen tukee niitä nuoria, jotka eivät välttämättä osaa tai uskalla itse hakea apua virallisista palveluista. Järjestöjen tuomien palveluiden etuna nähdään luottamuksellisuus ja se, että heidän kanssaan voi keskustella vapaasti ilman, että keskusteluista jää virallisia ”leimavia” kirjauksia terveystietoihin. Järjestöt tarjoavat myös elintärkeää vertaistukea esimerkiksi vakavasti sairastuneille nuorille.

Maalla ja pienemmillä paikkakunnilla asuville nuorille lähellä olevat peruspalvelut ovat tärkeitä. Lisäksi julkisen liikenteen palvelut mahdollistavat itsenäisen kulkeamisen harrastuksiin.

”Ja jos nuoren pitäisi muuttaa vaikka Jyväskylään töiden tai palveluiden perässä, niin eihän siellä saa kohtuuhintaista asuntoa. Samalla katoavat ne omat verkostot ja turvallisuus. Saarijärvi on siinä mielessä hyvä paikka, että täällä on vielä palveluita ja samalla maaseudun rauha. Neuvola, kirjasto, harrastusmahdollisuuksia. Totta kai työpaikkoja pitäisi olla enemmän, mutta täällä pystyy oikeasti elämään.”

Toimijuuden ja osallisuuden kokemus

Monissa keskusteluissa puhuttiin poliittisesta vaikuttamisesta tärkeänä nuorten perusoikeutena. Kaikilla on äänioikeus, jolla voi vaikuttaa. Lisäksi on nuorten parlamentti, kunnissa nuorten valtuusto ja sitä kautta kunnan lautakunnat, jossa nuoretkin saavat ääntään kuuluviin. Toivoa sekä nuorille että aikuisille tuo se, että ihmiset löytävät yhdessä tärkeitä tavoitteita, joihin haluavat vaikuttaa. Kuten eräs keskustelija kiteyttää: ”Verkostoissa on voimaa!” Ilmaston muutokseen ja luontokatoon liittyvät huolet yhdistävät kaikkia ihmisiä ja aktiivinen toimijuus suhteessa niihin voi yhdistää ja sitä kautta herättää toivoa.

”Näissä puheenvuoroissa kiteytyi se, että kestävyysmurros on toivoa herättävä. Ei sillä tavalla, että se on helppoa, vaan siten, että tulevaisuudella on imua ja haluamme mennä sinne – pitäisi luoda sellainen tulevaisuudenkuva. Tässä aika hyvin on kiteytetty haaste. Tutkimus kertoo, miksi tämä muutos on välttämätön. Edelleen on kysymyksiä siitä, miten tämä toteutetaan. Tutkittu tieto voi auttaa, ja tutkijoiden pitäisi olla avoimia tällaisille keskusteluille. Pitäisi rohkeasti tuoda esille omia näkemyksiä ja tutkimustietoa.”

Kokemus siitä, että voi itse olla muovamassa omaa tulevaisuuttaan, innostaa. Toimijuus on tunnetta siitä, että omat tavoitteet ovat selvät ja omilla valinnoilla voi päästä lähemmäs tavoitteitaan. Omalla toiminnalla voi myös vaikuttaa yhteisiin asioihin. Toimijuuden tunne on yhteydessä ylipäätään siihen, että pystyy kuvittelemaan omaa tulevaisuuttaan.

A: ”Kun ajattelet omaa arkeasi, missä tilanteissa koet voivasti vaikuttaa tulevaisuuteen?”

B: ”Menetkö julkisilla, vietkö roskat, lajitteletko, pidätkö valot päällä, seuraatko somea, haluatko julkaista jotain vaikuttavaa, miten puhut itsellesi, osallistutko johonkin mielenosoitukseen. On noita pieniä asioita, joilla voi vaikuttaa pitkässä juoksussa.”

C: "Media ja some siellä voi levittää hyödyllistä tietoa, siellä voi vaikuttaa, helpottaa paljon."

"Mietin paljon tulevaisuutta, jopa päivittäin. Positiivista, mutta se on tuntematon. Pysin luomaan itselleni hyvän tulevaisuuden."

Toki toimijuus liittyy itsenäiseen elämään. Toimijuus vahvistuu, kun nuori saa onnistumisen ja osaamisen kokemuksia. Niin ikään työpaikan myötä saatu oma raha tuo hallinnan tunnetta. Esimerkiksi Karstulassa on ollut hyviä kokemuksia siitä, että kunta on tukenut yrityksiä nuorten palkkaamisessa. Nuoret ovat päässeet oikeisiin töihin täydellä palkalla ja puhuvat kokemuksestaan seuraavasti:

"Juuri se motivoi. Kun nuori saa ensimmäistä kertaa palkkaa, jolla pystyy oikeasti maksamaan omat menonsa, siitä syntyy tunne, että pystyy vaikuttamaan omaan elämäänsä. Ja ehkä ensimmäistä kertaa pystyy tekemään jotain muutakin kuin vain selviytymään."

Kun nuoret pääsevät työelämään ja saavat kokemusta työelämän pelisäännöistä, he innostuvat myös vaikutustyöstä esimerkiksi ammattijärjestöissä. Tämä tuo toivoa niin aikuisille kuin nuorille itselleen.

"Meillä on maahanmuuttajataustaisia nuoria liitossa jotka ajaa nuorten asioita ja se on hienoo. Mä äänestän heitä kun he on valittu hallitukseen että hekin tietää oikeuksista ja velvollisuuksista. Hekin on huomanneet voivansa vaikuttaa asioihin. Niitä nuoria halutaan enemmän järjestöihin ja muualle ammattiyhdistystoimintaan kun ne on tulevaisuus ja jos ne jää pois, ehtoja voi sumplia miten vaan. Nuorilla on intoa ja jaksaa -sitä pitää hyödyntää ja auttaa eteenpäin käyttämättä hyväksi."

Hyvinkin arkiset yhteiset projektit, kuten roskien kerääminen, vahvistavat osallisuuden ja toimijuuden tunnetta. Vaikeat elämäkokemukset voivat myös kääntyä voimavaraksi. Läheisen menettäneiden nuorten ryhmässä pohdittiin seuraavaa:

"Menetyksestä ja surusta puhuttiin osana elämää: surun kantaminen nähtiin asiana, joka ajan myötä voi muuttua jopa voimavaraksi."

Yhteiskunta voi tukea nuorten toimijuutta tarjoamalla tiloja ja foorumeita nuorten toiminnalle, jossa nuoret itse ovat aktiivisia järjestäjiä.

"Joensuussa nousussa ollut punk-skene luo toivoa. Kyseessä Kontiolahden puolelta bändikämppiä saaneita porukoita, jotka pääsevät ilmaisemaan itseään ja tuomaan nuorisokulttuuria esille."

"Itselle aikuisena on herättänyt toivoa kokemus siitä, että nuoret ovat omassa kaupungissa nousseet aktiivisiksi toimijoiksi. Nuoret ovat vuosia valitelleet Mikkelissä tilojen puutetta ja huomanneet, että kukaan ei tee asiaa heidän puolestaan vaan täytyy tarttua toimeen. Nuoret ovat saaneet itse rahoitusta nuorten kulttuurikeskuksen perustamiseen, joka on lähtenyt täysin nuorten omasta toiminnasta. On tärkeää, että nuoret saavat itse suunnitella tapahtumia nuorille, jolloin osallistujamäärätkin ovat korkeita. Yhteistyö nuorisotoimien kanssa maakunnassa oleellista myös onnistumisessa. Tämä kuitenkin vaatii myös hyviä aikuisia, jotka mahdollistavat nuorille kaiken tämän."

Vammaisten henkilöiden keskustelussa erityisesti itsemääräämisoikeus liittyi toimijuuden kokemukseen.

Toiveikkuuden viljely lääkkeeksi toivottomuuteen

Kun luimme keskusteluja mielessä kysymys, mikä tuo toivoa nuorten huomiseen, löytyi parikymmentä keskustelua, joissa korostui voimakas toivottomuus. Toivottomuus kietoutuu työttömyyteen, sosiaalityönsä vähenemiseen, siihen, että toimeen tullaan on otettava opintolainaa, mutta työllistyminen jääkin vain haaveeksi. Opinnot saattavat myös keskeytyä tai lykkäytyä, koska huonon työllisyystilanteen vuoksi myöskään harjoittelupaikkoja ei ole.

Seuraavassa muutamia kuvauksia toivottomuuden kokemuksista nuorilla. Nämä puheenvuorot varmasti heijastelevat nuorten polarisoitumista: toisilla menee niin huonosti, että he ovat menettäneet toivon ja luottamuksen yhteiskuntaan.

"Nuorten huominen: sitä ei ole."

A: "Miten voin rakentaa itselleni tulevaisuutta koska hallitus ei anna vähätuloisille mahdollisuutta elää. vaikea miettiä tulevaisuuden kannalta positiivista näkymää."

B: "Meitä ei pidetä edes ihmisinä."

"Suomihan tunnetaan "hyvinvointivaltiona" mutta minä en pysty luottamaan siihen tukeen että yhteiskunta kantaa."

"Se herätti sen tajuaamisen että elämä ei ole auringon sädettä ja sateen kaaria, se on ainoastaan niille jolla on teräksen tahto jatkaa elämää. ja se motivaatio jatkaa tätä julmaa elämää."

A: "Olen myös miettinyt sitä, miten nuorten tulevaisuudenuskoa mitataan. Tässä viitataan nuorisobarometriin, joka on säännöllisesti toteutettava kysely. Seminaarissa perjantaina esiteltiin tuloksia, joiden mukaan nuorten tulevaisuudenusko ei ole koskaan nuorisobarometrin historiassa ollut niin heikko kuin se on nyt."

B: "No se on ihan totta. Ja ehkä juurikin se, että jos arki on sitä selviytymistä, niin siinä kohtaa me ei myöskään palauteta ihmisten uskoa siihen tulevaisuuteen, mutta ei myöskään uskoa omaan pärjäämiseen. Tällöin paluu työelämään voi olla haastavaa, koska sulla ei ole voimavaroja, kun joudut käyttämään niin paljon energiaa siihen, ettei tarvitsisi syödä pelkästään sammalia ja mustikoita."

A: "Siis itsellä on ehkä semmoinen, että en mä niinku hyvänen aika uskalla unelmoida mistään, koska elää jatkuvassa sellaisessa epävarmuudessa. Kuukausi sitten mä en tiennyt millä mä vaikka maksan mun vuokran, että on niin jatkuva epävarmuus, että niinku en mä uskalla unelmoida mistään, että mä tekisin uraa tän asian kanssa tai että mulla olisi perhe tai omakotitalo. Ne tuntuu niin kaukaisilta jutuilta, että on niinku paljon tärkeämpiäkin asioita, mistä pitää huolehtia, plus sitten se epävarmuus."

B: "Just esimerkiksi työtilanteen asuntomarkkinoiden suhteen, niin tavallaan ei edes uskalla lähteä unelmoimaan niistä asioista, koska se on siis hyvin suuri chance, että se unelma ei ikinä tule toteutumaan, vaikka sinä tekisit töitä sen eteen ihan vaan puhtaasti myös meidän siis yhteiskunnallisen tilanteen takia. Pitää elää hetkessä ja sitten koko ajan vielä hetkessäkin on semmoinen, tiedätkö, että pakko suorittaa? Pakko tehdä enemmän ja enemmän asioita ja erottua jotenkin joukosta, että minulla on mitään mahdollisuutta pärjätä missään ikinä. Tämän tyyppinen tulevaisuusnäköymä itsellä."

C: "Pakko kai tässä on olla onnellinen ja kiitollinen, että on silleen perusasiat kunnossa, että mulla on kämppä, mulla on lähtökohtaisesti varaa maksaa sen vuokra, pystyn tehdä yrittäjänä töitä. Se nyt on toki aina, yrittäjäyys on yrittäjäyttä, mutta kuitenkin. Että voisi mennä huonomminkin, mutta kyllähän tässä nyt tulevaisuus pelottaa. Ei siihen isoa luottoa kyllä ole."

Keskusteluissa tunnistetaan toivottomuuden ilmapiiri, ja monissa niistä viitataan keväällä julkistettuun Nuorisobarometri-kyselyn tuloksiin, jossa nuorten tulevaisuususkko oli historiallisen alhainen. Keskusteluissa tuotiin ilmi, että yhteiskunnassamme on myös yleisesti vallalla toivottomuus, joka liittyyne maailman tilanteen lisäksi myös keväällä 2026 vallitsevaan Suomen taloustilanteeseen. Nuoret eivät siis ole huolineen yksin.

Yhteisöllisellä ja yhteiskunnallisella tasolla toivoo luodaan keskustelijoiden mukaan tuomalla rehelliset tosiasiat esiin ja sitten esittelemällä erilaisia vaihtoehtoja myönteiselle kehitykselle sekä keinoja, miten niitä voi edistää. Yleisen ilmapiirin pitäminen toiveikkaana on keskustelujen mukaan erityisesti aikuisten vastuulla. Viranomaiset, päättäjät ja media ovat vastuussa siitä, että he pitävät yllä toiveikasta puhetta.

”Mikä on vanhempien sukupolvien vastuu toivon ja tulevaisuuskon synnyttämisessä? Tarvitaan aikuisten toimia, jotta nuorilla olisi toivoa. Nuoriakaan ei saa ajatella liian yhtenäisenä joukkona. Lisää uudistavaa puhetta, ei menneeseen haikailua.”

A: ”Positiivista puhetta, ettei puhe olisi epätoivoista vaan viisasta ja kannustavaa.”

B: ”Eri polut tuotava esiin mitä nuoret voivat tehdä.”

C: ”Aikuisten pitäisi pystyä näyttämään fiksua esimerkkiä asioissa, aikuisten huoli heijastuu nuoriin, kaikkia toimia ei voi vaan kohdistaa nuoriin. Tulevaisuuskon palauttaminen, ja vision luominen. Keskustelukulttuuri on ihan pöljää touhua.”

”Miten toivon merkeistä voisi puhua enemmän, se kutsuu toimintaan kun asiat menee epätoivotulla tavalla, se voi tuottaa vaikka poliittiseen puolueeseen liittymistä, se tuo hyötyä.”

Lisäksi keinona nähdään ylipäänsä keskustelu näistä asioista, joskus vaikeistakin. Vaikeita asioita ei pidä vältellä, vaan mennä niitä kohti, vaikka välillä ahdistaisikin. Aikuisten tehtävä on lisäksi tuoda nuorille perspektiiviä: ennenkin on selvitty, elämä ei ole suoraviivaista tavoitteiden saavuttamista, yksilön ja yhteiskunnan kehitykseen kuuluvat ylä- ja alamäet. Myös erilaiset onnistumistarinat voivat tuoda toivoa: Jos tuo ihminen on onnistunut, miksi en minäkin?

”Mutta jotenkin tekis mieli nuorillekin sanoa, että kyllä tästä selvitään. Että tavallaan niillä olis se tulevaisuuden toivo, ettei se olis pelkkää ahdistusta ja pahaa oloa.”

”Tää keskustelu loi toivoa ja muistutusta että kysytään, kuunnellaan ja keskustellaan. ihan pienetkin hetket riittää.”

A: ”Tarvitaan realistista ja ratkaisuihin tähtäävää keskustelua, niin se vähentää nuorten epävarmuutta ja rakentaa luottamusta.”

B: "Joo, ehdottomasti tulevaisuuskeskustelun pitäis olla realistisempaa, niin että puhuttaisi kyllä haasteista mutta samalla mietittäisiin, miten niitä vois ratkaista yhdessä."

C: "Tuo toivon näkökulma on musta myös erittäin tärkeä. Nuorissa on kyllä yleensä sellaista ihanaa toivoa ja optimistisuutta ja halua mennä eteenpäin, jos vain heitä kannustetaan ja he kokevat itsensä arvostetuiksi. Musta meidän aikuisten pitäis aina jaksaa kannustaa ja kuunnella nuoria kotona, koulussa ja harrastuksissa."

Jotkut keskustelijat kokivat olevansa luonnostaan optimisteja. Vaikka huolestuneita ihmisiä on ympärillä ja maailman tilanne pelottava, he luottavat silti huomiseen. Hengellinen vakaumuskin voi vahvistaa toivoa.

A: "Toiveikkaalta, koska mä en stressaa liikaa. Yritän elää tässä päivässä tai seuraavaa viikkoon."

B: "Epävarmalta, mutta toivoa on. Suomen meno tuntuu epävarmalta ja samoin meno maailmassa. Joka päivä tilanne muuttuu. Kuitenkin olen toiveikas, että parempaan ollaan menossa."

C: "Luotan siihen, että kaikki hoituu loppujen lopuksi. Mulla on loppujen lopuksi kaikki mahdollisuudet. Luotan että asiat järjestyy, vaikka en vielä tiedäkään mitä tulevaisuudessa tapahtuu."

A: "Henkilökohtaisesti on oma usko, johon voi aina turvata."

B: "Asioilla on kyl mahdollisuus muuttua positiiviseen."

C: "Alhaalta pääsee aina vaan ylöspäin."

Kun unelmat alkavat toteutua tai näyttävät mahdollisilta, se vahvistaa toivoa.

"Toivo liittyy jollain tapaa sellaiseen haaveiluun, visiointiin ja nimenomaan siihen miten niistä pääsee konkretiaan."

Nuoret Rajamailla

Rajamaa-aineistoja oli mukana tässä analyysissä yhteensä 25. Niissä on käyty Kansallisia dialogeja erityisesti kulttuurin, resilienssin, kriisinkestävyyden, rajaseutujen ja huoltovarmuuden teemoista. Luimme niitä keskusteluja mielessämme nuorten huomiseen liittyvät kysymykset. Rajamaiden keskusteluissa nuorten tulevaisuus nousee esiin yhtenä eniten huolta herättävistä kysymyksistä. Rajaseudun realiteetit, henkinen huoltovarmuus, kulttuuriperintö ja kriisinkestävyys kietoutuvat tiiviisti nuorten asemaan ja heidän tulevaisuuteensa.

Rajamailla elävien nuorten huomiseen liittyvät huolet ovat monella tapaa samanlaisia kuin koko aineistossakin. Muutamissa Rajamaan aineistossa käsitellään esimerkiksi yhteiskunnallisen epäoikeudenmukaisuuden kasvua. Keskusteluissa kannetaan huolta siitä, että tällaiset kokemukset voivat kärjistyvät konflikteiksi rajamaalla muuta maata helpommin.

A: "Me usein ajatellaan resilienssiä ulkoista tuhoa vastaan. On vaarana myös ettei eriarvoistava yhteiskunta synnyttää sisältä uhan. Silloin yhteisen tarinan synnyttäminen tarkoittaa yhteisön sisällä olevia ihmisiä jää ulos, ei niin että se synnyttää ulkoa vaan me ollaan itse synnytetty se tilanne, niin että se matka sinne onnellisuuden kymppiin on pidempi. osa pääsee sinne ja osa jää kauemmaksi. ja sitä me ei puhuta kun me puhutaan huoltovarmuudesta."

B: "Toi on sellainen joka valtiokonsernissa on huomiota ja siinä kulttuuri on yksi keino."

C: "Jos jollain ulkopuolisella tasolla olis pahoja ajatuksia tällaisen eriytyneen porukan hallitseminen olis helpompaa."

D: "Sitä on toki jo nähtävissä miten syrjäytyviä nuoriso houkutellaan ääriliikkeisiin."

C: "Tää oli hurja tää uusi pommi-isku joka oli mobilisoitu nuorista."

B: "OECD:n tutkimuksista tiedetään kuinka luottamusta on hyvinvointia on mahdollista rakentaa."

Toivoo Rajamailloja herättää tämän aineiston pohjalta pienten paikkakuntien ja rajaseudun käytännöllinen selvitytymiskyky. Näissä paikoissa elää erityinen sitkeys, joissain keskustelussa käytetään käsitettä ”kulttuurisuus”, ja talkoohenki. Kulttuurin tukeminen nähdään myös henkisenä huoltovarmuutena.

”Resilienssiä tai henkistä huoltovarmuutta ei voi ottaa esiin sitten kun hätä iskee, vaan sen pitää olla silloin olemassa, se on pitänyt rakentaa/varmistaa etukäteen.”

”Jos ”kulttuuri” on yhteisöllisyyden ja yhteisön pohjakivi, sen arvon täytyy näkyä arjessa joka päivä. On ristiriitaista hajottaa ”kulttuurin” rakenteita, yhteisöjä ja ajaa ammattilaisia tilanteeseen, jossa toiminta ei ole mahdollista ja samaan aikaan vastuuttaa tässäkin asiassa.”

Useat perheet tekevät tietoisin valinnan jatkaa asumista esi-isien seuduilla, ja vahvat sukupolvien väliset perhesiteet sekä paikallinen apu kantavat vaikeiden aikojen yli.

”Useilla perheillä on tietoinen valinta jatkaa täällä esi-isien raivaamalla seuduilla – jos nämä seudut eivät pysy asuttuina, syntyy monenlaista tyhjiötä.”

Kuten koko aineistossa, myös Rajamailloissa sukupolvien välinen yhteistyö koetaan tärkeäksi keinoksi tuoda valoa nuorten huomiseen. Koska osassa keskusteluja paneuduttiin erityisesti Kulttuurin huoltovarmuus ja resilienssi -teemaan, keskusteluissa puhuttiin erityisesti kulttuuritoiminnan merkityksestä nuorille. Nämä yhdistyvätkin toiveessa saada ja ylläpitää matalan kynnyksen tiloja, joissa eri sukupolvet voivat kohdata, harrastaa ja luoda kulttuuria paikallisia traditioita uusintaen.

”Sukupolvien välinen silta: Erityisesti nuorten ja eläkeläisten kohtaamisessa on valtava potentiaali. Olemassa olevalla joukolla on jo valtavasti osaamista ja vahvuuksia, joita tulee hyödyntää nykyistä rohkeammin.”

”Suomen kotiseutuliitto, ehkä isoin yhdistys, heillä on hyvä mestari-kisälli-toimintamalli, joka on palkittu kansainvälisestikin. Samaa tekevät kaupunginosa ja vastaavat seurat, esim. kylätalot koulutetaan varautumisen keskuksina. On ollut hauskaa seurata, miten sinne tulee vapaaehtoisia 30-vuotiaita, ajattelin, että täällä voisi tutustua muihin ihmisiin, ja osaan tehdä tätä-ja-tätä ja voisin tehdä näitä asioita. Sitten tullaan juuri kulttuuriin ja sosiaaliin asioihin. Sosiaali- ja kaupunkijäsenenä seuroissa on hyvin persoonallista toimintaa, joukkoon kuuluminen voi muotoutua vanhusten ulkoiluttamiseksi ja kaikkea paikkakunnan asioita ja niiden hoitamista, en tiedä annetaanko sille riittävästi arvoa, mutta resilienssin kannalta se on tosi tärkeä asia. Pienillä paikkakunnilla mennään katsomaan jos pappi ei tule jumppaan.”

Erityisen haavoittuvassa asemassa olevat nuoret

Lähes viidesosa Nuorten huomiseen liittyvistä dialogeista käsitteli eri tavalla haavoittuvassa asemassa olevien nuorten kysymyksiä. Seuraavat nuorten ryhmät olivat edustettuina: neuroepätyypilliset ja nepsy-nuoret (kuten ADHD-, autismi- ja Asperger-nuoret), erilaiset oppijat ja oppimisvaikeuksia (kuten lukivaikeutta) kokevat nuoret, fyysisesti vammaiset ja kehitysvammaiset nuoret, vakavasti sairastuneet nuoret, sairaiden nuorten sisarukset ja lapsiomaiset, lastensuojelutaukaiset ja sijoitetut nuoret, rikostaustaiset ja vankilakier-teestä kuntoutuvat nuoret, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin (LGBTQ+) kuuluvat nuoret sekä koulutuksen ja työn ulkopuolella olevat, haavoittuvassa asemassa olevat niin sanotut NEET-nuoret (not in employment, education or training) kuten Diakonissalaitoksen Vamos-palvelun⁵ asiakkaat.

Mikä huolestuttaa?

Verrattuna koko aineistoon nämä nuoret kokevat monet yhteiskunnan epäkohdat tavallisia nuoria voimakkaammin. Erityis-haasteet luovat maaperää myös mielen-terveyden ongelmille. Jos apu ei saavuta tällaisia nuoria, tilanteet voivat eskaloitua kriiseiksi tai jopa itsemurhayrityksiksi. Sensitiivinen kohtaaminen ja hoito ovat tällöin erityisen tärkeää.

”Mä oon 24 ja mulla on ADHD ja Autismi... ja sain diagnoosin vasta aika myöhään... niin ehkä mun näkökulmasta yks asia mikä olis parannuttava, että keskityttäisiin enemmän nuorten mielenterveyteen ... että kaikki saisi tukea aikaisemmin niin sit tota ..niin sais elämän alulle nopeammin. ja hyvinvointia se olis parempi kaikille jos kaikki voisivat paremmin.”

Hallituksen ja Kelan tekemät säästöt sekä leikkaukset (kuten asumistuen, nuoren kuntoutusrahan ja vammaistukien leikkaukset) ovat ajaneet nuoria köyhyyteen. Erityisesti lastensuojelun jälkihuollon rajan laskeminen 25 vuodesta 23 vuoteen koetaan kylmäksi päätökseksi, joka jättää itsenäistyvät nuoret ilman tarvitsemaansa turvaverkkoa liian aikaisin. Toimeentulon ja ruoan riittävyyden jatkuva stressaaminen romuttaa tulevaisuudenuskon ja luottamuksen yhteiskuntaan.

Haavoittuvassa asemassa olevat nuoret kokevat ensimmäisen työ- tai harjoittelupaikan saamisen erityisen vaikeaksi, ja he pelkäävät valmistuvansa työttömiksi. Neuroepätyypilliset (ADHD, autismi), erilaiset oppijat ja vammaiset nuoret kohtaavat haasteita myös rekrytoinneissa. Esimerkiksi perinteinen työhaastattelu voi olla autisminkirjon henkilölle liian vaativa.

⁵ diakonissalaitos.fi/vamos

”Mä oon Ville, melkeen no niin kun täys ikänen ja niin kun mua on enemmän mietityttänyt tää niin kun esimerkiksi autismikirjon ihmisillä niin ..no mä oon osa heitä ja.. yleensä niin kun on se niin kun korkeakoulutuksestakin huolimatta se työllistyminen tyssääntynyt ...se työhaastattelussa ja sitten tietenkin kun ..on se että on vähä niitä vuorovaikutuksen haasteita niin siinä ei niin kun työhaastattelussa ehkä ymmärretä niin kun autismikirjon ihmisten tarpeita tai sitä autismikirjoa.”

Kun nuori sairastuu itse parantumattomasti tai perheenjäsen menehtyy, perheet jäävät surunsa kanssa usein yksin ilman yhteiskunnan psykososiaalista tukea. Erityisesti sairaiden lasten terveet sisarukset unohdetaan usein palveluissa kokonaan, mikä herättää nuorissa katkeruutta ja vihaa. Hoitopolun ja tukikontaktien äkillinen katkeaminen heti läheisen kuoleman jälkeen koetaan traumaattisena tyhjän päälle jäämisenä.

”Esimerkiksi vertaisviikonloppuja järjestetään joitain järjestöjen voimin, mutta niitä on tällä hetkellä vain kerran vuodessa, ja paikat täyttyvät nopeasti. Tämä on nuorten mielestä tragedia: jokaisen halukkaan nuoren pitäisi päästä mukaan tällaisiin viikonloppuihin tai ryhmiin. Yhteiskunnan tulisi

tukea näitä järjestöjä niin, että ne pystyvät tarjoamaan riittävästi paikkoja kaikille halukkaille. Tuen piiriin pääsyn ei pitäisi riippua siitä, sattuuko nuori kuulumaan vaikkapa Terhokodin piirissä olevaan perheeseen vai ei. Nyt nimittäin esimerkiksi Terhokodin kautta tuen piirissä olleet saavat kolme seurantatapaamista läheisen kuoleman jälkeen – mistä on ollut monelle suuri apu – mutta ne, jotka eivät ole hoitopolullaan Terhokodin kaltaisessa organisaatiossa, saattavat jäädä ilman. On huolehdittava, että kaikki nuoret pääsevät yhdenvertaisesti hyvän tuen piiriin, oli sairauden hoitopaikka mikä tahansa.”

Vammaiset nuoret törmäävät usein esteellisyyteen – jopa uusia rakennuksia ja väestönsuojia rakennetaan edelleen esteellisiksi. Yhteiskunnan asenneilma-
piiri on myös kiristynyt vähemmistöjä ja vammaisia kohtaan, mikä ilmenee yksilön vastuun korostamisena ja loukkaavina kysymyksinä siitä, ”miksi synnyit vammaiseksi”.

Erityisen haavoittuvassa asemassa olevilla nuorilla oli myös samoja huolia, kuin muillakin nuorilla – ilmastonmuutos. Osallistujat kyseenalaistivat välinpitämättömyyttä ilmastonmuutosta kohtaan, erityisesti poliittisen tahdon puutetta sen hillitsemiseksi. Ilmastonmuutos koetaan ongelmaksi, jota ei voi paeta jättämällä sitä ajattelematta, sillä sen vaikutukset tuntuvat ihmisten arjessa jo nyt ja tulevaisuudessa vielä voimakkaammin. Nuorille ilmastonmuutos on hyvin konkreettinen osa heidän tulevaisuuttaan. Vaikka aikaisemmat sukupolvet olisivat vastuussa päätöksistä, jotka johtivat ilmastonmuutokseen, nuoret joutuvat löytämään tavan elää sen vaikutusten kanssa. Nuoret kokivat turhautumista siitä, että nykyiset vallankäyttäjät eivät vaikuttaneet ottavan tosissaan ilmastonmuutoksen hillitsemistä tekojen tasolla. Nuoret saattoivat kokea, että heidän pyrkimyksensä vaikuttaa ilmastopolitiikkaan, esimerkiksi mieltä osoittamalla yhdessä lukuisten muiden kanssa, jätettiin huomiotta päättäjien puolesta. Siksi osalle työpajoihin osallistuneista nuorista ilmastotoimien puutteellisuus lisäsi pessimististä suhtautumista tulevaisuuteen ja kavensi kokemusta omista vaikutusmahdollisuuksista.

”Toivoisin olevan paremmin niin julkinen liikenne ja ympäristö. Ympäristön kannalta ois hyvä, jos julkinen liikenne, kun se on Helsingissäkin kallistunut mikä on tosi harmi, ku silloin ihmiset ei käytä niitä. Mä mielellään just käytän kaikkii niitä, mut jos on liian kallista ni ei pysty.”

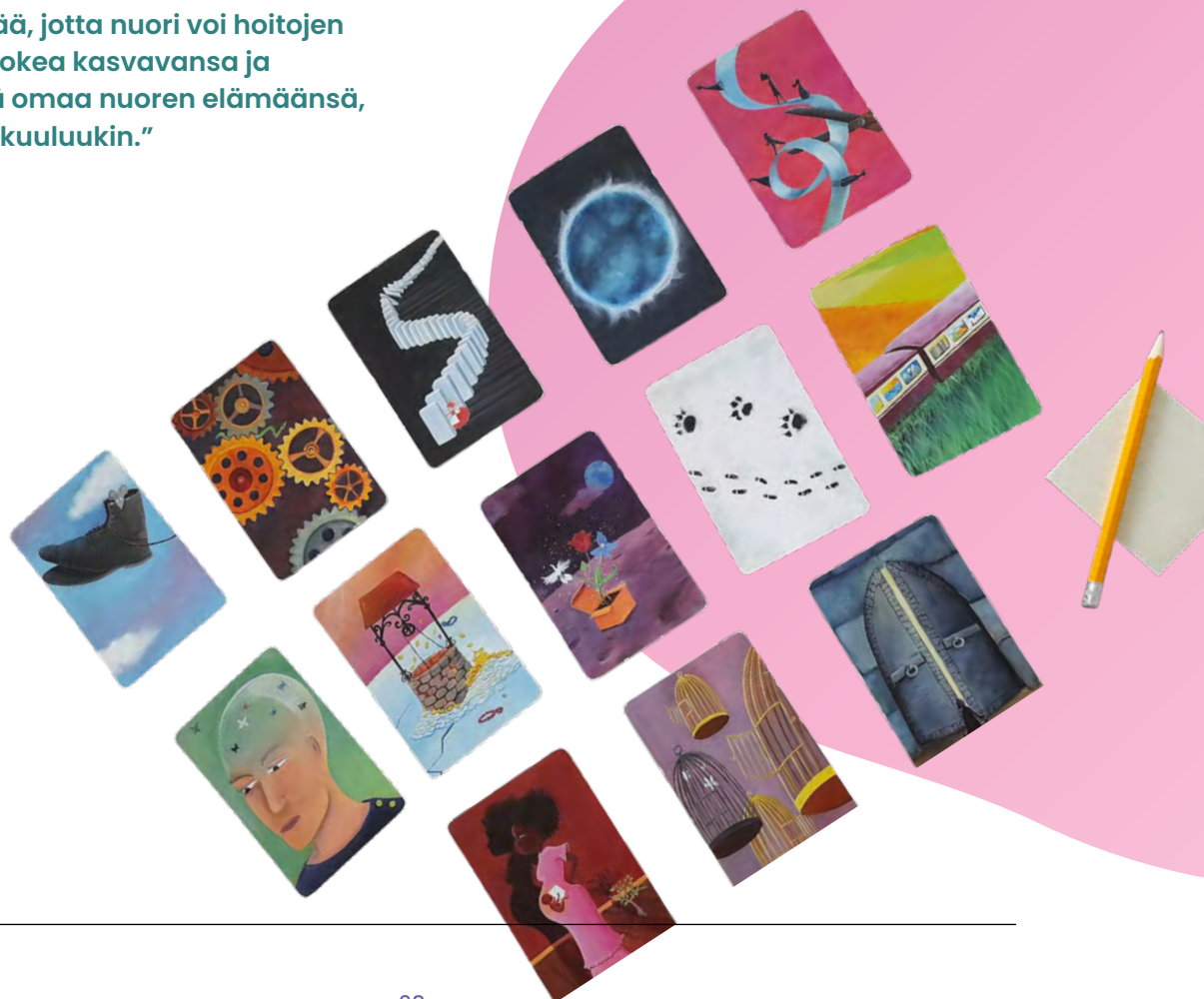
Mikä antaa toivoa?

Erityisnuorille vertaistuki ja kokemusten jakaminen kohtalontovereiden kanssa antaa voimaa jaksaa haastavaa arkea. Esimerkiksi ”Kenet sä menetit” -vertaistukiryhmät ja sairastavien nuorten omat viikonloput auttavat nuoria ymmärtämään, etteivät he ole pelkkä diagnoosi tai hylkiö, vaan osa yhteisöä.

Ammattilaiset (kuten kuraattorit, etsivän nuorisotyöntekijät tai hoitajat), joilla on aikaa pysähtyä, kuunnella ja kohdata nuori kokonaisena ihmisenä eikä vain ”tapauksena” tai suoritteena, pelastavat nuoria syvistä vesistä. Arjen pienet, kiireettömät hetket ja huomionosoitukset sairaalassa tai oppilaitoksessa tuovat nuorille turvallisuudentunnetta. Lisäksi vanhempien, isovanhempien ja muiden läheisten antama vankka tuki, usko nuoren kykyihin ja käytännöllinen ja taloudellinen apu kantavat nuorta vaikeiden vaiheiden yli.

”Miten nuorta voisi tukea hänen omassa elämässään hoitojen aikana? Tärkeimmäksi asiaksi nousi ajatus siitä, että nuorta hoitava henkilökunta kohtaa nuoren ihmisenä. Pienillä arkisilla huomionosoituksilla ja keskusteluilla on valtava merkitys. Eräs vanhempi kertoi esimerkin: kun osastolla oli heille tuttu hoitaja, joka muisti, mitä nuori oli viimeksi jutellut omista kiinnostuksen kohteistaan ja kysyi niiden kuulumisia, nuori koki tulevansa nähdyksi muunakin kuin potilaana. Se toi turvallisuudentunnetta, että on joku tuttu, joka tietää nuoren elämästä jotain muutakin – muistutus siitä, että maailma ei lopu sairaalaan, vaan siellä vuoteen vierelläkin on ihminen, joka elää muutakin elämää. Tämän kaltaisten ihmissuhteiden mahdollistaminen on tärkeää, jotta nuori voi hoitojen ohessa kokea kasvavansa ja elävänsä omaa nuoren elämäänsä, niin kuin kuuluukin.”

Diagnoosin saaminen tuo usein helpotuksen nuorelle. Vaikka diagnooseihin liittyy leimautumisen pelko, neurokirjon (ADHD, autismi) tai sairauden diagnoosi antaa omalle käyttäytymiselle ja kuormitukselle vihdoinkin selityksen. Se auttaa hyväksymään itsensä ja on usein lakisääteinen edellytys sille, että nuori pääsee tarvitsemiensa tukipalvelujen ja koulutuksen erityisjärjestelyjen piiriin.

Myös teknologiset innovaatiot, digitaaliset sovellukset ja lääketieteen edistysaskeleet, kuten uudet MS-taudin lääkkeet, luovat toivoa siitä, että tulevaisuuden arki ja itsenäinen toimiminen helpottuvat ja vammaisuuden tai sairauden aiheuttamat fyysiset rajoitteet vähenevät.

”Lääketiede antaa toivoa sairauden kannalta, mutta sitten tuo varjopuoli, niin kuin sanottiin, että terveydenhuolto menee huonompaan suuntaan. Tytyväinen että on sairastunut nyt eikä vaikka kymmenen vuotta sitten, silloin ei ollu näitä kaikkia lääkkeitä mitä nyt on.”

Oman toimijuuden ja itsemääräämisoikeuden kokeminen on myös haavoittuvien nuorten oikeus. Usko siihen, että voi itse vaikuttaa omaan elämäänsä ja tehdä omannäköisiä valintoja ilman ulkopuolista pakotetta, antaa nuorille voimaa. Erityisesti kehitysvammaisille nuorille äänioikeus ja itsemääräämisoikeus ovat keskeisiä toivon pilkahduksia.

Keskusteluissa nousi myös esiin, kuinka nuorilla voi olla erilaisia tapoja pyrkiä vaikuttamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Osalle suora toiminta, kuten ilmastoprotestit, voivat tuntua enemmän omalta paikalta rakentaa tulevaisuutta kuin edustuksellinen demokratia tai muut perinteisemmät vaikuttamistavat. Keskustelu herättelee pohtimaan, kuinka hyvin yhteiskunnassa kuullaan ja huomioidaan erilaisia ihmisiä tai nuorten pyrkimyksiä osallistua yhteiseen päätöksentekoon heidän omilla ehdoillaan ja omilla tekemisen tavoillaan.

”Ainaki itellä tulee silleen mieleen et jossain protestissa tai marssissa on kaikki kohdattu samalla lailla. On se niinku hyvältä tuntunut että on nähnyt että on paljon muitakin ihmisiä että välittää niin paljon että on lähtenyt liikkeelle.”

”Vammaiset saisi äänestää ja apua selkokieleksi.”

Mitä voimme tehdä paremman huomisen eteen?

Tästä aineistosta löytyi konkreettisia ideoita sille, mitä yhteiskunnassa olisi viisasta tehdä haavoittuvassa asemassa olevien nuorten tulevaisuuskon ja hyvä elämän edistämiseksi.

Keskustelut herättivät ajatuksia siitä, miten yhteiskunta voi tukea ihmisiä muuttuvassa työelämässä ja toisaalta tarjota apua siihen, että haastavat elämäntilanteet eivät määrittäisi loppuelämää. Erityisen tärkeää on panostus sekä pienillä että isoilla teoilla siihen, että työllistymisen haasteet eivät syrjäytä ihmisiä yhteiskunnasta. Tukikeinoja ovat esimerkiksi mahdollisuus uudelleen kouluttautumiseen, osa-aikatyön ja työkeikkojen kannattavuudesta huolehtiminen suojaosalla, matalan kynnyksen tuki työn ja opiskelun ulkopuolella oleville nuorille ja työmahdollisuuksien luominen ihmisille, jolla työttömyys on pitkittynyt tai aikaisempaa työkokemusta ei ole. Myös mahdollisuus merkitykselliseen tekemiseen vapaaehtoistoista oman osaamisen ylläpitoon työttömyysaikana tukee osallisuutta ja tulevaisuutta.

Keskustelijoiden mukaan yhteiskunnan tulisi uudistaa mielenterveyspalvelut ja nepsy-tutkimukset tarjoamalla matalan kynnyksen ennaltaehkäisevää tukea nopeasti ja joustavasti sekä tukemalla perheitä ja erityislasten vanhempia koko-

naisvaltaisesti. Lisäksi tulisi joustavoittaa opinto- ja työelämän rakenteita yksilöllisillä ja voimavaroja kunnioittavilla poluilla (kuten osa-aikatyöllä) ja muutettava Kelan tukijärjestelmiä siten, ettei työn kokeileminen tai vapaaehtoistyö vaarana nuoren perustoimeentuloa. Lisäksi on rakennettava esteetöntä ja inklusiivista yhteiskuntaa sitovilla esteettömyyskriteereillä ja esteettömillä vapaa-ajan tiloilla, tarjottava nepsy-ystävällisiä selkeitä ja konkreettisia arjen ohjeita, varmistettava palliatiivisen hoidon ja surun tuki katkeamattomilla, systemaattisilla saattaen vaihto -malleilla sekä annettava nuorille aitoa kasvurauhaa ja aikaa kokeilla ottamalla heidät itsensä asiantuntijoina mukaan heitä koskevien palveluiden suunnitteluun.

Tämän kohderyhmän keskusteluissa nousi myös teema, joka on Kansallisissa dialogeissa usein ollut esillä: yhteisöjen merkitys. Yhteisöt tarjoavat paikkoja, joissa on mahdollista olla itse rakentamassa hyvää tulevaisuutta esimerkiksi lisäämällä ymmärrystä keskustelujen kautta, tukemalla muita tai toimimalla yhdessä jonkin tärkeän tavoitteen puolesta.

”Voin vaikuttaa tukemalla muita.”

”Teen vapaaehtoistyötä nuorten kaa, mulle on tärkeää, että mun alueen nuoret voi hyvin; heidän elämäänsä sillä on hyvä vaikutus ja se on kivaa, pieniltä osin se vaikuttaa. Valitsen myös olla positiivinen, uskon että se vaikuttaa useampaan ihmiseen ja vaikuttaa myös tulevaisuuteen, että löytää syitä ja olla ja tulla positiivisemmaksi.”

Johtopäätökset – Ylisukupolvinen vastuu ja toivon polut

Kansallisten dialogien pohjalta piirtyvä kuva nuorten huomisesta on moniulotteinen, jännitteinen ja herättää syvää pohdintaa yhteiskuntamme suunnasta. Nuorten tulevaisuudenusko on tällä hetkellä koetuksella tavalla, joka heijastaa laajempaa yhteiskunnallista tilaa ja ilmapiiriä. Nuorten kokemukset eivät synny tyhjiössä, vaan ne toimivat koko yhteiskunnan tilan ilmapuntarina.

Tämän raportin aineistot kertovat siitä, miten yhteiskunta on tullut meidän kaikkien sisälle. Koemme sen yksilöllisinä ajatuksina, tunteina ja impulsseina. Kun rohkaistumme jakamaan kokemuksiamme, huomaamme, että kokemuksemme ovat yhteisiä. Kyse ei olekaan minun yksilöllisestä ongelmastani tai vaillinaisuudesta vaan ihmisiä tässä ajassa yhdistävistä ilmiöistä.

Aineiston perusteella voidaan hahmottaa viisi keskeistä johtopäätöstä.

1. Ylisukupolvisen kuilun kurominen: Konfliktista kohti kumppanuutta

Aineistomme kantavia teemoja oli huoli sukupolvien välisestä kuilusta. Sukupolvien välillä on varmasti aina kuiluja, koska eri sukupolvilla on erilaiset odotushorisontit ja koska tarkastelukulmat muuttuvat iän myötä. Ihmiset ovat aina oman aikansa kasvatteja, ja maailman muuttuessa kysymyksenasettelutkin muuttuvat. Silti vaikuttaa siltä, että ajassamme on jotain poikkeuksellista ja sukupolvien välinen kuilu pitää ottaa todesta.

Globaalit ilmiöt, jotka muovaavat todellisuuttamme ja tulevaisuuttamme, vaikuttavat sellaisella nopeudella, että on vaikea säilyttää maltti ja toivo näitä asioita pohtiessa. Voimakkaat oireilut ja reaktiot, joita aineistossa näkyy – toivottomuus, viha, syvä epäluulo, syvä huoli – saavat kysymään, miten voimme jatkaa eteen-

päin. Tämän aineiston vahvin toivon viesti liittyy siihen, että tunnistamme sukupolvien välisen näkökulmaeron ja alamme aktiivisesti hakea dialogissa yhteyttä ja ymmärrystä sukupolvien välille. Dialogin idea on, että kaikilla on oikeus kokemukseensa – niin nuorilla kuin vanhoilla – ja kaikilla on jotain annettavaa, mutta kaikilla on myös opittavaa toisiltaan.

Nykyiset nuoret elävät digitaalisten välineiden, sosiaalisen median paineiden, tekoälyn tuoman murroksen sekä globaalien kriisien värittämässä todellisuudessa, jollaista heitä edeltävillä sukupolvilla ei nuoruudessaan ollut. Aikuisten taipumus peilata nuorten haasteita oman nuoruutensa nostalgialasien läpi – ajatellen, että ennen oli kovempaa tai ennen asiat tehtiin paremmin – luo helposti vähättelyn ja moraalisen paniikin ilmapiiriä, joka etäännyttää ikäluokkia toisistaan.

Raportissa tunnistettu sukupolvien välisen vuorovaikutuksen nelikenttämalli tarjoaa hyödyllisen työkalun tämän kuilun ymmärtämiseen. Sukupolvien välistä konfliktia ja valtaa korostava jännitteinen resurssisuhde ja epäsymmetrinen määrittelysuhde, asettavat sukupolvet usein vastakkain taloudellisen ja ekologisen tulevaisuuden suhteen. Nuoret kokevat oikeutettua vihaa ja turhautumista siitä, että aiemmat sukupolvet ovat kuluttaneet elinkelpoista maapalloa ja heikentäneet hyvinvointivaltion pohjaa, ja nyt leikkaavat nuorten toimeentulosta suojellakseen omia saavutettuja etujaan. Suojelua ja kumppanuutta korostavat etsivä ankkurisuhde ja vastavuoroinen dialogisuhde, puolestaan osoittavat suunnan kohti toimivia ratkaisuja.

Johtopäätös:

Yhteiskunnan on tietoisesti purettava sukupolvien välistä vastakkainasettelua ja siirryttävä näennäisestä kuulemisesta ja niin sanotusta nuorpesusta aitoon kumppanuuteen sekä ylisukupolvisiin rauhanneuvotteluihin. Aikuisten on otettava vastuuta, eläydyttävä nuorten todellisuuteen ja tarjottava sitä kokemuksen tuomaa viisautta ja henkistä turvaa, jota nuoret vaikeuksien keskellä tarvitsevat.

2. Suorituspainneiden ja valintojen paradoksin keventäminen

Nyky-yhteiskunnan individualistinen ja suoritusta korostava ilmapiiri asettaa nuorille kohtuuttomia tehokkuusvaatimuksia. Koulutusjärjestelmä on muuttanut suuntaan, jossa nuoren odotetaan tietävän opintopolkunsa ja uransa yhä varhaisemmassa vaiheessa, eikä virheille tai etsinnälle ole jätetty riittävästi tilaa. Tämä on suorassa ristiriidassa nuoruuteen luonnollisesti kuuluvan keskeneräisyyden ja kokeilun tarpeen kanssa.

Tätä stressiä voi voimistaa valinnan paradoksi: vapauden ja vaihtoehtojen näennäinen lisääntyminen ei lisääkään onnellisuutta, vaan se vaikeuttaa päätöksentekoa ja synnyttää pelkoa vääristä valinnoista. Toisaalta nuorten välinen polarisaatio tulee tässäkin esiin: osa nuorista näkee, että joillekin maailma on tulvillaan vaihtoehtoja ja jotkut eivät pääse yrittämään mitään. Lisäksi lähes kaikille nuorille tärkeä sosiaalinen media luo ja vahvistaa ulkonäköön, elämäntyyliin ja suoriin liittyviä epärealistisia ihanteita, jotka altistavat uupumukselle ja nakertavat mielenterveyttä.

Johtopäätös:

Nuorille on annettava aitoa kasvurauhaa ja tilaa kokeilla, sillä juuri sitä kautta tapahtuu merkittävin oppiminen ja itenäistyminen. Koulutus- ja yhteiskuntajärjestelmää on kehitettävä siten, että se tukee joustavia siirtymiä, sallii opintojen aikaiset harhapolut ja vähentää varhaisesta karsintapainetta. Myös aikuiset voivat toimia roolimalleina säästämällä itseään ja siten laskemalla vaatimustasoa sekä omasta että nuorten elämästä.

3. Rakenteellisen ja taloudellisen turvattomuuden purkaminen

Sosiaaliturvan, työllisyyspalvelujen ja nuorten kuntoutuksen leikkaukset ovat lisänneet nuorten taloudellista hätää ja polarisaatiota. Erityisen kipeästi nämä toimet iskevät haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin, kuten neuroepätyypillisiin, vammaisiin tai lastensuojelutaustaisiin nuoriin, joilta esimerkiksi jälkihuollon ikärajan laskeminen poistaa turvaverkon kriittisessä itsenäistymisvaiheessa.

Kun arki on jatkuvaa selviytymistä ja toimeentulon stressaamista, nuorelta katoaa voimavara unelmoida tai uskoa tulevaisuuteen. Epävarma ja vaativa työmarkkinatilanne, jossa ensimmäisen työpaikan saaminen vaatii poikkeuksellisia valmiuksia ilman aitoja harjoittelumahdollisuuksia, passivoi ja heikentää luotusta yhteiskuntaa kohtaan. Erityisen ongelmallisena keskusteluissa nähtiin järjestelmä, joka rankaisee työtöntä nuorta aktiivisuudesta – kuten keikkatoista tai vapaaehtoistoiminnasta – perustoimeentulon menettämisen pelolla.

Johtopäätös:

Sosiaaliturva- ja tukijärjestelmiä on uudistettava siten, että työn kokeileminen, opiskelu ja yhteiskunnallinen vapaaehtoistyö ovat aina turvallisia vaihtoehtoja ilman pelkoa välittömästä tukien katkeamisesta. Ensimmäisten työkokemusten saamista on tuettava tarjoamalla kunnille, yrityksille ja järjestöille kannusteita nuorten työllistämiseen, työkokeiluihin sekä työpajatoimintaan, joka toimii tehokkaana siltana työelämään.

4. Matalan kynnyksen palvelut ja yhteisön tuki

Mielenterveysongelmien ja yleisen pahoinvoinnin kasvaessa perinteiset, siiloutuneet ja yksilökeskeiset palvelut eivät kykene vastaamaan nuorten tarpeisiin riittävän kokonaisvaltaisesti. Nuoret ja ammattilaiset peräänkuuluttavat rinnalla kulkevaa, kiireetöntä ja leimaamatonta tukea, jossa hyödynnetään yhteisöjä ja vertaistukea.

Kansallisissa dialogeissa suurta kiitosta saavat matalan kynnyksen palvelut, kuten etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta, jotka kohtaavat nuoren kokonaisvaltaisesti ja joustavasti. Myös koulun rooli vakana arjen ankkurina ja turvallisena tilana korostuu. Toivoa herättää se, kun oppilaitoksissa on mukana helposti lähestyttäviä nuorisotyöntekijöitä tai muita aikuisia, joille puhua ilman pelkoa virallisista rekisterikirjauksista tai diagnoosipakosta.

Johtopäätös:

Yhteiskunnan on siirrettävä painopistettä raskaista korjaavista palveluista ennaltaehkäisevään, matalan kynnyksen tukeen ja elvytettävä koko kylä kasvattaa -mentaaliteettia. Palveluiden siiloutumista on purettava ja tarjottava nuorille ja heidän perheilleen kokonaisvaltaista rinnallakulkijuutta.

5. Toivon aktiivinen viljely ja toimijuuden vahvistaminen

Toivottomuus on tällä hetkellä huolestuttavan korkealla, ja globaalit ongelmat lisäävät sitä. Toivo kuitenkin herää silloin, kun nuori kokee voivansa vaikuttaa omaan elämäänsä ja yhteisiin asioihin. Globaalit ongelmat eivät ratkea pelkästään paikallistasolla, mutta paikallisesti koettu yhteys ja toimijuus auttavat toimimaan. Jos saa kuulua jonnekin, vaikuttaa johonkin ja rakentaa omaa elämäänsä jossain paikallisessa yhteydessä, voi nähdä mahdolliseksi myös vaikuttaa laajemmin yhteiskunnassa ja maailmassa. Pienetkin arjen teot – kuten ympäristövalinnat, harrastukset ja yhteisölliset projektit – vahvistavat tätä tunnetta.

Harrastustoiminnassa korostuu kaipuu vapaamuotoiselle, maksuttomalle ja ei-kilpailulliselle toiminnalle, joka tarjoaa onnistumisen kokemuksia ilman suorituspainetta. Samalla nuoret tarvitsevat kriittistä medialukutaitoa ja tukea digitaalisessa maailmassa selviytymiseen sosiaalisen median ja tekoälyn luoman jatkuvan hälyn ja disinformaation keskellä.

Johtopäätös:

Toivon ylläpitäminen on erityisesti aikuisten, päättäjien ja median vastuulla. Yhteiskunnan on tarjottava nuorille tiloja, foorumeita ja matalan kynnyksen vaikutusmahdollisuuksia, joissa he saavat itse suunnitella ja toteuttaa toimintaa omista lähtökohdistaan käsin. Huolipuheen rinnalle on tuotava aktiivisesti ratkaisukeskeistä, positiivista ja samalla realistista tulevaisuuskuvaa.

Lopuksi voidaan todeta, että nuorten huominen on meidän kaikkien yhteinen asia. Se vaatii sitoutumista siihen, että nuori sukupolvi saa tarvitsemansa peruspalvelut, taloudellisen turvan sekä ennen kaikkea tunteen siitä, että heitä arvostetaan ja kuunnellaan. Asettumalla aidosti nuoren rinnalle voimme rakentaa yhteiskunnan, jossa jokaisella nuorella on oikeus ja mahdollisuus luottavaiseen huomiseen.

Liite: "Kenen käsissä tulevaisuus on?"

Nuorten huominen: Kevään 2026 tulevaisuustyöpajojen yhteenvetoraportin tiivistelmä

Osana Kansallisia dialogeja eri toimijat järjestivät Diakonissalaitoksella 18 tulevaisuustyöpajaa keväällä 2026. Tämä tiivistelmä kokoaa yhteen näiden erityisen haavoittuvassa olevien nuorten näkemyksiä tulevaisuuden Suomessa. Tulevaisuusajattelun avulla katse voidaan irrottaa nykyhetkestä, ongelmiin reagoinnista kohti aktiivista tulevaisuuden rakentamista.

Työskentelyyn osallistui 100 ihmistä – pääosin erilaisia ja eritaustaisia nuoria, mutta myös ikääntyneitä. Tulevaisuustyöpajat hyödynsivät Diakonissalaitoksen Ilmiöasematoiminnassa kehitettyjä osallistavan tulevaisuustyön menetelmiä, jotka painottavat saavutettavuutta ja esteettömyyttä. Menetelmien tarkoitus on mahdollistaa keskustelu tulevaisuudesta jokaiselle. Tulevaisuus on yhteinen, mutta kaikkien ääni ei kuulu siitä käytävässä keskustelussa. Siksi tämä raportti esittelee erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten ajatuksia siitä, millainen on hyvä nuorten tulevaisuus ja miten voimme rakentaa sitä juuri tässä hetkessä.

Osallistujien toivomassa tulevaisuudessa jokaisella on mahdollisuus rakentaa omannäköistä ja ihmisarvoista elämää taustasta ja elämäntilanteesta riippumatta. Se edellyttää moniäänistä päätöksentekoa, toimivia palveluja, yhteisöllisyyttä ja yhdenvertaisuutta sekä ilmasto- ja ympä-

ristötoimia, jotka turvaavat hyvän elämän mahdollisuudet myös tuleville sukupolville.

Tulevaisuuteen liittyvä toivo korostui voimavarana, joka ylläpitää kykyä toimia ja tavoitella itselle merkityksellistä tulevaisuutta. Aineiston perusteella yhteiskunnallinen luottamus vahvistaa toivoa. Kun ihminen luottaa saavansa apua ja voivansa vaikuttaa, se vahvistaa luottamusta myös tulevaisuuteen. Työpajoissa kuitenkin nousi merkkejä siitä, että erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten yhteiskunnallinen luottamus on koetuksella. Se saattoi pienentää kokemusta omista mahdollisuuksista rakentaa tulevaisuutta sekä lisätä nuoruuden valintoihin kohdistuvia paineita. Epävarmuutta tulevaisuudesta herättivät huolet toimeentulosta ja työllistymisestä, hyvinvointivaltion ja palvelujen heikentymisestä, ilmastonmuutoksesta sekä maailman turvallisuustilanteesta.

Aineistossa nousee esiin, että ihmisillä on vahva halu vaikuttaa omaan ja yhteiseen tulevaisuuteen. Tulevaisuutta on kuitenkin vaikea rakentaa, jos arki on esimerkiksi taloudellisten vaikeuksien vuoksi jo niin kuormittavaa, että ihmisen voimavarat hupenevat siitä selviytymiseen. Toimijuus tarvitsee tuekseen toivoa ja todellisia mahdollisuuksia, joiden luomisessa yhteiskunta voi tukea. Luottamus siihen,

että yhteiskunta kantaa myös vaikeissa elämäntilanteissa vahvistaa toivoa siitä, että hyvä tulevaisuus on mahdollinen ja siihen voi vaikuttaa. Hyvä tulevaisuus rakentuu sekä yksilöiden toiminnasta että yhteiskunnan kyvystä pitää ihmiset mukana. Erityisen tärkeää on varmistaa, etteivät tulevaisuuden mahdollisuudet kasaudu vain niille, joilla on jo valmiiksi vahvat voimavarat, verkostot ja taloudellinen turva.

Tulevaisuustyöpajat olivat erityisesti suunnattu ihmisille, jotka kuuluvat haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin. Niitä järjestettiin muun muassa lastensuojelun palveluiden piirissä oleville nuorille, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluville nuorille, yksin alaikäisenä turvapaikanhakijana Suomeen tulleille nuorille, kehitysvammaisille ja autismikirjolla oleville nuorille, sekä koulutuksen ja työn ulkopuolella oleville nuorille. Yksi työpajoista järjestettiin myös ikääntyneille.

Kuva 2. Moniääninen demokratia 2040. Tulevaisuuskuva nuorten toiveista päätöksentekoon ja vaikuttamiseen liittyen. Kuvitus Sanna Mander 2026.

Osallistava tulevaisuustyö: saavutettavammat ja esteettömät tulevaisuustyöpajat

Kansallisten dialogien rinnalla järjestettiin esteettömmämpiä ja saavutettavampia tulevaisuustyöpajoja, joilla kerättiin haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten näkemyksiä tulevaisuudesta. Tulevaisuusajattelun avulla katse voidaan irrottaa nykyhetkestä, ongelmiin reagoinnista kohti aktiivista tulevaisuuden rakentamista. Useat eri toimijat järjestivät työpajoja hyödyntämällä Diakonissalaitoksella kehitettyjä osallistavan tulevaisuustyön menetelmiä.

Osallistuvan tulevaisuustyön tavoitteena on laajentaa tulevaisuusvaltaa – eli sitä, kenellä on mahdollisuus vaikuttaa siihen, mitä pidämme mahdollisina ja toivottavina tulevaisuuksina. Tulevaisuus ei vain tapahdu, vaan se rakennetaan – niiden ajatusten pohjalta, joita ihmisillä nyt on. Kaikille hyvän ja ihmisarvoisen tulevaisuuden rakentamiseen tarvitaan ajatuksia yhteiskunnan joka laidalta.

Diakonissalaitos on kehittänyt esteettömmämpiä ja saavutettavampia tulevaisuustyön menetelmiä yhdessä asiakkaitensa kanssa, koska huomasi, että perinteiset dialogit eivät sopineet menetelmänä kaikille¹. Tulevaisuuksien ajattelu ja dialogi saattoi olla monelle Diakonissalaitoksen asiakkaalle haastavaa, esimerkiksi päihderiippuvuuden, mielenterveyden haasteiden, neuromoninaisuuden, kielitaidon haasteiden tai kehitysvammaisuuden vuoksi.

Ilmiöasemamallin mukaisen tulevaisuustyöpajan järjestämiseen on useita vaihtoehtoja, sillä ihmiset ovat erilaisia ja heille sopivat erilaiset osallistumisen tavat. Työpajoissa on mahdollista käyttää eri aisteja ja toimintatapoja, kuten puhe, kuva, teksti, kirjoittaminen, liike tai kommunikoinnin apuvälineet. Osa menetelmistä sopii esimerkiksi henkilöille, jotka kommunikoivat tukikuvien tai erilaisten kommunikaatioapuvälineiden avulla. Diakonissalaitos on julkaissut oppaan, joka ohjeistaa menetelmissä ja työpajojen järjestämisessä (*Jokaisesta tulevaisuusosallinen – näin järjestät [saavutettavampia ja esteettömmämpiä tulevaisuustyöpajoja, 2024](#)*).

¹ Menetelmät kehitettiin erityisesti yhdessä kehitysvammaisten ja autismitietäjien henkilöiden toimintakeskuksen, vammaisten asumisyksikön, päihdepalveluyksiköiden (opioidikorvaushoito, avohuumehoito) ja Asunto ensin -asumispalveluiden asiakkaiden kanssa.

**KANSALLISET
DIALOGIT**